

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

MANYAS HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Figen DEĞİRMENCİOĞLU

Balıkesir, 2010

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

MANYAS HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Figen DEĞİRMENCİOĞLU

**Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Ali Duymaz**

Balıkesir, 2010

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 200712511003 numaralı Figen Değirmencioğlu'nun hazırladığı "Manyas Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 01.12.2010 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan.....İmza.....

Unvanı, Adı-Soyadı
Prof. Dr. Mehmet AĞA

Üye.....İmza.....

Unvanı, Adı-Soyadı (Danışman)
Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Üye.....İmza.....

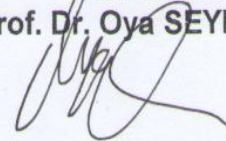
Unvanı, Adı-Soyadı
Yrd. Doç. Dr. Ertan ÖRGEN

Üye.....İmza.....

Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

01.12.2010
Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Oya SEYMEN

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, tespit edilen alan çerçevesinde geçmişte yaşanmış ve günümüzde bir kısmı da olsa yaşamakta olan halk kültürü ürünlerinin derlenmesine yer verilmiştir. Gelişen teknoloji ve değişen zaman sonucu insanlığın var oldukları andan itibaren sürdürdü geldikleri değişmeyen adetler, inanış ve davranışları değişmeye başlamış hatta yok olmanın eşiğine gelmiştir. İşte kaybolan bu kültür değerlerinin, tamamen unutulmadan kayıt altına alınma gerekliliği baş göstermiştir. Özellikle gittikçe tek bir kültür çatısı altında toplanma eğilimi gösteren milletler arasında kendi varlığını gösterebilmesi için Türk kültürünün sözlü kültür ürünlerine daha çok sahip çıkarak bunları unutmaması gerekmektedir.

Bu araştırmayı yaparken yaşadığımız alanlarda hala devam eden bazı adetler ve geleneklerin gün geçtikçe önemini yitirmesi göz önüne alınmıştır. Söz konusu önem yitirme daha çok yöreye has sözlü kültür ürünlerinin kuşaklar değiştikçe unutulması ve yaşlanan nesille birlikte sözlü kültür ürünlerinin de ortadan kalkmasıyla sonsuza dek unutulmaya mahkum edilmesidir. Bu sözlü kültür ürünlerinin hepsinin olmasa bile hala halk arasında bilinenlerin kayıt altına alınması ve oldukça renkli etnik kökenlere sahip Manyas ilçesinin tarihçesi, köyleri ve oluşum şekli bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Bunu yaparken Manyas merkez ilçe esas alınsa da köylerden de bazı derleme çalışmaları yapılmıştır.

Günümüzde genel olarak ilçe merkezi ve köylerinde devam ettirilen adetler benzerdir. Dolayısıyla Manyas halk edebiyatı ve folklor ürünleri başlığı altında hiçbir etnik köken ayrımı yapmadan Manyas'ta yaşayan halk arasında günümüzde devam ettirilen gelenek-görenek ve inançlara yer verilmiştir. İlçe merkezi ve köylerinin tarihçesiyle ilgili bilgileri "Manyas'ın Sesi" adlı yerel gazetede her hafta düzenli olarak bu konularla uğraşan emekli tarih öğretmeni Ali Akkoç'un yazılarından faydalanılmıştır. Ayrıca bu yazılarda ilçe ve köylerde geçmişte uygulanan ve günümüzde bazıları hala devam eden adetlere de zaman zaman yer verilmektedir.

Bu çalışmanın amaçlarından birisi sözlü kültür ürünlerinin varlığından bile haberdar olmayan yeni nesillerin bu konuda bilgilendirilmesidir. Sosyal ihtiyaçlarının neredeyse tamamını internetten karşılamakta olan televizyon ve internet çağı çocukları, halk arasında kalıp davranışlar olarak sorgulanmadan uygulanan kimi hareketlerin neler olduğunu ve bunları kimlerden öğrendiklerine ışık tutmak için faydalı olabileceği düşünülebilir. Sonuçta sadece belli bir yaşın üzerindeki insanların bildiği bazı davranışlar ve sözler, gençler arasında kabul edilmediği müddetçe terk edilmeye bırakılmıştır. Eğer ki böyle bir şey söz konusuysa ileride her şeyin tek tip olacağı, herhangi bir anlam ifade etmeyen davranışların ortaya çıkma olasılığı yüksekse günümüzde kırıntıları da kalmış olsa hala yaşamakta direnen adet, gelenek, görenek ve inançlarımızın bölgesel olarak kayıt alınma zorunluluğu kaçınılmazdır.

Çalışmamızın giriş bölümünde, araştırmamızın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir.

“İlgili Alanyazın” adlı ikinci bölümde çalışmayla ilgili kuramsal çerçeve üzerinde durulmuş ve halk edebiyatı ve halk biliminin tanımı kapsamı üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmalar ve araştırmalar hakkında da bilgi vermeye çalıştık.

Üçüncü bölüm olan “Yöntem” bölümünde araştırmamızı yaparken hangi yöntemin kullanıldığı, verilerin ne şekilde ve nasıl toplandığı; neye göre tasnif edildiği hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın asıl kısmını oluşturan dördüncü bölüm “Bulgular ve Yorumlar”, Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi olarak iki ana başlık altında verilmiştir. Halk Edebiyatı kısmında malzemeler tasnif edilmiş ve her türe ait metinler ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Halk Bilimi kısmında ise şahıslardan derlenen bilgilere yer verilmiştir.

“Sonuç” bölümünde ise asıl bölümde derlenen bilgileri değerlendirilerek, kaynak şahıs bilgilerinin yer aldığı *Kaynak Şahıslar Listesi*, Son kısımda da çalışmayı hazırlarken kullanılan kaynakların yazar soyadına göre alfabetik olarak sıraladığı *Kaynakça* yer almaktadır.

Tez hazırlama süresince bana destek olan aileme, özellikle annem Mürvet Değirmencioğlu'na, derleme çalışmalarında kimi zaman bana eşlik eden arkadaşım Tuğba şenol'a, değerli zamanını bana ayıran Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim şahin'e ve saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ali Duymaz'a teşekkürü bir borç bilirim.

Figen DEĞİRMENCİOĞLU

Balıkesir 2010

ÖZET
MANYAS HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR ÜRÜNLERİ

DEĞİRMENCİOĞLU, Figen

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali DUYMAZ

2010, XI+173 Sayfa

Bu çalışmada Manyas ilçesinin Halk Edebiyatı ve Folklor ürünlerinin derlenmesi ve incelenmesi üzerinde durulmuştur.

Halk arasında varlığını sürdüren fakat yazılı kaynaklarda yer almayan bazı sözlü kültür ürünlerinin gelecekte de var olmasını sağlayabilmek için halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin toplanıp, derlenip sistematik bir şekilde kayda alınması gereği gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. İşte bu tezin yazılma amacı da buradan kaynaklanmaktadır. Sahip olduğumuz kültürel değerlerin farkına vararak, onların yok olmasına engel olmak. Halk bilimcilerin başlıca sorunlarından olan, hızla gelişen teknoloji karşısında tekdüzeleşen ve yok olmaktan ziyade anlamsızlaşan halk arasındaki inanışlar gittikçe dayandıkları manevi temeli kaybetmektedirler. Bu çalışmanın da amacı kaybolmakta olan folklor ürünlerimize yöresel olarak bir katkı yapmaktır. Tezde yer alan bilgilerin çok az kısmı yazılı kaynaklardan olduğundan genel olarak sözlü kaynaklara dayanan bir çalışma olduğunu söyleyebiliriz. Kaynak şahıslarımız genellikle belli bir yaş ortalamasının üzerinde olan kişilerdir. Bu durum da bize yapmış olduğumuz çalışmanın gerçekten bir işe yarayabileceğini göstermiştir. Çünkü gittikçe kaybolan halk deyişleri, inanışları vb. bu şekilde korunabilecek; gelecek nesiller arasında kullanılsa bile geçmişte nasıl zengin bir sözlü kültürümüz olduğunu onlara öğretecektir. Sonuçta halk bilimi ürünlerinin toplanması açısından her ne kadar önemliyse de bölge halkının gelecekteki geçmişine ışık tutması bakımından da ayrıca faydalıdır. Günümüzde her ne kadar geçmişte olduğu kadar folklor ürünleri varlığını koruyamasa da yaşamakta olanları burada ele almaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Manyas, Halk Edebiyatı, Sözlü kültür, Folklor, Deyiş ve İnanışlar.

ABSTRACT
MANYAS'S FOLKLORE AND FOLK LITERATURE PRODUCTS

Değirmenciöğlu, Figen

MA Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Prof. Ali DUYMAZ

2010, XI+173 Pages

In this study of folk literature and folklore of the town of Manyas products focused on compiling and examining.

Among the people to survive but in written sources include some non-verbal cultural products in the future have to be provided to folk literature and folklore products are collected, compiled a systematic record be taken of the increasingly have gained importance. The aim of this thesis is written here stems from this. As we have become aware of cultural values, to prevent their extinction. The main problem with scientists from the public, and it does not become monotonous in the face of rapidly evolving technology becomes meaningless between people rather than being based on beliefs increasingly are losing their moral foundation. The purpose of this study also fading folklore is to make a contribution to our products locally. Very small part of the thesis that the information in the written sources, oral sources is generally based on a study that seems to be. Resources of persons generally are people who are above the average of a certain age. This situation has made us show you our work was really useful. Words, because people are getting lost, etc. beliefs. in this way can protect the future generations, even if not used in the past is how we teach them will be a rich oral culture. Collection of folklore in the end product is important in terms of how much each of the past to shed light on the future of the region in terms of people also are useful. Today, although in the past that he can not keep up the presence of folklore products have been living here who have tried to address.

Key words: Manyas, Folk Literature, Oral Culture, Folklore, Sayings and Beliefs.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Önem.....	1
1.4. Varsayımlar.....	2
2. İLGİLİ ALANYAZIN	2
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	2
2.2. İlgili Araştırmalar.....	4
3. YÖNTEM	5
3.1. Araştırmanın Modeli	5
3. 2. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	5
3. 3. Veri Toplama Süreci.....	5
3. 4 Verilerin Analizi	6
4. BULGULAR VE YORUMLAR	7
4.1. ARAŞTIRMA ALANIMIZIN GENEL ÖZELLİKLERİ	7
4.1.1. MANYAS HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	7
4.1.1.1. MANYAS ADININ NEREDEN GELDİĞİ.....	7
4.1.1.2. MANYAS'IN TARİHİ.....	7
4.1.1.3. MANYAS'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	12
4.1.1.4. MANYAS'IN NÜFUSU.....	16
4.2. HALK BİLİMİ.....	18
4.2.1. Doğum.....	18
4.2.1.1. Doğum Öncesi.....	18
4.2.1.1.1. Kısırlığı Giderme Yolları.....	19
4.2.1.1.2. Aşerme.....	19
4.2.1.1.3. Hamilenin Kaçınmaları.....	20
4.2. 1.1.4. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini.....	21
4.2.1.1.5. Doğum Hazırlığı.....	22
4.2.1.2. Doğum Sırası	22
4.2.1.3. Çocuğun Göbeği ve Eşi	23
4.2.1.4. Göbekte İlgili İnanışlar.....	23

4.2.1.5. Lohusalık.....	24
4.2.1.6. Alkarısı (Albastı)	24
4.2.1.7. Kırk Basması.....	25
4.2.1.8. Kırk Karışması.....	25
4.2.1.9. Kırklama (Kırk Uçurma)	26
4.2.1.10. Tuzlama.....	26
4.2.1.11. Ad Verme/Ad Koyma.....	26
4.2.1.12. Yaşamayan Çocuk.....	27
4.2.2. Sünnet.....	28
4.2.2.1. Sünnet Yaşı.....	28
4.2.2.2. Sünnet Hazırlıkları.....	28
4.2.2.3. Sünnet Düğünü/ Mevlidi.....	29
4.2.3. Evlenme.....	29
4.2.3.1. Evlilik Çağı ve Yaşı.....	29
4.2.3.2. Evlenme Beyanı.....	30
4.2.3.3. Kızı Görme/ Kız İsteme.....	31
4.2.3.4. Söz Kesimi.....	32
4.2.3.5. Nişan.....	32
4.2.3.6. Düğüne Davet.....	33
4.2.3.7. Kına Gecesi.....	33
4.2.3.8. Nikah.....	36
4.2.3.9. Düğün.....	36
4.2.3.10. Gelin Alımı.....	37
4.2.3.11. Düğün Sonrası.....	38
4.2.4. Ölüm.....	38
4.2.4.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	38
4.2.4.2. Ölüm ve Defnetme.....	39
4.2.4.3. Defin Sonrası.....	40
4.2.5. Bayramlar ve Kutlamalar.....	40
4.2.5.1. Ramazan Bayramı.....	40
4.2.5.2. Kurban Bayramı.....	41
4.2.5.3. Hidrellez.....	41
4.2.5.4. Köy Hayrı.....	41
4.3. HALK EDEBİYATI.....	42
4.3.1. Masallar.....	42
4.3.1.1. Masalların Tasnifi.....	42
4.3.1.2. Masalların Tip ve Varyantları.....	43

4.3.1.3. Masalarda Formel İfadeler/ Kalıp Sözcükler.....	43
4.3.1.4. Giriş Formelleri.....	44
4.3.1.5. Geçiş Formelleri.....	44
4.3.1.6. Bitiş Formelleri.....	45
4.3.1.7. Masal Metinleri.....	45
4.3.2. Efsaneler.....	53
4.3.2.1. Efsanelerin İncelenmesi.....	54
4.3.2.2. Efsane Metinleri.....	54
4.3.3. Türküler.....	88
4.3.3.1. Türkülerin İncelenmesi.....	88
4.3.3.2. Türkü Metinleri.....	89
4.3.4. Maniler.....	101
4.3.4.1. Mani Özellikleri.....	102
4.3.4.2. Mani Metinleri.....	104
4.3.5. Ninniler.....	148
4.3.5.1. Ninnilerin İncelenmesi.....	148
4.3.5.2. Ninni Metinleri.....	149
4.3.6. Atasözü ve Deyimler.....	151
4.3.6.1. Atasözü ve Deyimlerin İncelenmesi.....	152
4.3.6.2. Atasözü ve Deyimler.....	152
4.3.7. Bilmeceler.....	154
4.3.7.1. Bilmecelerin İncelenmesi.....	154
4.3.7.2. Bilmece Metinleri.....	155
4.3.8. Tekerlemeler.....	156
4.3.8.1. Tekerlemelerin İncelenmesi.....	157
4.3.8.2. Tekerleme Metinleri.....	158
4.3.9. Alkış ve Kargışlar.....	161
4.3.9.1. Alkış ve Kargışların İncelenmesi.....	161
4.3.9.2. Alkış ve Kargış Metinleri.....	161
5. SONUÇ.....	164
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	166
KAYNAKÇA.....	169

1.GİRİŞ

1.1. Problem

Bu çalışmanın temel problemini gelişen teknolojiyle birlikte önemini kaybeden sözlü kültür ürünleri oluşturmaktadır. Sözlü ürünlerin kültür tarihimiz açısından değerinin anlaşılammış olması, gittikçe güncelliğini kaybetmesi folklor araştırmalarının temel problemi olmakla birlikte yöresel çalışmaların yapılmaması da başka bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden araştırma alanımızda yaptığımız çalışmaya başlarken de daha önce bu konuda herhangi bir çalışma olmamasını da problem olarak görmekteyiz.

Problemler:

- 1) Sözlü kültür ürünlerinin yerine yeni değerlerin konamaması.
- 2) Yeni hayat, yeni dönemle birlikte geleneksel kültürün yok olması.
- 3) Geleneklerin kullanılmaması, kenara itilmesi.
- 4) Unutulma süreci, bu bölgede herhangi bir çalışma yapılmamış olması. Bu bölgenin sözlü kültür ürünlerinin kayıt altına alınmamış olması çalışmamızın problemidir.

1.2. Amaç

Çalışmaya başlarken problem olarak belirlediğimiz sözlü kültür ürünlerinin unutulmasını önlemek için bu ürünlerin kayıt altına alınması gerektiği de çalışmamızın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırma konumuz dahilinde halk edebiyatı ve folklor ürünlerini belirli bir düzende göstererek sözlü kültür ürünlerinin hangi şekilde kullanıldığı da bu çalışmayla gösterilmeye çalışılmıştır. Manyas ve çevresinin sözlü kültür ürünlerinin kayıt altına almak, incelemek, bundan sonraki çalışmalara kaynak olabilmek asıl hedeflerimizin arasındadır.

1.3. Önem

Amacımız yöredeki sözlü kültür ürünlerini kayıt altına almaktır. Bunun nedeni ise günümüzde yaşayan gençlerin bunlar hakkında biraz bilgi sahibi

olmasının dışında gelecek nesillerin bu ürünleri hiç bilmeme olasılığıdır. Gelecek nesillerin de aktarılmış bu sözlü kültür ürünlerini öğrenmesi, gelecekte bunlar hakkında araştırma yapması, çeşitli bilim ve sanat dallarında kullanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

1) Hem Türkiye hem de Türk kültür coğrafyasında halk kültürü çalışmaları devam etmektedir. Seçtiğimiz bölgede bu konu kapsamında çalışma yapılmamış olması önemlidir.

2) Yok olmakta olan sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmesi, kayıt altına alınması çalışmanın önemini göstermektedir. Bu bölgenin sözlü ürünlerinin diğer alanlarla mukayesesi için başvurulacak bir kaynak olabilmesi, bölgenin geleneksel yaşam tarzının diğer alanlarla incelenmesi, değerlendirmesi; diğer alanlarla benzerlikleri, farklılıklarını göstermesi açısından da önemi vardır.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmanın Manyas ile ilgili bilgilerin verildiği bölümden sonraki kısımlarında derleme çalışmalarından elde edilen folklor ürünlerine yer verilmiştir. Bu folklor ürünlerinin gelişen teknolojiyle birlikte kaybolacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada kaynak olarak yerel basın yayınları, makaleler, kitaplar, internet veri tabanları ve kaynak kişilerden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları açısından ilk olarak araştırma konumuz Manyas ve köyleri olarak sınırlandırılmıştır. İkincisi köylerin hepsine gitme imkanı olmadığından çalışmada yer alan konuların belirli köylerle sınırlandırılmasıdır. Son olarak da araştırma konumuzun toplumun bütün kültür ürünleri yerine halk edebiyatı ve folklor ürünleri olmasıdır.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Halkbilimi

Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türkçe Sözlük'te halkbiliminin tanımı şu şekildedir: "Bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, sözlü edebiyatını, geleneklerini, törelerini, inançlarını, mutfağını, müziğini, oyunlarını, halk hekimliğini inceleyerek bunların birbirleriyle ilişkilerini belirten, kaynak, evrim, yayılım, değişim, etkileşim vb. sorunlarını çözmeye, sonuç, kural, kuram ve yasaları bulmaya çalışan bilim dalı, folklor, halkiyat."¹

Ziya Gökalp, Halka Doğru dergisinde yayımlanan "Halk Medeniyeti I" isimli makalesinde folklor konusundaki görüş ve düşüncelerini şu satırlarla dile getirir: "Her kavmin iki medeniyeti var; resmî medeniyet, halk medeniyeti. O hâlde kavimlerin medeniyetlerinden bahseden bir ilim olan içtimaiyatın halk medeniyetini tetkik eden bir şubesi olmak gerekir. İşte kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden bu ananevi medeniyeti mütalaa eden ilme halkıyyat adı verilir."²

Ziya Gökalp tarafından kullanılan "halkıyyat" kelimesinin yerine "folklor"u kullanan Fuat Köprülü, onu sözlü edebiyat manasında kullanmıştır.³

Prof. Dr. Umay Günay, folkloru "Millî kültür denilen pek çok unsurdan oluşan birikimin, tarihî gelişim içinde bir milletin çeşitli grupları tarafından farklı ölçülerde yaşanan verilerin varyantları ve bu verileri inceleyen ilim." olarak tarif etmektedir.⁴

Sedat Veyis Örnek'e göre halk bilim, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardırılmayı amaçlayan bir bilimdir.⁵

2.2. İlgili Araştırmalar

¹ Türkçe sözlük, (2005) Türk Dil Kurumu Yayınları, (Ankara) , s.836.

² Ziya Gökalp, Halka Doğru Dergisi Sayı: 14, 10 Temmuz 1329.

³ Fuat Köprülü, (1914), "Yeni Bir İlim: Halkıyyat-Folklor", İkdâm Gazetesi.

⁴ Umay Günay, (1987), "Folklor Nedir?", Türk Folkloru Araştırmaları, (Ankara), s.23-30.

⁵ Sedat Veyis Örnek, (1995), "Türk Bilimine İlişkin Genel Bilgiler", Türk Halk Bilimi, (Ankara), s.15-29.

Bu bölümde halk edebiyatı ve folklor ürünleri üzerine yapılan belli başlı çalışmalardan bahsedilmektedir.

Manyas ve çevresinin tarihi ve kültürel olarak incelenmesinde yapılan ilk araştırmalar emekli tarih öğretmeni Ali Akkoç'un ilçe gazetesinde haftalık olarak yazdığı araştırma yazıdır. Bu yazılarda genel olarak Manyas'ın ilk çağlardan itibaren tarihi konumundan bahsedilirken hangi etnik grupların hangi olaylar sonucu buraya geldiği ve yerleşim yerinin nasıl oluştuğu hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. (Manyas'ın Sesi Gazetesi, 1986, sayı:123) Bunun dışında Manyas hakkında yapılmış bir araştırma mevcut değildir. Sadece Manyas'ın köylerinden olan Koçoğlu köyü hakkında köyün tarihi, gelenek- göreneklerini içeren, eski köy yaşamını anlatan bir kitap, "Konar Göçer'den Eker Biçer'e Koçoğlu Köyü Manyas Balıkesir" adıyla yayımlanmıştır (Güngör, 2007).

Manyas ve köyleri hakkında bugüne kadar yapılmış ve yayımlanmış folklor araştırmalarında ilk olarak Mustafa Salman'ın 1949 yılında Balıkesir Postasında 23- 24 Mayıs tarihlerinde yayımlanan "Manyas Hamamlı Köyüne Hıdrellez Bayramı" adlı makalelerini görmekteyiz. "Balıkesir İli Manyas İlçesi Kayacaköy Monografyası" da araştırma alanımız ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardandır. Bu çalışma Emine Güven'in 1987 yılında hazırladığı "Balıkesir- Gönen- Beyoluk Köyü Monografyası" adlı lisans tez çalışmasında yer almaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi halk bilimi araştırma ve çalışmalarında da seçilen konuya ilişkin özgün ve güvenilir bilgi elde etmek, derlemek için araştırmacının araştırma yapacağı grubun ya da topluluğun yaşadığı yere giderek çalışmasına, *alan araştırması* denir.⁶ Alan araştırmasında töreleri, törenleri, olayları, işlemleri, uygulamaları, gösterileri vb. sistemli bir biçimde saptamak ve bunlara ilişkin veriler derlemek için kullanılan yöntemlerin başında gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve kaynak kişi kullanımı gelir. Bugün halk kültürüne ilişkin derleme ve görüntüleme yapan araştırmacı ve uzmanlar, teknolojik imkânlar bakımından geçmişteki derlemecilere göre daha şanslıdırlar. Çağımızda teknik imkânların alabildiğine gelişmiş olması derleme yapan kişiye büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, kamera ve dizüstü bilgisayar; halk bilimi unsurlarını yani anlatılanı, söyleneni, açıklananı, gösterileni ya da görüleni, dikkat çeken olduğu gibi, kısa bir sürede tespit etmeye yardımcı olmaktadır.

Çalışmanın teorik olan birinci bölümünde öncelikle ilgili alan yazın taraması yapılarak yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümde ise halk kültürü ürünleriyle ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması ve örneklemeden yararlanma yöntemlerini uygulama yoluna gidilmiştir. Sözlü kaynaklardan daha çok “Görüşme” tekniğiyle malzemeler toplanmaya çalışılmıştır.

3. 2. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Gözlem ve görüşme sırasında veri toplamak için görüşme defteri ve ses kayıt cihazından yararlanılmıştır.

3. 3. Veri Toplama Süreci

---

⁶ Nail Tan, (1995), Folklor(Halkbilimi) Genel Bilgiler, (İstanbul),s.77.

Çalışmaya öncelikle Manyas ilçesi hakkında genel bilgilerin toplanmasıyla başlanmıştır. Bu süreç esnasında ilçede bulunan lise, Halk Eğitim Merkezi ve halk kütüphanelerinden faydalanılmıştır.

Sözlü kaynaklardan veri toplama sürecinde ise ilk olarak Manyas'ın sözlü tarihi hakkında bilgi toplanmak ve Manyas'ın kuruluşunun halk arasında nasıl bilindiği öğrenilmek istenilmiştir. İlk sözlü kayıt çalışmasına Ahmet Terzioğlu'nun verdiği bilgiler doğrultusunda başlanmıştır. Bu ve bundan sonraki kayıt çalışmaları sırasında ses kayıt cihazının yanı sıra kamera ve fotoğraf makinesi kullanılmıştır.

Veri toplama sırasında kayıt cihazlarının kullanılması genel olarak bir rahatsızlık yaratmasa da bu görüntülerin herhangi bir yerde kullanılmaması konusunda çeşitli uyarılarda bulunulmuştur.

3. 4 Verilerin Analizi

Çalışmamızın halk edebiyatı ve halk bilimi kısımlarında bu konuda daha önce yapılmış çalışmalar örnek alınmıştır.

Elde edilen veriler bir tasnife tabi tutulmuştur. Derlenen sözlü ürünlerin tasnifi yapılırken daha önce bu konuda yapılmış çeşitli folklor çalışmalarının tasnifi örnek alınmıştır. Manyas halk edebiyatı ve folklor ürünlerini toplarken Manyas'ın köyleri de araştırma grubuna dahil edilmiştir. Genellikle benzer özellik gösteren Manyas ve köyelerinin folklor ürünleri sadece Manyas başlığı altında değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. ARAŞTIRMA ALANIMIZIN GENEL ÖZELLİKLERİ

4.1.1. MANYAS HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1.1.1. MANYAS ADININ NEREDEN GELDİĞİ

Manyas kelimesini nereden geldiği konusunda iki türlü varsayım ve hipotez mevcuttur. İlki tarihi gerekçelere dayanır. İkincisi halkımızın başka yerleşim yerleri için de benzerlerini ortaya koyduğu rivayet şeklindedir.

MANYAS kelimesinin kökenini izah eden ilk görüş, bu yörenin ilk çağdaki adı üzerinedir. Kelime önce İlkçağda PEMENINOS, daha sonra MANINOS, MANİAS'a ve en sonra MANYAS'a dönüşmüştür.

Manyas'ın ismi hakkındaki bir diğer görüş ise bir rivayete dayanır. Buna, bugün Eskimanyas köyü yakınlarındaki Maltepe üzerinde bulunan kale üzerinde bulunan kale Bizans'ın son zamanlarında Moni isimli bir kadının idaresindedir. Moni kalenin yerinin savunmaya elverişliliğinden ve Osmanlıların gerekli önemi vermemelerinden yararlanarak uzun süre Osmanlı toprakları içinde bir ada gibi kalmış ve varlığını sürdürmüştür. Osmanlıları uğraştırmıştır. Ancak Osmanlı beyliği kesin olarak devletliliğini pekiştirmeye, çevreye hakim olmaya karar verince durum değişmiştir. Zor durumda kalan, kurtuluş umudu kalmayan Moni kaleyi teslimden başka çare göremeyince, adamlarına kalenin teslimini emreder, kale içindeki manastıra kapanır. Kaleyi teslim alan Osmanlı komutanı kendilerini çok uğraştırmış olan Moni'yi merak ettiği için kaleye girdiğinde onu sorar. Kraliçe durumundaki Moni'nin adamları manastırdaki Moni için Moni yasta derler. Bu kelime Osmanlılarda tabir şekline dönüşerek Moni'nin yas yeri, Moni'nin yas tuttuğu yer anlamında MANYAS halini alır. (Manyas'ın Sesi Gazetesi,S.126,s.2)

4.1.1.2. MANYAS'IN TARİHİ

Manyas'ın yerleşim yeri olarak en eski yerini tespit hususunda daha önce yapılmış bir araştırma mevcut olmadığından, bu konuda kesin ifade kullanmak bizce hatalı olacaktır. Buna rağmen muhtemelen kesine en yakın tespit, Eskimanyas yakınlarındaki Maltepe üzerinde bulunan kale harabeleridir. Kalenin bulunduğu tepe üzerinde sistematik bir kazı yapılmış olmamasına

rağmen buralarda bulunan demir sikkeler bu görüşün kanıtını oluşturur. Çünkü halkımız Maltepe adını eski eserler bulduğu tepelere vermektedir. Halkımız buluntuların tarihi önem ve değerine bakmadığı, bulduğu buluntuları satıp mal edindiği için böyle yerlere Maltepe ismini verdiği kesindir. Gerçi halkımız koyun ve keçi otlattığı yerlerde bu adı rahatlıkla vermekten çekinmez fakat Maltepe adını daha ziyade birinci sebeple verir.

Bugün Manyas çevresinde iki Maltepe mevcuttur. İki yukarıda bahsedilen tepe ikincisi bugün şehrin eğlence ve dinlence yeri gibi kullanılan tepedir. Manyas'ın bugünkü yerinin içinde ve eski Manyas'ta bu adla iki tepenin bulunuşu da Manyas'ın ilk yerleşim yerinin yaşayan ispatı olarak değerlendirilmesine imkan vermektedir.

Eski Manyas kale harabelerinden yapılan değerlendirme ve bulgular buranın Manyas'ın ilk yerleşim yerlerinden biri olmaya aday olan Kızık mağaralarıdır. Ancak bu mağaralar, Manyas bölgesi halkı için bir din değişikliği beşiklik etmiştir. Muhtemelen Hıristiyanlığın yeni kabulü veya Hıristiyanlığın içinden çıkan yeni bir mezhebin ortaya çıkışında çevreye hakim olan dini görüş sahiplerinden korunmak için mağaralar yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Bir diğer varsayım işgallere açık bir bölge olan Marmara bölgesinin bir parçası olan bölgemizin ilk sakinleri böyle bir saldırı karşısında buraya sığınıp burada varlığını sürdürmüştür. Bu durumda bu mağaralar belirli bir dönem bölgemizin en önemli yerleşim yerini oluşturmuştur diyebiliriz. Ancak bu mağaralarda bulunan veya bulunması muhtemel eserler talan edildiğinden günümüze bir şey kalmamıştır.

Manyas'ın yeri olma konusunda en az diğerleri kadar şansa sahip bir sahada Macar değirmenleri denilen yerdir.

Bu alan Manyas'ın batısına daha doğru bir yönlendirme ile güneybatısına düşmekte, bugünkü yerleşim yerine 2km uzaklıkta bulunmaktadır.

Bu sahada bulunan harabeler bilhassa hamam harabeleri duvar ve temel kalıntıları, yapım tekniği ve kullanılan malzeme itibarı ile daha önce belirttiğimiz sahalarla benzerlik göstermektedir. Bu durum bizi oldukça düşündürmektedir.

Manyas için ilk çağda yerleşim yeri olma durumu bulunan bir diğer saha da Kavakalanı harabeleridir. Bu saha bugünkü Manyas'ın içinde kalan gezinti sahası Maltepe ile aynı özellikte bulunması ve sınırdaş olması dikkat çeker. Manyas'ın kuzeyinde kalan bu sahada geniş şehir harabesi kalıntıları temel ve duvar kalıntıları mevcuttur.

1954–1955 tarihleri arasında Ergili köyü (Hisartepesi) mevkiindeki harabelerde Prof. Ekrem AKURGAL idaresinde yapılan kazı çalışmalarında DASKYLEION kentinin yeri tespit edilmiştir. Bu kazılarda şehri saran biri Helenistik devre ait, dar çevreyi saran sur, diğeri daha sonraki devrelere ait daha geniş sahayı kaplayan sur olmak üzere iki sur ortaya çıkarılmıştır.

Daha güçlü İon uygarlığının etkisinde kalıp, İonlaşan bölge gevşek bir yapıya sahip, Frig ve Lidya egemenliklerinde adeta bir İon yerleşim sahası olmuştur. Bunun en bariz örneğini Daskyleion kalıntıları vermektedir. Bu buluntu yerinde çıkan tüm eserler İon kültürüne aittir. Kimmer istilasını ve Lidya hakimiyetini geçirmiştir.

Yıkılan Lidya hakimiyetinin yerini alan, bu hakimiyetin yıkıcısı Persler, Manyas bölgesini doğrudan kendilerine bağlamışlardır. Bu nedenle İran kültür ve medeniyeti ile Anadolu medeniyetinin karışım bölgelerinden biri de Manyas olmuştur. Bu Anadolu, İon, İran kültür ve medeniyetlerinin karışım kaynaşması daha sonraki Helenistik kültürün yaratıcısı, ana etmeni olmuştur. İran hakimiyetinde Hellespontos (Marmara bölgesi) valilik merkezi olan Manyas (Daskyleion) parlak bir dönem yaşamıştır.

Pers devletinin yıkılması ile Büyük İskender yönetimine geçen bölge özgürlüğünü bir oranda kazanırken İonlar açısından önemini yitirmiş, bu büyük kitle içerisinde kaybolmuştur. İskender ordularının geçiş sahasına, Grenikos savaşının geçtiği yerlere yakın olması bir oranda harap olmasını doğurmuştur. İskender'in ölümü ile ortaya çıkan Generaller savaşlarının geçtiği sahalara yakın olması onun sık sık el değiştirmesini dolayısıyla harabiyetini getirmiştir.

Diadonlar savaşlarında önce Perdika's yönetimine düşen Anadolu ile beraber bu yönetimi yaşamış Akabinde Perdika'sın öldürülüp bertaraf edilmesini müteakip Lüsimekhos yönetimine girmiştir. Bu diadohta

öldürülerek tarih sahnesinden çekilince Manyas ve tüm Marmara bölgesi General Selevkos yönetimine girmiştir. Selevkos yönetimi sırasında görülen Galat saldırılarından nasibini alan Manyas bölgesi ve çevresi yeni yeni kurulan yerel krallıklardan Bitünya krallığının egemenlik sahasında kalmıştır. Aralıklı hakimiyetini yerel krallıklara kaptıran Manyas çevresi, bazen de özgür şehir devleti durumunda da yaşamıştır. Başlangıcı Delionlarla yani Mizyalılarla akraba belki de bu kavmin bir bölümü olarak tarih sahnesinde yerini alan Manyas ve havalisi en son girdiği Bergama krallığı yönetimini müteakip veraset yoluyla Roma Devleti hakimiyetine girmiştir. Romanın Asyaminor eyaletine dahil olmuştur. Roma Devletinin, Helenistik krallıklarla olan savaşlarında roma ordularının geçit yollarına yakın olması ve stratejik öneme haizliği nedeni ile önem kazanmıştır. Ancak bu dönem Manyası daha ziyade pemaminos yani Eskimanyasta'ki kale ve çevresidir. Romanın bölünmesi ile Doğu Roma bölümünde kalmıştır. Doğu Roma imparatorluğunun hristiyanlaşması ile hristiyanlık camiası içinde kalıp, hristiyan unsurlara sahip olan Manyas, hristiyanlığın Ortodoks mezhebi bölgesinde küçük çaplı bir yerleşim yeri olmuştur. Doğu Romanın, Ortodoksların bilhassa Rumların etkisiyle Bizans imparatorluğuna dönüşmesi üzerine Bizans imparatorluğu şehirlerinden olan Manyas eski önemini yitirip sıradan bir yer durumuna gelmiştir.

Osmanlı devletinin eline geçtikten sonra öneminden çok şey yitiren Manyas ve havalisi önemsiz tarım yerleşimi durumuna gelmiştir.

Bu özellikler içerisinde köy durumuna gelen Manyas, yerleşim yeri olarak bugünkü Kayaca köyü ve havalisine konutlanmıştır.

Bu sırada Ankara savaşı ile dağılan Osmanlı devletinde görülen kardeş kavgalarında şehzadeler arasında sık sık el değiştiren Bursa(Hüdavendigar vilayeti) İsa Bey, Çelebi Mehmet, Süleyman Bey hakimiyetlerini yaşamıştır. Çelebi Mehmet ile tekrar merkezi idareye bağlanan Manyas ve havalisi Murat II zamanında isyan eden Düzmece Mustafa ve küçük Mustafa olaylarında da el değiştirmişse de bu kısa süreli olmuştur. Manyas ve havalisinin hakimiyetini sağlayan Murat II ile başlayan sükuneti Fatih'in ölümü ile bozulmuştur. II. Beyazıt- Cem Sultan mücadelesinde kısa bir dönem Cem Sultan idaresinde kalan Manyas, onun

öldürülmesi ile 1908'lere kadar rahat ve sükun içinde Osmanlı egemenliğinde yaşamıştır. Gerçi bazen çevreye hakim olan Celali reislerinin eline geçmişse de bunlar çok kısa süreli olmuştur. Osmanlı idaresinin teşkilatı içerisinde Hüdavendigâr Vilayeti Karesi Sancağına bağlı Kayac Bucağı durumunda yerini alan Manyas ve havalisi Osmanlı devletinin yaşadığı tüm olayları acısı ve tatlısıyla birlikte yaşamıştır. Bu olaylar içerisinde özel bir yeri olan 1877 (1293) Osmanlı- Rus savaşı bölgemiz için yenilik yaratan bir sonuç doğurmuştur.

93 Harbi denilen bu harp sonucunda kaybedilen yerlerden anavatana yapılan göçlerden, Manyas da payını almıştır.

Bu göçlerde kimler gelmiştir: 93 Muhacırları, Kırım Türkleri, Kafkasya milletleri (Gürcüler, Çerkezler, Dağıstanlılar) çoğunlukla bu göçlerle bölgemize gelmiştir. İşte bugünkü Manyas ilçe merkezi kuruluşunu 93 harbi sonucu bölgeye gelen, 25 hanelik Kırım türküne borçludur. Bu nedenle bugünkü yerin ilk adı Tatar Köy'dür. Bu isim bugün dahi latife yollu kullanılmaktadır.

Bu yerleşim yerinin Kayaca'dan yüksekte oluşu su baskınlarında rahatsız olan Kayaca'nın yerini almasına neden olmuştur.

93 Harbinden 16 sene sonra Kafkasya hareketlerinde Ruslara yenilen Kafkasya milletlerinden 25 hane daha bu Tatar Köyüne yerleşince yeri Kayaca'dan daha büyük olmuştur.

Bu son yerleşime eklenen ekonomik nedenli Karadeniz göçleri ve muhacir yerleşimleri ile büyüyen Tatar Köy, bucak yapıma durumuyla karşılaşmıştır. Kayaca'dan alınan bucak merkezliği Tatar Köy'e verilmiş ve Promaninastan gelen Manyas ismiyle idari sistemdeki yerini almıştır.

Osmanlı idari sisteminde nahiye merkezi olarak yerini alan Manyas istenilen nüfus artışını ve gelişmeyi gösteremediğinden devlet yeni olaylarla sarsılmış bu sarsıntılar Manyas'ı da etkilemiştir.

Osmanlı devletinin yaşadığı, I. Meşrutiyet, Abdülhamit idaresi II. Meşrutiyet idarelerini Manyas da yaşamıştır.

Balkan harbi bozgunu ile kaybedilen Rumeli topraklarından gelen göçmenlere kucağını açan Manyas, bu yeni gelenleri muhacir namıyla bünyesine yerleştirmiştir. I. Dünya savaşı yenilgiyle bitip, Mondros mütarekesi imzalandığında tüm Marmara bölgesi ile birlikte yenilginin acısını tatmış ve düşman işgaliyle karşılaşmıştır.

Düşman işgaliyle karşılaştığında işgal ordusu olarak yunan uşağını karşısında görünce tüm vatanla birlikte şaşkınlığa uğramıştır. Bu şaşkınlık pek çok hataların da temeli olmuştur.

Kurtuluş savaşının bütün safhaları gerçekleşip vatan kurtulmuştur. Düşman her yerden çekilmiş, İzmir’de denize dökülmüştür. Fakat Manyas henüz işgal altındadır. Kahraman ordumuzun ve yerel milislerimizin de hareketiyle 14 Eylül 1923’te işgalden kurtulmuştur. Yunan’ın 17 Eylül’de Bandırma’dan denize dökülüşünde Manyas bölgesi milisleri görevlerini yapmışlardır. Savaş bitip ülkemiz Lozan Barışı ile sulh ve sükuna kavuştuğunda Manyas da eski sakin yaşantısına dönmüştür. Kurtuluş harbi şehitlerini Maltepe üzerine kurulan bir abide ile ebedileştirmiş ve tarihini somutlaştırmıştır.

1936 yılının Aralık ayında Manyas ilçe statüsüne gelmiştir. Balıkesir’in ilçeleri arasında yer alan Manyas gelişme yolunda bir ilçe olarak varlığını sürdürmektedir. Ne var ki bu gelişme Manyas’ın potansiyeline göre oldukça ağırdır. Bugün ilçe statüsü yanında Belediye yapısı da bulunan Manyas, kütleli atılımlara ve yatırımlara ihtiyacı olan bir durum sergilemektedir (Manyas’ın Sesi Gazetesi, 1986, sayı 123-124-125-126-127).

4.1.1.3. MANYAS’IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Coğrafi Konum: Manyas, Türkiye’nin kuzeybatısında yer alır. Marmara Bölgesinin sınırları içindedir. Manyas, doğusunda Bandırma, Susurluk; batısında Gönen, Balya; kuzeyinde Manyas Gölü; güneyinde Balya ve Balıkesir/Merkez ile çevrilmiştir.

Manyas, bir tepe üzerine kurulmuş ve Bandırma-Balıkesir ve Gönen-Susurluk (kuzeybatı-güneydoğu) karayolları üzerinde yer almıştır.

Arazi Yapısı: Manyas bölgesinin arazisi yer yer düzlük olup, genellikle güneybatı ve değişik istikametlerde silsile şeklinde dağlar yer almaktadır. Ova içinde kısmen küçük tepelikler şeklinde arazi kabartıları mevcuttur. Mevcut arazinin %65'i ova, %35'i de dağlıktır.

Manyas'ın güney ve güneybatı kısımları, dağlık araziyle çevrilidir. Önemli dağları Keltepe, Süreyya ve Ketenlik'tir. Bölgenin en yüksek noktası Keltepe (881 m)'dir. Bölgenin güneyini kaplayan Sülara dağı ise 600 m'yi geçmeyen yayvan ve adeta yüksek bir ova niteliği arz eden dağlık arazidir. Gerek Keltepe gerekse Sülara dağı birbirinden ayrılmayan ve bir diğerini tamamlayan araziler olup birçok yerleri orman hüviyetini kaybetmiş, fundalık halini almış bodur bitkilerle kaplıdır. Tamamen özelliğine uygun olarak isimlendirilmiş bulunan Keltepe tamamen çıplak olup yamaçları meşe ve kayın ormanları ile örtülüdür. Sülara dağı meşe ve kayın ormanları ile kaplıdır. Manyas bölgesinde genel olarak yayla mevcut olmayıp, dağ köyleri yayla olarak nitelendirilmektedir. Bölgede önemli mağaralar yoktur. Bununla birlikte özellikle dağlık kesimlerde BOĞAZPINAR ve SOĞUKSU köyleri yakınlarında ufak tefek mağaralar mevcuttur. Fakat bu mağaralar yaşamaya elverişli değildir. Mağaraların giriş ve çıkışları aynı yerden olup tabii mağaralardır.

Ovaları: Manyas bölgesi genellikle düz bir alan üzerinde kuruludur. İlçe merkezinin kuzey tarafına doğru bölgeyi MANYAS gölü kıyıları kaplar. Ovanın sınırı doğuda KIZIKSA kasabası ile SALUR kasabasına kadardır. Manyas Ovası 110 m²'yi bulan geniş ve çukur bir ovadır. Denizden yüksekliği 60 m.'yi bulur. Ovayı bol alüvyon getirerek verimli hale koyan Kocaçay ve Manyas Gölüdür. En verimli ova bölgeleri ise Kocagöl, Kızıksa, Salur, Hamamlı, Deydin ve Bölceağaç köylerinin meskûn bulunduğu göl kıyısı bölgeleridir. Bu ovalar, güney tarafından alüvyonların gölün bu günkü seviyesine göre birikmesinden meydana gelmiştir. Güneye doğru meyli 4/100 kadardır.

Bölgenin Çay ovaları ise Kayaca, Çavuş, Dere, Hacıyakup, Darıca, Işıklar, Değirmen Boğazı, Dura köylerinin meskûn bulunduğu Kocaçayın iki kıyısını teşkil eden mahallerdir. Kocaçay'ın her yıl taşması ile kıyılarda pek kıymetli alüvyon birikir ve toprağı verimli kılar. Ancak, Kocaçay'ın taşması

etrafındaki köylerin hayatını tehdit eder, arazileri yaz ortasına kadar ziraat edilemeyecek hale getirir. Birçok yerde de bataklık ve sazlıkların oluşmasına neden olmuştur. 1948 yılında ise Manyas Göl'üne kadar çayın iki tarafına setler yapılarak bunun önüne geçilmiştir.

İklimi: Kışın -3, yazın +35 dereceyi aşmayan sühunet miktarı görülür. Yıllık yağış miktarı ortalama (6,3) kg. kadardır. Rüzgârlar en fazla lodos ve poyrazından eser, kışın karayel kar getirir. İlbaharda umumiyetle tatsız geçer. Mart ve Nisan ayları üşütür. Buna karşın sonbahar hem uzun, hem pek hoş olur. Kış çoğunlukla Şubat ve Mart aylarında hüküm sürer. Bölgenin güneyindeki yüksek kesimler ve vadiler, ilkbahar, sonbahar ve kış aylarında kısmen sislidir. Bölgede hakim rüzgar yaz aylarında lodos ve diğer aylarda poyrazdır. Kışları ılıman olduğundan yüksek kesimler haricinde kar çok nadir yağar. Bölgede yaz ayları hariç dağ köyleri olan yayla, Erecek, İrşadiye ve Koçoğlu köylerinin yolları kısa süreli de olsa kar nedeni ile kapanabilmektedir.

Akarsuları: Manyas'a bağlı Boğazpınar ve Soğuksu köyleri arasında köyün güneyinde bulunan Mürvetler çayı, ayrıca Manyas gölünden Karacabey-Ulubat gölüne dökülen Kocaçay mevcuttur. Çakırca köyünde ise Kurudere çayı bulunmaktadır.

Gölleri: Kuzeyde ilçe merkezine 10 km. mesafede Manyas Gölü bulunur. Tektonik göller grubuna giren Manyas Gölü, yaklaşık olarak 192 kilometre karelik yüzölçümü ile ülkemizin altıncı; Marmara bölgesinin ikinci büyük gölüdür. Gölün doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu 19 km, kuzey-güney doğrultusundaki genişliği ise 11 km'dir. Su yüzeyi denizden 15–16 metre kadar yüksek olan gölün, ortalama derinliği ise bir ile iki metre arasında değişmektedir. Gölün en derin yeri ise kuzeyde olup, beş metreyi bulmaktadır. Gölü besleyen akarsuların taşıdığı alüvyonlar, erozyon ve yaşanan kirlilik nedeniyle derinliğini hızla yitiren göl, güneyden Kocaçay ile kuzeyden gelen Sığırcı Deresi'nden beslenirken; Marmara Denizi'ne dökülen Karadere ile de göl doğal su dengesini korur. Kendisine karışan çay ve derelerin etrafına setler yapılmış olup ovaya yayılmakta ve dağlardan indirdikleri alüvyonları doğrudan doğruya göle götürdüklerinden, göl süratle dolmaktadır. Kışın taşan gölün çekilmesiyle arazide bıraktığı alüvyonlar

sayesinde (kazak fasulyesi) adı verilen iri taneli fasulye ve diğer yazlık ürün (mısır, ayçiçeği, şekerpancarı) yetiştirilir.

Zamanında doğal yaşamı oldukça zengin olan ve değişik yirmi çeşit balığı barındıran gölde başlıca sazan, yayın, turna, tatlısu, kefali, çakmak, kavinne, acıbalık, kızılkanat yanı sıra bol miktarda bulunan kerevitten bugün birçok balık yok olmuş durumdadır. 64 hektarlık Kuş Cenneti ise Gölün mevcut doğal güzelliğini tamamlayan, doğal bir park alanıdır.

Barajları: Hacıosman köyü ve Ören köyü arasında bulunan bölgede Kocaçay üzerinde elektrik sulama ve sel-taşkınını önlemek için yapılmakta olan Manyas baraj inşaatı tamamlanmıştır.

İçme Suyu Kaynakları: Bölge su kaynakları yönünden oldukça zengin olup hemen hemen her köy civarında içme suyu temin edecek su kaynağı mevcuttur. Özellikle BÖRÜLCEAĞAÇ köyündeki GÜRGENDERE kaynağı kendi köyünün su ihtiyacından başka SALUR ve KIZIKSA kasabalarında içme suyu sağlar. KUNDAKÇI çeşmesi ise ÇAVUŞ ve DERE köylerinin içme suyu ihtiyacını karşılar. Bölge göl seviyesi ile aynı hatta bulunmasından dolayı artezyen ve hidrofor ile bağ,bahçe sulamalarını bu şekilde çıkartılan su ile giderirler. Ayrıca köylere giden yol güzergâhlarında da çeşmeler bulunmakta, buralardan yaz kış içme suyu temin edebilme imkânı bulunmaktadır

Bitki Örtüsü: Manyas bölgesi verimli topraklara sahiptir. Arazinin 22.466 hektarlık kısmı tarladır. 6.300 hektar çayır-mera, 8.400 hektar verimsiz toprak, 2.400 hektarlık kısmı ise bağ meyvalık sebze ve dutdur. 20.000 hektarlık kısmı ormanlıktır. Yurdumuzun her yanında olduğu gibi teknik tarım ilerlemiştir. Binlerce yıllık görenek ve geleneklerden kurtularak halk sakinleri makinalı tarım uygulanmaktadır. Ovalarında pancar, pamuk, ayçiçeği, patates, soğan, kavun, karpuz bol ekilir ve çok verimli olur. Dağ köylerinde buğday, çavdar, arpa, mısır, kanan ekilir. Bölgemizde mevcut arazinin %65'i ovalık %35'i dağlıktır. MANYAS ovası ve MANYAS gölü civarı çok verimli ve çok bereketli bir toprağa sahip olup bol miktarda her türlü sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Ayrıca dağlık mevkiinde meşe, kayın,çam,gürgen ağaçları mevcuttur. Çam ağacı hariç diğerleri yapraklarını

dökmektedir. Boyları 3–8 m. arasında değişmektedir. Görüş mesafesi 50 metre civarındadır. Gizleme ve örtü imkanı sağlar.

Yüzölçümü: Manyas İlçesinin yüzölçümü yaklaşık olarak 586 km² olup, merkez ilçenin yüzölçümü ise 6 km² dir.

(Manyas'ın coğrafi özellikleri ile bilgiler www.manyas.org internet adresinden 22.05.2009 tarihinde alınmıştır)

4.1.1.4. MANYAS'IN NÜFUSU

2007 Adrese Dayalı Genel Nüfus Sayımı'na göre; 5.464 merkez ilçe, 17.671 köylerde olmak üzere toplam nüfusu 23.135'tir. (www.tuik.gov.tr)

Merkez İlçenin Nüfusu Yıllara Göre Aşağıda Belirtilmiştir.

2007	5.464
2000	5.455
1997	5.914
1990	5.648
1985	5.077
1980	4.692

Manyas İlçesi'nde 3 belediye ve 44 köy mevcuttur.

4.1.1.5. MANYAS'TA YAŞAYAN ETNİK GRUPLAR

Manyas'taki etnik gruplar ve bunların köylere dağılımı şu şekildedir:

Çerkezler: Haydar, Tepecik, Hacıyakup, Hacıosman, Çavuş, Dereköy, Süleymanlı, Çakırca, Kızıksa, Yeniköy.

Yörükler: Peynirkuyu, Koçoğlu, Kubaş, Çataltepe, Karakabaağaç

Manavlar: Çakırca, Süleymanlı, Kulak, Boğazpınar

Macırlar: Akçaova, Şevketiye, Tepecik, Erecek, Kızıksa

Gürcüler: Cumhuriyet, Doğancı

Türkmenler (Alevi): Kapaklı, Hekimköy, Kalebayır

Dağıstanlılar: Çamlı, Yaylı, İrşadiye

Pomaklar: Necip

Tatarlar: Manyas Merkez

Lazlar: Hacıbrahimpınar

Arnavutlar: Kulak, Mürvetler

Kazaklar: Kocagöl

Boşnaklar: Merkez

Türkmenler (Sünni): Merkez, Salur

Romenler: Manyas Merkez, Kızıksa

4.2. HALK BİLİMİ

4.2.1. Doğum

Manyas genelinde bebeğin, ailenin devamı ve bereketin sembolü olduğuna inanılmaktadır. Yörede; özellikle kırsal kesimlerde, hayatın başlangıç safhası olan doğumla ilgili geçmişten gelen birçok âdet ve inanış bulunmaktadır. Ancak kasaba ve köylerde kurulan sağlık ocaklarının, iletişim ve ulaşım araçlarının artmasıyla bu tür inanış ve uygulamaların yavaş yavaş kaybolmaya ve terk edilmeye başladığı görülmektedir.

4.2.1.1. Doğum Öncesi

Çocuk doğmadan önce doğacak bebek için hazırlıklar yapılır. Bebeğin kullanacağı her türlü kıyafet, yatacağı beşik veya karyola ile ilgili takımları hazırlanır. Doğuma hazırlık zenginlik, fakirlik ve görgü gibi şeylerle ilgili olduğu için yapılan hazırlıklar da değişir. Durumları müsait olan aileler doğumdan önce gömlek, zıbın, entari, bez, kundak, beşik, takke gibi eşyaların hazırlıklarını yaparlar. Beşik örtüsü yazlık ise ince kumaşa işlemler yapılarak hazırlanır, kışlık ise kilim ya da battaniye örtülür. Bunların hepsini kız düğünden önce çeyizi ile birlikte getirebildiği gibi kaynana ve görümce gibi evin büyükleri tarafından da hazırlanır. Çocuğu doğuracak olan köy kadınlarından bu hazırlıkları bizzat yaparlar da eksik değildir. Fakat bunlar hazırlıklarını kimseye hissettirmeden yaparlar. Evlilik hazırlıkları içinde bebek eşyalarının da yer alması çocuk sahibi olma dileğini ifade eder ve bu dileğin gerçekleşmesinin ne derece arzulandığını gösterir. Manyas genelinde; ilk doğacak bebek için kızın annesi de bazı hazırlıklar yapar. Bunun yanında bebeğe, anneye ve damada hediyelik kıyafetler de hazırlanır. Bebeğe altın, anne ve damada uygun görülen gömlek gibi bazı kıyafetler alınarak hazırlanır. Evde yapılacak doğumlarda doğum esnasında kullanılacak yatak örtüleri, muşamba, naylon örtüler ve ilaçlar bir ay öncesinden hazırlanarak doğuma hazır edilir.

Yörede, kadının ilk doğumuna önem verildiğinden daha çok ilk bebek için hazırlıklar yapılmakta, diğer doğumlarda özel bir hazırlığa ihtiyaç

duyulmamaktadır. İlk bebeğin önemi, bu doğum ile kadın ve erkeğin beraberliğinin bir aile niteliğini kazanmasından kaynaklanmaktadır.

4.2.1.1.1. Kısırlığı Giderme Yolları

Araştırma alanımızda kısırlığı gidermek için yapılan inanışlara rastlanmamıştır diyebiliriz. Fakat bu konuda yapılan araştırmalar göstermektedir ki kısırlık söz konusu olduğunda kusur genellikle kadın da aranmaktadır. Bunun için de değişik uygulamalar yapıldığı ve bu uygulamaların şu şekilde sınıflandırıldığını görmekteyiz:

- 1) Dinsel büyüsel nitelikli pratikler,
- 2) Halk hekimliği kapsamına giren pratikler,
- 3) Tıbbî sağaltma alanına giren yöntemler oluşturmaktadır.

Günümüzde ise çocuk sahibi olunamadığı durumlarda kadın ve erkek aynı derecede sorumlu tutulmakta ve birlikte tedavi görmektedirler. Günümüzde de zaman geleneksel tedavi yöntemlerine baş vurulmasına rağmen modern tıp yöntemleri hem kırsal kesimde hem de kent ortamında daha ön plana geçmiştir.

4.2.1.1.2. Aşerme

Aşerme, gebeliğin belli bir döneminde, gebe kadında görülen bir haldir. Deyimin aslı “as yerme”, bu biçimiyle “yiyecek şeylerden tikslenme” demektir. Deyim giderek anlam değiştirmiş ve “yükü kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması” demeğe gelmiştir. Gebeliğin bu döneminde, gebe kadına her canının istediğini, ne kadar münasebetsiz de olsa, vermeye çok dikkat edilir. Bu kural gözetilmezse, anada veya doğacak çocukta zararlı etkilerin meydana geleceğine inanılır. Çocuğun düşmesi, sakat, kusurlu doğması gibi (Boratav, 1973, s.146).

Aşerme, Türk kültürünün pek çok sahasında gözlemlenebilen bir husustur. Bu alanlardan birisi de Türk destanlarıdır. Aşerme, Türk destanlarında kahramanlığın, alplığın habercisidir. Destanlarda alpların anneleri, alpin doğumundan önce, Manas'ta olduğu gibi arslan yüreği ve ciğeri ister. Buna benzer örnekleri Kazak destanlarında da görebiliriz.

Destanlardaki bu aşırma, kahramanın geleceğine dair ipuçları veren bir unsurdur (Aça, 1997, s.78).

Araştırma bölgemizde tespit ettiğimiz aşırma inanışları diğer bölgelerde görülen inanışlardan farklı değildir.

Hamile kadın halk deyimiyle “aşırma” aşamasına gelince bazı şeyleri yapmakta, özellikle belirli nesnelere bakmaktan, yiyecekleri yemekten kaçınmakta ya da tersine bazı şeyleri yemeye özen göstermektedir. Bu türden davranışlar fizyolojik olarak kadının bünyesindeki kimi maddelerin eksikliğini gidermek amacıyla yenilmesi gerekli görülmektedir.

Aşırma kadın genellikle acı, ekşi ve baharatlı şeyleri yemekten kaçınmaya zorlanmaktadır. Bu tutum Anadolu’da çok olan “Ye ekşiyi, doğur Ayşe’yi” tekerlemesiyle de ifade edilmektedir. Buna karşılık olarak da aşırma erirken tatlı yiyeceklerden yemek oğlan çocuğunun ön belirtisi olarak yorumlanmakta, bu durum da halk arasında; “Ye tatlıyı, doğur atlıyı” tekerlemesiyle anlatılmaktadır

4.2.1.1.3. Hamilenin Kaçınmaları

Kadının hamile kaldığı andan itibaren; çocuğu annenin tüm davranışlarından etkileneceği bilimsel olarak kanıtlanmış olup; bu konuyla ilgili olarak Anadolu’nun geleneksel kesiminde çok yaygın olan inanış sistemi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Bu inanış sistemi; hamile kadını bir takım davranışları yapmaya ve yapmamaya zorlamaktadır.

Manyas’ta da herkes tarafından bilinen ve hamile kadının yapmaması gereken davranışlar şu şekildedir:

- Aya bakar,
- Güzel kimselere bakar,
- Gül koklar,
- Ayva, elma, yeşil erik, üzüm yer gibi örnekler verilebilir.

Hamile kadının yapmaması gereken davranışlar ise şunlardır:

- Ayıya, maymuna, deveye bakmaz,
- Balık, tavşan, paça, kelle yemez, sakız çiğnemez,
- Cenazeye gitmez, cesede bakmaz
- Gizli saklı bir şeyi alıp yemez.

4.2. 1.1.4. Çocuğun Cinsiyetinin Tayini

Hamileliğin en önemli konularından birisi de doğacak çocuğun cinsiyetidir. Gençlerin pek itibar etmediği bu uygulamalar yine de ilgi çekici olarak her zaman söz konusu olmuştur. Günümüzde her şey modern tıbbın eline bırakılsa da cinsiyet tahmin etme de yorumlar da bu konularda az çok bilgisi olan kişilerin bilebileceği türdendir.

Manyas'ta konuyla ilgili olarak;

- 1) Kadının fiziksel görünümüne bakılarak; gebe kız ise annenin güzelliğini alacağına; erkek ise anneyi güzelleştireceğine,
- 2) Kadının yediklerine bakılarak; çok ekşi yerse kız; tatlı yerse de erkek doğuracağına,
- 3) Kadında meydana gelen değişikliklere bakılarak; annenin yüzünde kara lekeler olursa erkek; sarı lekeler(çil) olursa kız olacağına,
- 4) Çocuğun anne karnına verdiği şekle bakarak; annenin karnı sivri ise erkek; karnı yassı, yuvarlak ise kız olacağına,
- 5) Doğum anında sancı çok olmazsa oğlan olacağına, sancı belden ve çok gelirse kız olacağına inanılır.

Bunlar kadının fiziki görüntüsü, aşermesi, hareketleri dikkate alınarak yapılan yorumlardır. Bunlardan başka çevrede bulunanlar da birtakım uygulamalar gerçekleştirirler.

- Kadının haberi olmadan bir mindere bıçak, diğerine makas saklanır. Gebe bıçaklı mindere oturursa oğlu, makaslı mindere oturursa kızı olur.
- Başına habersiz tuz dökülür. Kadın kafasını kaşırsa oğlu, kalçasına ellerse kızı olur.

Çocuğun cinsiyetinin değiştirilmesine yönelik uygulamalar:

- Doğan çocuk kızsa bundan sonraki oğlan olsun diye doğan çocuğun göbeği yukarı doğru yatırılır.

-Son doğan kız çocuğuna Döne, Döndü, Songül isimleri verilir.

4.2.1.1.5. Doğum Hazırlığı

Yörede, doğumlar hastanede, sağlık ocaklarında ve özellikle köylerde ebeler tarafından, evlerde yapılmaktadır. Ebelik ehliyeti, doğum vakalarında bulunmak suretiyle edinilir. En yaşlı, tecrübeli ve şanslı olanı daha çok tercih edilmektedir. Evlerde ebeler tarafından yapılan doğumlarda ebeden ve yardımcılardan başka kimse bulundurulmaz. Yoksa doğumun geç ve ağrılı olacağına inanılır. Ayetler yazılı bir tasta su içirilir. Bununla beraber kadının kolları gerisinden tutularak hafifçe silkelenir. Doğumu yaptıran ebeye para, giyim eşyası gibi hediyeler verilir. Evde doğum yapan kadın, hastalanmazsa en çok iki-üç gün kadar yatakta yatar. Yörede "Lohusanın mezarı kırk gün yanı başındadır" denilmektedir. Lohusa hastalanmış ve bundan evvel de şu içmiş ise "Soğuklamış" denilir.

Doğum yapıldıktan sonra bebek kokmaması için tuzlanır. Sarılık olur diye sarı yazma örtülmez. Bebeğin ağzına şerbet veya bal sürülürse dilinin tatlı, yün sürülürse koyun gibi uysal, Kur'an tozu sürülürse âlim olacağına inanılır.

4.2.1.2. Doğum Sırası

Anadolu'nun kırsal kesimlerinde geçmişte doğumlar köy ebelerinin yardımlarıyla köylerde evlerde yaptırılmakta doğum esnasında yapılan uygulamaların büyük çoğunluğu doğumun kolay olmasına yönelik uygulama ve pratikler oluşturmaktaydı.

Bu uygulamalara örnek olarak;

- 1) Kadının saç bağlarının çözülmesi,
- 2) Kilitli kapıların, sandıkların, pencerelerin açılması,
- 3) Kuşlara yem serpilmesi,
- 4) Kolay doğum yapan kadının, doğum yapacak olan kadının sırtını sıvazlaması,
- 5) Silah atılması,
- 6) Kadının sırta alınıp silkelenmesi,

7)Kadının yüksek bir yerden atılması,

8)Kadının bir bezin içersine konarak sallanması verile bilinir.

Günümüzde ise doğumlar hastanelerde yaptırılmakta, hastanelerin uzak olduğu dağ köylerinde ise diplomalı ebelerin yardımlarıyla yaptırılmaktadır.

4.2.1.3. Çocuğun Göbeği ve Eşi

Gebelik süresince, döl yatağında ananın, kendi kanı ile çocuğun beslemesini sağlayan bu organa kimi yerlerde es, kimi yerlerde son, kimi yerlerde de etene, eten diyorlar. Halk geleneği, bu organa büyük önem vermiştir (Boratav, 1973, s.149).

Manyas yöresinde de Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi hamile kadının yediği içtiği şeylerin, baktığı kişi, hayvanların ve nesnelere çocuğu etkileyeceği tasarımı ve inancı varsa, çocukla göbeği ve eşi arasında da aynı inanç söz konusudur. Bu nedenle çocuğun geleceğini, ilerdeki işini ve geleceğini etkileyeceği inancıyla göbek gelişigüzel atılmaz.

4.2.1.4. Göbekte İlgili İnanışlar

Bu uygulamaya örnek olarak göbek;

- 1) Cami duvarına, cami avlusuna gömülür.(Dinci olsun diye)
- 2) Okulun duvarına, bahçesine atılır.(Okusun diye)
- 3) Ahıra gömülür.(Hayvan sever olsun diye)
- 4) Suya atılır.(Kısmetini dışarıda arasın diye) verilebilir.

Erkek bebeğin göbeği düşünce "Okumuş olsun" diye düşen göbeği bir camiye bırakılır ya da saklanır. Kız bebeklerin düşen göbekleri ise hamarat ve temiz olsun diye bir süpürgeye bağlanır. Eğer evin köşesine veya duvarın kovuğuna konulursa bebek büyüdüğünde evine bağlı olacağına inanılır.

Bebeğin düşen göbek parçası dışarıya atılınca bebek ileride dışarıya çok çıkar; camiye veya medreseye atılınca camiye gidip ibadet eder.

Günümüzde doğumlar hastanelerde gerçekleştiği için eşle ilgili geleneksel uygulamalar tamamen yok olmuş durumda gözükse bile kırsal kesimlerde anne hastane de bile doğum yapsa göbek özellikle saklanıp

korunmaktadır. Göbekte ilgili adet ve inanmalar günümüzde de yaygınlığını sürdürmektedir.

4.2.1.5. Lohusalık

Manyas'ta yeni doğum yapmış ve henüz yataktan kalkmamış kadına; lohusa, lohsa, emzikli, loğsa, kırklı gibi adlar verilmektedir. Doğumdan sonra kadının yatakta kalma süresi; kadının fizyolojik durumuna, doğumun güç ya da kolay olmasına, iklime, çevre koşullarına, ailenin ekonomik durumuna ve gelinin sevilme durumuna bağlıdır.

Lohusalık süresi içerisinde kadının çeşitli doğaüstü güçlerin etkisinde olduğu Anadolu'da yaygın bir inanıştır. Geleneksel kesimde sıkça kullanılan "kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur söylencesi" bu inancı desteklemektedir.

4.2.1.6. Alkarısı (Albastı)

Al veya alkarısı, alanası, alkızı denilen cinin meydana getirdiğine inanılan lohusa hastalığıdır. Al; cin, dev veya kötü ruh olarak değil de hastalık olarak tasarımılandığında ağırlık çökme, albasu, albasması adlarını alır.

Memleketimizde al, albastı, alkarısı, alanası, alkızı tabirleriyle, umumiyetle kırklı lohusa ve çocuklara, nadir olarak da gebe, gelin, güvey, erkek, yolcu ve atlara musallat olan bir ruh veya hastalık ifade edilmektedir (Acıpayamlı, 1974, 75). Türk topluluklarının hemen hepsinde tespit edilen bu ruh, önceleri "iye" koruyucu ruhlardan birisi olmasına rağmen daha sonraları serir ruh haline geldiği inancı vardır. Bu ruhun musallat olduğu kişiler ise genellikle yeni doğum yapmış kadınlardır (İnan, 1986, 260). Alkarısı çoğunlukla su kuyularında, su kenarlarında, ahır da, ıssız boş sahalarda, ağaç diplerinde bulunur.

Alkarısı değişik şekillerde tanımlanmaktadır.

- Alkarısı dev yapılı, uzun boylu, dağınık ve perişan saçlı bir kadın biçimindedir.

-İnsan hayvan karışımı bir görünümündedir.

Lohusanın zayıflaması, baygınlık geçirmesi onu albastığı şeklinde yorumlanır. Lohusaların ciğerlerini söküp onların ölümlerine sebep

olabilmektedir.

Alkızının yakalanması için bir yerine iğne, çuvaldız batırılması veya üzerine zift dökülmesi gerekir. Alkızını yakalayan kişilere alcı, al ocağı denir. bu kişilerin sülalesinden olan kişilere yanaşamadığı gibi, üzerlerinde alcıya ait bir eşya bulunduranlara da kötülük yapamayacağına inanılır.

Al basmasını önlemek için birtakım tedbirlere başvurulur. Bunlardan en yaygın olanları:

- Al basmasın diye lohusa ile çocuğu yalnız bırakmazlar, yalnız kalacaksa iğne, ekmek, bıçak, makas, soğan, süpürge, erkek elbisesi bulundurulur.
  - Çocuğun beşiğine çörekotu, soğan, sarımsak konur, üzerlik asılır.
- Kadını ve çocuğu al basması durumunda yapılan uygulamalar:
- Al basan çocuğun tedavisini al kesen kişiler yapabilir. Bu kişiler al ocağındandır ve yetenekleri ancak o sülaleden olan kişilere geçebilir. Al kesme sırasında anne ve çocuğun başı üstüne bir tülbent örtülür. Al kesen kişi kendi saçından bir miktar kesip yaktıktan sonra dumanını çocuğa, annesine ve yanlarında bulunan kişilere koklatır.
  - Albasan kadının kulağına ezan okunur.

4.2.1.7. Kırk Basması

Anadolu halkı lohuseyle kırklı çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içerisindeki hastalıklarına ve ileriki aylardaki gelişim eksikliğine; kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması, lohusa basması, aydaş gibi adlar vermektedir.

Kırk günlük dönem içerisinde lohuse ve kırklı çocuğa birtakım canlı ve nesnelere zarar vereceği inancı yaygındır. Kırk baskınlığını önlemek için yapılan pratik ve uygulamalar oldukça yaygındır

4.2.1.8. Kırk Karışması

Kırkı karışır inancıyla iki kırklı kadın bir arada bulunmaz. Birbirlerini görürlerse, kadınlar birbirleriyle ekmek değişirler. Bunu bebeklerin kırkı karışmasın, zayıf olmasın diye yaparlar. Bu işi yapılmazsa bebeklerin zayıf kalacağına, öleceğine inanılır.

4.2.1.9. Kırklama (Kırk Uçurma)

Doğumdan sonraki kırk gün anne ve bebeğin "Kırkklı" olduğu günlerdir. Lohusa ve bebeğin kırkları çıkana kadar pek kimse ziyaret etmez. Ziyarete gelenler ise evde bulunanlardan kadının ve bebeğin durumunu öğrenirler; ama, onları görme imkanı azdır. Ancak yakın akrabaları bu yasağın dışında bırakılmışlardır.

Manyas'ta kırklama geleneğinin âdet ve inanışları şunlardır:

Lohusa kadın ve bebek bu süre içinde dışarı çıkmaz, kadın düğün esnasında gelin alayına bakmaz. Aksi takdirde kadın veya bebeğe zarar gelir.

4.2.1.10. Tuzlama

Tuzlama Türk gelenekleri içerisinde yaygındır. Tuzlamanın yapılış sebebi olarak, çocuğun kokmamasını, terlememesini, pişkin vücutlu olmamasını ve kibirli olmamasının istenmesini gösterir. Bu işlemin Adana, Gaziantep, Erzurum, Sivas, Denizli, Ankara bölgelerinde de yapıldığını belirtir (Acıpayamlı, 1974,63).

Manyas'ta tuzlamayı kocakarılar yapar ve tuzlama yapılmasının temel amacı bebeğin büyüyünce kokmamasıdır. Özellikle ağzı kokanlara "tuzlanmamışsın" derler. Tuzlama yapılırken bebeğin ağızına, koltukaltlarına özellikle olmak üzere vücudunun her yerine tuz sürülür. Bebek birkaç günlükken yapılan bu işlem de tuzlanan bebek en fazla 15 dakika o şekilde bekletilir. Bir kere tuzlama işlemi yapıldıktan sonra bir daha yapılmasına gerek görülmez.

4.2.1.11. Ad Verme/Ad Koyma

Manyas'ta ad koymada genellikle İslâmî değerlerin esas alındığı görülür. Bebeklere Peygamberlerin, Ehl-i Beyt'in ve aile büyüklerinin adları verilir. Aile büyüklerinden birinin adını bebeğe vermekteki amaç "Adın sürmesini, devamını sağlamak", "Bitmesini, batmasını" önlemektir. Bebek doğduğunda, göbeği kesilirken bir ad konur. Buna "göbek adı" verilir. Birkaç gün sonra ise bebeğin kuruyup parçası düştükten sonra esas adı konur. Aile

büyüğünün adını yeni doğana vermek için ölmesi beklenmez; fakat, bebeğe koyulan ad genelde babanın yakınları arasından seçilir ki bu da ata kültünün devamında gelişen ve bugün yörede, hâlâ yaşayan ataerkil aile düzeninin geçerliliğini ortaya koyar.

Doğan bebeğe ad koymak için bir imam/hoca çağrılır. Hoca, çocuğun huyunun güzel olması, topluma faydalı olması, amellerinin düzgün olması için dua eder. Daha sonra sağ kulağına ezan okuyarak duasını eder. Sol kulağına kamet getirir. Çocuğun ismi konur ve çocuk ismi ile üç kere çağrılır.

4.2.1.12. Yaşamayan Çocuk

Çocuğun yaşaması için bazı uygulamalar yapılır. Çocuğa maşallah, nazarlık takılır. Hiç çocuğu ölmemiş evlerden istenecek yedi parça bezden entari yapılır. Ayrıca çocuklara Yaşar, Durmuş, Dursun gibi adlar konulmaktadır. Çocuğu yaşamayan ailelerin, doğan çocuklarının yaşaması için çocuğa Durdu, Dursun, Durmuş, Duran, Satı, Satılmış vb. İsimlerin verilmesi Türkiye'nin pek çok yöresinde görülen bir uygulamadır (Acıpayamlı, 1974,63). Orta Asya Türkleri'nin aynı amaçla çocuklara Yasar, Dursun, Ölmezbay, Tastan, Kurç (Çelik) gibi isimler verilir (İnan, 1986, 174).

Çocuğun yaşaması için yapılanlar : (Doğup yaşamayan çocukları yaşatmak için de büyüsel nitelikte uygulamalar çoğunluktadır).

- Kırk evden veya yedi evden parça toplanıp çocuğa giyecek hazırlanıp giydirilir.
- Eşiğe veya duvara çivi çakılır.
- Çocuğun ismi Yaşar, Dursun konur.
- Kadının beline okunmuş ip bağlanır. Bu ip doğum yapılırken çözülür.
- Yedi yaşına kadar oğlan çocuğunun saçları kesilmez.

Lohusa kadına kaynana tarafından hediye bir kıyafet verildikten sonra bebeğe genelde "Yarım" ve "Çeyrek" diye tabir edilen altın takılır. Ziyarete gelen yakın akrabalar da altın, kolye vb. şeyleri hediye olarak bebeğe takarlar. "Bebek Görme", "Doğuya Gitme" adı altında gelenler, kadına "Bebeğin yaşı uzun olsun", "Hayırlı ömürlü olsun", "Analı babalı büyüsün" gibi sözler söylerler. Gelirken de bebek kıyafetleri, örgü ipleri, süt, bisküvi gibi hediyeler getirirler.

4.2.2. Sünnet

Manyas'ta genellikle okulların tatil olduğu dönemde yapılmaktadır. Sünnet olacak çocuğa "Sünnet çocuğu" adı verilir. Çocuğa sünnet elbisesi adı verilen çok süslü parlak kumaşlardan yapılmış şapkalı kıyafetler alınır. Nazar değmesin diye şapkası genellikle mavi renkte ve önünde de maşallah şeridi bulunmaktadır.

4.2.2.1. Sünnet Yaşı

Sünnet çocuğunun yaşı ve töreninin mevsimi konusunda kesin bir kural yoktur. Çocuklar çoğunlukla okul çağına yakın veya ilkokul yıllarında ergenlik çağına girmeden sünnet edilmektedirler. Ancak son zamanlar da büyük kentlerde kimi anne babalar çocuklarını doğumdan hemen sonra hastanede sünnet ettirmektedirler. Bu çok erken sünnetten amaç çocuğa bilinçli olarak acı çekmesini ve korkmasını önlemektir. Bu türden erken sünnet uygulamalarına geleneksel kesimde rastlanmamaktadır.

Sünnet toplumsal yapı içerisinde birçok işlevi üstlenmenin yanı sıra; görkemli bir sünnet töreniyle aile hem üyesi bulunduğu grup içerisindeki saygınlığını artırır hem de çocuğunun mürüvvetini görür. Anadolu'da çocuğun bakımı, sünneti, evlendirilmesi anne babanın boynuna borçtur.

Sünnet zamanı ve mevsimi olarak da en çok ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimi seçilmektedir. Günümüzde özellikle kentlerde sünnet düğünü ya da töreni için Cumartesi ve Pazar günleri seçilmektedir. Geçmişte Cuma günlerinin tatil olması ve Cuma gününün uğurlu sayılması nedeniyle sünnetler daha çok Perşembe günleri yapılmaktaydı.

4.2.2.2. Sünnet Hazırlıkları

Aile çocuklarının yaşı ve ekonomik durumuna göre çocuklarını sünnet ettireceği zamanı yaklaşık iki ay önceden belirleyerek hazırlıklara başlar. Aile düğün gününü belirledikten sonra bir hafta on gün öncesinden konuklara haber verir.

Son yıllarda sünnetin evlenme düğünlerinden bir farkı yoktur. Çünkü sünnet yapılacak evdeki hazırlıklar aynen evlenirken yapılan hazırlıklara

benzemeye başlamıştır. Sünnet evi tepeden tırnağa yenilenmekte, evin içi ve dışı yenilenmektedir. Bu yüzden Manyas'ta sünnet gösteriş yapılan bir olaya dönüşmüştür.

4.2.2.3. Sünnet Düğünü/ Mevlidi

Sünnetten birkaç gün önce çocuğun parmaklarına kına yakılır. Sünnet çocuğu kıyafetlerini giyerek komşu ve akrabalarını dolaşır ellerini öper eli öpülen herkes çocuğa para verir. Sünnetler genellikle mevlitli ve yemekli yapılmaktadır. Çocuk sünnetten önce araba ile gezdirilir, babasından armağan almadan arabasından inmez. Genellikle öğleden sonraları yapılan sünnet töreni için son yıllarda salon tutulmaktadır. Sünnetçi salona getirilir veya hastanede yapıldıktan sonra salona veya eve getirilmektedir. Sünnetten önce çocuğa sünnet entarisi giydirilir. Sünnet sırasında çocuğu kucağında tutan ve çocuğun yanından ayrılmayan kişiye kirve adı verilir. Kirveler çocuğun sonraki yaşamında da etkin olacak insanlar konumundadır. Davetlilerin duaları ve oldu da bitti maşallah sözleri arasında sünnet yapılır. Çocuk için hazırlanmış olan çok süslü sünnet yatağına yatırılır. Bundan sonra çocuğu eğlendirmek için çeşitli oyunlar oynanır.

4.2.3. Evlenme

4.2.3.1. Evlilik Çağı ve Yaşı

Geleneksel kesimde kızın ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleyen bir takım ölçütler vardır. Bunların başında buluğa erme gelir. Ülkemizde buluş çağı 10–14 yaşları arasında başlar. Gerek kızda gerek erkekte görülen bir takım biyolojik ve fizyolojik gelişmeler buluş çağının belirtileridir. Annelik ve babalık için gerekli olan bu gelişmeler onların biyolojik ve sosyo-kültürel kişiliklerini geliştiren önemli belirtilerdir. Bu belirtilerle kişisel sorumluluklar da başlar. Kızlar bu aşamada üyesi buldukları ailenin ekonomik toplumsal ve kültürel etkinliklerine katılırlar. Aynı durum erkek çocukları için de söz konusudur. Erkek çocuk da aile içerisinde gerek cinsinin gerekse yaşının gerektirdiği etkinliklere katılarak geleneklerinin öngördüğü tavrını almaya çalışır. Kızın ergin yaşa girmesi; ev işlerine katılması aile ve grup içerisinde genç kızlık çağının gerektirdiği role bürünmesi ve karşı cinsle

ilgilenmesiyle evlenecek duruma geldiğini göstermektedir. Erkek çocuğusa aynı biçimde toplumsal rolüne bürünmesi evin ekonomisine katkıda bulunması askerliğini yapması ve iş sahibi olması evlenmesi için gerekli ve geçerli sayılan ölçütlerdir. Öte yandan evlenme işinde bir de “sıra gözetimi” vardır. Bu konuda ağabeylerin ve ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir. Ancak küçük kızın evlendirilmesinde büyük kızın ya da kızların henüz evlenmemiş olmaları önemli bir engel sayılmamaktadır. Özellikle son yıllarda bu gibi durumlarda ağabey ve ablalardan izin istenmekte evlilik ondan sonra gerçekleştirilmektedir.

Kırsal alanda evlenme kentlere bakarak daha erken yaşlarda olmaktadır. Kimi yörelerde evlenmenin gerçekleşmesi için erkeğin askere gitmeden önce kimi yerlerde de askerden dönmüş olması şartı aranmaktadır. Genellikle kızlarla erkeklerin evlenme yaşları birbirine yakın olmaktadır.

İster kırsal ister kentsel kesimde olsun evlenme yaşını ve zamanını ekonomik etmenlerin kimi sosyal olayların göçlerin ölümlerin belirlediğini de söylemek gerekir. Evlenme girişiminde bulunmada toplum kıza ve erkeğe aynı hakkı tanımamıştır. Başka bir söyleyişle erkek ve erkek ailesi bu konuda aktif bir durumdayken kız ve kız ailesi pasif bir durumdadır. Girişim genellikle erkekten ve erkek ailesinden gelir.

4.2.3.2. Evlenme Beyanı

Anadolu’da evlilik beyanı ile ilgili pek çok uygulamanın varlığı bilinmektedir. Çankırı’da delikanlı, anasının ayakkabısını esiğe çivileyerek everilme zamanını geldiğini hatırlatmak ister. Bursa’nın Derekızık köyünde, evde gelinlik kızı bulunduğunu bildirmek için, evin damına, kız sayısınca testi koyma göreneği vardır. Eskiden Çankırı’da, evlenme çağları geçmeye başlayan genç kızlar, dam üstüne çıkıp miyavlarlarmış (Boratav, 1974, 165-166).

Önceki yıllarda kız ve erkeğin aile içinde evlenme isteklerini açıkça belli etmeleri imkansızdı. Kız ve erkeklerin eşlerini seçme hakkı ancak anne - baba ve akrabalara tanınan haktı. Günümüzde ise artık çoğunlukla gençler evlenmek istedikleri kişileri kendileri seçme hakkına sahiptir.

4.2.3.3. Kızı Görme/ Kız İsteme

İlk aşama olan görücülük kız bakma kız arama kız beğenmeyi ifade eder. Kentlerde daha çok tanışıp anlaşarak evlenme yayginken geleneksel kesimde görücülük daha yaygındır. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler ilkin akrabalarından komşularından yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu konuda kendilerine komşuları ve tanıdıkları da yardımcı olurlar. Evlenecek delikanlıya kız aramak kız bakmak için baş vurulan bu adete “görücülük” “görücüye çıkma” gibi adlar verilir. Erkeğin aile üyeleri akraba ve komşularından seçilen birkaç kadının beğenilen kızın evine ziyarete gitmeleri kızı görmeleri onu incelemeleri ve niyetlerini açığa vurmaları görücülüğün kız bakma aşamasını oluşturur. Bu tür evlenmede eşlerden çok onların yakınlarının beğenisi isteği ve girişimi söz konusudur. Kuşkusuz erkek de bu tercihi genellikle onaylar.

Kız görmeye genellikle habersiz gidilir. Son zamanlarda aracı olarak adlandırılan kişiler kız evinin ağızını aradığı için kız evi aslında haberdardır. Kızın davranışlarına bakılarak istekli olup olmadığı anlaşılır. Kızın ikramda bulunması yanlarında oturması isteyip istemediğinin belirtisidir.

Kız evinden olumsuz cevap alınacağı sezilirse başka adaylar üzerinde durulur. Görücüye çıkma kız bakma Türkiye'nin değişik bölgelerinde kimi ayrıcalıklar ve yöresel özellikler göstermekle birlikte yine de bu usul ana çizgileri bakımından aynıdır. Ancak kesin karara varmadan önce gerek oğlan gerekse kız ailesi adaylar hakkında bilgi toplamaya çalışırlar. Elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi kız için işgüzar namuslu terbiyeli evine ve törelerine bağlı olup olmadığı; oğlan içinse kötü alışkanlıklarının bulunup bulunmadığını işine mesleğine bağlılığı noktalarında toplanmaktadır. Kız ve oğlan evlerinin karşılıklı olarak bir değerlendirmeye varmaları sonucunda kız istemeye yani dünürcülük aşamasına geçilir.

Dünürcülük beğenilen kızın istenilmeye gidilmesidir. Dünürcülük genellikle erkeklerin de katılımıyla gerçekleştirilir. Dünürcü olarak kız evine sözü geçen kişiler de bulundurulur. İlk gidişte oğlan evinin bir büyüğü “Allah'ın emri Peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuz istiyoruz” diyerek niyetlerini belli eder. Kız evinden bir büyüğün “Allah yazdıysa olur” şeklindeki

ifadesi kızın verileceği şeklinde yorumlanır. Genellikle ilk istenışte kız verilmez. “Kız evi naz evi”dir. Bu arada kız evinde erkek tarafının getirdiği Şeker lokum çikolata gibi yiyecekler yenilir.

4.2.3.4. Söz Kesimi

Söz kesimi dnrclk yani kız isteme aŐamasından sonra gelmektedir. Dünürcülük yoluyla anlaŐan ailelerin bu anlaŐmalarına daha geniş bir çağrılı huzurunda yine sözle iyice pekiŐtirmelerine “söz kesimi” ya da “söz kesme” “kız bitti” denmektedir. Söz kesiminde başlık ve hediyeler de konuŐulur söze bağlanır. Söz kesmeye bazı yörelerde kk nişan adı da verilmektedir. Kızın verilmesi kesinleŐtikten sonra oğlan evinden getirilen bir baş örtü ile yüzük kıza takılır. Kızın başı bağlanmış sözü kesilmiş etrafa böylece duyurulmuŐ olur. Bugün oğlan evinin getirdiği lokum bisküvi dağıtılır Şerbet içilir.

4.2.3.5. Nişan

Söz kesiminden sonra gelen aşama “nişan”dır. Buna büyük nişan adı da verilmektedir. Nişan töreni genellikle kız evi tarafından düzenlenir. Ancak masraflar oğlan evine aittir. Nişan öncesinde kız ve birkaç yakını nişan alış verişine götürülür. Burada kıza ve akrabalarına nişan için giyecek alınır. Kız evi de oğlana ve yakınlarına giyecek alır. Kıza alınanlar “nişan bohçası” içerisine konularak kız evine gönderilir. Damada da nişan bohçası hazırlandığı olur. NiŐana tüm köy davet edilir. Davet işine oku adı verilir. Geleneksel kesimde oku işi köylüye Şeker mendil havlu dağıtılarak veya sadece ağızla söylenmek suretiyle gerçekleştirilir. Yakın akrabalara ve hatırı sayılır davetlilere ise elbiselik kumaş dağıtılır. Buna top adı verilip alış veriŐ sırasında oğlan evine aldırılır. Alınan okunun karşılığı niŐana götürülür. Bazı yörelerimizde nişan yemekli yapılmakta bazılarında ise lokum bisküvi yeterli gelmektedir. Yemekli yapılan niŐanlarda oğlan evi kız evine “kına davarı” adı altında bir hayvan alıp kesecek olan kişi ile birlikte kız evine gönderir. Genellikle oğlan evinde toplanan davetliler topluca kız evine giderler. “Nişan elbisesini giyen kıza kayınvalidesi ile oğlanın yakınları tarafından “taki” denilen ziynet eşyası takılır. Özellikle kasaba ve kentlerde daha önceden

yaptırılmış ya da hazır olarak satın alınmış olan yüzükler bir büyük tarafından bu tür törenlerde adet olduğu üzere kalıplaşmış söz ve dileklerle adayların sağ ellerinin nişan parmaklarına takılır. Geleneksel kesimde nişan töreni erkeklerin ve kadınların ayrı yerlerde oturdukları bir evde yapılır. Yüzükler takıldıktan sonra gelin ve damat orada bulunanların elini öper. Varlıklı ve kültür değişmelerine açık kasabaların nişan töreni için gazino kiraladıkları nişanı tantanalı ve kaç-göç adetine uymadan kutladıkları da bilinmektedir. Kentlerde ise bu tören daha özgür biçimde “kaç-göç”e önem verilmeksizin kadın erkek bir arada yapılmakta ve kutlanmaktadır. Nişanlılık süresi ailelerin durumuna bağlıdır. Özel durumlara bağlı olarak bu süre uzayıp kısalabilmektedir. Geleneksel kesimde önceleri nişanlıların birbirleri ile görüşmeleri engellenirken günümüzde görüşme yakın akrabaların da bulunduğu bir ortamda sağlanmaktadır. Nişanlıdan ayrılan çiftlerin daha sonra köy içinden birisi ile evlenmesi zor olduğundan bu yöntem uygulanmaktaydı. Nişandan sonra bazı yörelerimizde “dini nikah” yapılmakta bu durumda çiftler birbiri ile rahatlıkla görüşebilmektedir. Oğlan evinin nişandan dönmesi durumunda kıza alınan takılar iade edilmemekte tersi durumda takıların iadesi söz konusu olmaktadır. Nişanla düğün arasına dini bayramların rastlaması durumunda oğlan evi kıza hediye almak durumundadır.

4.2.3.6. Düğüne Davet

“Düğünün zamanı ve yeri kimler arasında olduğu düğün öncesi çıkarılan “okuyucu”lar tarafından bildirilirdi. Geleneksel kesimin kırsal alanı çağrı işini okuyucular aracılığı ile duyurur. Bu işe “okuntu çıkarmak” da denir. Gelenekselliğin ağırlığını duyurduğu yerlerde tıpkı nişanda olduğu gibi düğünde de kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde oturarak törene katılır ve eğlenirler.”

4.2.3.7. Kına Gecesi

Kına geceleri ayrı bir önem ve özellik göstermektedir. Evlenecek olan kızın; ailesi yakınları ve arkadaşları ile kadın kadına geçireceği bu son gece asıl düğün günü olarak da bilinen gelin alma gününden bir gün önceye

rastlamaktadır. Bugün hüznün yoğun olarak yaşandığı bir gündür. Geleneksel yapının yoğun yaşadığı bölgelerde hala eski önemini korumaktadır. Büyük kentlerde ise artık ya yapılmamakta veya sadece eğlenceden ibaret bir gün olma niteliğini taşımaktadır. Şehir merkezlerinde kına geceleri asıl fonksiyonundan uzaklaşmaya başladı. Daha önceleri kızın evden ayrılışı son vedalaşması biçimindeyken günümüzde eğlenceye dönük nikahla evleniliyorsa düğünün yerini alan bir eğlence durumuna geçti.

Bu geceye el kınası has kınası gelini kınaya çekme kına düğünü kına basma yaygın olarak da kına gecesi gibi çeşitli adlar verilmektedir. Kına yakmak eski İslam geleneklerindedir. Geleneksel toplumlarda kınanın eşleri birbirine sevgili yapmak amacı ile yakıldığı söylenmektedir. Kına aynı zamanda koruyucu özelliği ile karşımıza çıkmaktadır. Gelin ve davetlilerin ellerine yakılarak evliliğin bir anlamda kutlanıp kutsanması sağlanmaktadır.

Kınaya davet bazı yörelerde kuru kına sakız şeker dağıtılmak veya ağızdan söylemek suretiyle yapılmaktadır.

Geline yakılacak kına oğlan evi tarafından alınır. Çoğu zaman kız evine gün öncesinde çerezlerle birlikte gönderilir. Kimi zaman da giderken götürülür. Özenle hazırlanan kına tepsisinde çerezler tatlılar kına çöreği veya kına helvası bulunur.

Kına gecesi olarak adlandırılan bu günden başka bazı yörelerimizde ana kınası olarak adlandırılan bir gün de vardır. Bugün kızın annesi tarafından alınan kına kadınlar ve kızların toplanmasından sonra kızın başına yakılır. Buna baş bozma gelin baş kınası da denilmektedir. Kına gecesi kız evinde düzenlenir.

Güvey üvmesi:

Kına gecesinden sonra saat ikide veya üçte herkes uyuduktan sonra gelin, gelinin arkadaşları, akrabalar toplanıp çıkılır. İlk önce kaynana ile kaynata üvülür. Sonra onlara damadın yerini sorarlar. Amaçları damadı bulmaktır. Kaynana gelenlere bir tepsi baklava ve biraz para verir. Sonra damadın sadıçları (yaklaşık 10 tane) vardır. Tek tek bu sadıçların evlerine gidilir. Hepsine damadın nerde olduğu sorulsa da hiçbiri söylemez. Damadı

buluncaya kadar bütün arkadaşlarına gidip bakılır. Damadı bulunca gelinle damat karşılıklı oynar, davul çalınır.

Damat da o gece birkaç arkadaşıyla birlikte bir yerde oturur. Sonra bulunca, oynadıktan sonra o da gezenlere katılır ve beraber gezerler. Bu gezmenin amacı damadın sadıçlarından para toplamaktır. Toplanan paralar gecenin sonunda gezmeye katılanlar arasında paylaşılır. Tabi paylaşım sırasında kavga gürültü de eksik olmaz. Paranın yanı sıra gidilen evlerin kümeslerinden ne varsa tavuk, ördek alınır. Kimileri şeker, fıstık, tatlı da verir.

Bunlar da üvme bittikten sonra hep beraber yenilir fakat tavuklar yarınki gelin alıcıda isteyenlere verileceği için sabah pişirilir. Bu toplanan tavuklar neredeyse bir kazan olur ve bunu da içkinin yanında meze olarak kullanırlar.

Damat üvmesi sırasında söylenen maniler:

Gezmeye gidenler hep beraber mani söyleyerek evin bahçesine girerler ve şöyle ezgili bir maniye başlarlar;

Size geldik size geldik

Ah inci boncuk dize geldik

İki gözüm kaynanacığım

Ah biz seni üvmeye geldik

Huu kaynanacığım sabahlar oldu

Ah seni kızlar üvmeye geldi

Bahçelerde yeşil bakla

Ah güvercinler atar takla

Ah benim kaynanacığım

Kesenin dibini yokla

Size geldik size geldik

İnci boncuk dize geldik

Ah benim damatçığım

Biz sizi üvmeye geldik
 Bahçelerde yeşil bakla
 Güvercinler atar takla
 Damat bey
 Kesenin dibinin yokla (K.Ş. 31)

4.2.3.8. Nikah

Düğün olduğu akşam, erkek tarafında kalmış az sayıda misafire yemek verilir ve gelinle damadın imam nikahı kıyılır. Önceleri resmi nikah düğünden sonra herhangi bir tarihte yapılabilirken, son zamanlarda düğün öncesinde resmi nikahın mutlaka yapılmış olmasına özen gösterilmektedir. Genellikle düğün alışverişi için taraflar bira araya geldiklerinde resmi nikah da yapılmaktadır. İmam nikahı kıyılıp dualar okunduktan sonra gelinle damat kendi odalarında bir araya gelirler.

4.2.3.9. Düğün

Çerkez, Gürcü ve Dağıstanlılar da birbirlerine benzemektedirler. Evlenecek kızlar ve erkekler birbirleriyle önce anlaşır, sonradan durumu büyüklerine açıklayarak evlenmelerine ilk adımlarını atmış olurlar. Erkek tarafından saygı değer kişiler kız tarafından haber vererek istemeye giderler. İsteme günleri genellikle pazartesi ve cuma geceleri yapılır. Bu günlerin tercih edilmesinin nedeni de dinimizce bu günlerin kutsal sayılmasından ileri gelmektedir. Her iki taraf karşılıklı anlaştıktan sonra belirli bir günü nişan günü olarak seçerler. Erkek tarafı kızın taraflarına çeşitli hediyeler sunar. Kız tarafından düzenlenen hediyeler aynı gün erkek tarafına sunulur. Nişan yapıldıktan sonra taraflar bir araya gelerek düğün gününü tespit ederler. Düğün hazırlıkları başlar düğüne davet edilen misafirler gereği gibi düğün sahipleri ve komşuları tarafından ağırlandırılır.

Düğünler genellikle Çarşamba, Perşembe ve Cumartesi-Pazar günleri yapılır.

Nişan ve düğün arasında kızın çeyiz hazırlıkları tamamlanır. Annesi akrabaları veya kızın kendisi tarafından hazırlanan çeyizler sandıklara konur.

Kız çeyizi düğünden birkaç gün önce kızın arkadaşları tarafından yıkanır kız evinde sergilenir. Kızın çeyizinin kız evinden alınıp oğlan evine götürülmesi sırasında sandık parası verilmesi çeyiz alacaklara yemek verilmesi oğlan evine serildikten sonra çeyiz altında eğlenceler düzenlenmesi nazara karşı yapılanlar yörelere göre değişiklik göstermektedir. Çeyizin alınmasına algı ayar çeyiz götürme çeyiz alma gibi isimler de verilmektedir.

Düğün tarihine kız ve oğlan aileleri ortaklaşa karar verirler. Düğünden önce de kız düğün alış-verişine götürülür. Eksik eşyaların tamamlanması gelinliğin alınması nikah genelde bugün halledilir. Bu alış-verişte de her iki taraf birbirine hediyeler alır. Oğlan evi ayrıca düğün davetiyesi olarak top olarak adlandırılan kumaş alır. Bu kumaş kız evi tarafından kesilip davet amacıyla kullanılır. Düğüne kız ve oğlan babası karar verirler.

“Düğün evlenme dediğimiz geçit döneminin en belirgin özelliğidir. Yukarıda genel çizgileriyle değindiğimiz aşamaların amacı düğünle dışarı vurulur. Onun için düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde kutlanmasına çaba sarf edilir. Düğüne elden geldiğince çok kimse çağrılmak istenir”

4.2.3.10. Gelin Alımı

Gelin alınması, çarşamba düğünlerinde perşembe günü, cumartesi düğünlerinde pazar günü olur. Gelin alıcı olarak erkek tarafından kadınlı erkekli gidilir. Kız evinde bir müddet eğlenilir. Bu arada gelin hazırlanarak arabaya bindirilir. Hareket etmeden köy gençleri erkek tarafından delikanlı parası alırlar. Böylece gelini uğurlamış olurlar.

Perşembe veya son zamanlarda pazar gününe rastlayan bugüne “gelin götürme, kız alma/çıkarma, gelin savması” gibi çeşitli isimler verilmektedir.

Günümüzde Manyas ve köylerinde gelin alma kız evinden “tekbirle bindi” denilen şekilde, imamın gelip dua ettirmesi ve gelinin çıkması şeklindedir.

4.2.3.11. Düğün Sonrası

Düğün gününden bir kaç gün sonra kızın anne ve babası kızı ve damadı Davet ederek kendilerine yemek verirler. Yakınların ellerini öperler. Böylece karşılıklı gelip gitmeler başlamış olur. Yakınların ellerini öptürürler. Böylece karşılıklı gelip gitmeler başlamış olur. Düğünden sonra bu gelip gitmelere "tatlı yemesi" adı da verilir. Buradaki amaç ailelerin karşılıklı birbirlerini yemeğe davet etmesidir.

4.2.4. Ölüm

Yörede, ölümle ilgili bir takım halk inanışları ve uygulamaları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları İslami bir mahiyet teşkil ederken bir kısmı da İslam dini mahiyetinde telakki edilen İslâm/din dışı kaynaklı inanışlardır. Bu inanış ve uygulamalar daha çok kırsal kesimlerde yaşayan insanlar tarafından kabul edilmektedir. Bu inanış ve uygulamaları şöyle sıralayabiliriz:

4.2.4.1. Ölüm Öncesi

İnsanlar, tecrübelerinden yola çıkarak, bir takım yorumlarla, çevredeki bazı olayları, ölüm belirtisi olarak yorumlamışlardır. Ölüm denen olgudan rahatsız olan insanoğlu, ölüm zamanını ne kadar tahmin etmeye çalışsa da kesin sonuçlara ulaştığını söyleyemeyiz. Bu nedenle, çevresindeki eşyaların, hayvanların, insanların alışlagelmişin dışındaki hareket tavırları, ölüm habercisi olarak yorumlanmaktadır (Örnek, 1979, 15).

Evin önünde bir köpek uzun uzun ulursa veya evin damına bir baykuş konarsa o evden bir ölü çıkacağına inanılır. Azrail'in şiddetli gelişine, zor can verişe bağlı olarak kişinin görüntüsü çevredekileri korkutabilir düşüncesiyle ölmeye yüz tutmuş kişinin yüzüne beyaz tülbent örtülür. Bu kişinin "Can vermesi kolaylaşsın" diye her gün hoca getirilip, başında Kur'an okunur, ağzına zezem suyu verilir, kelime-i şahâdet getirmesi için gayret edilir.

4.2.4.2. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Halk düşüncesinde pek çok şey, ölüm habercisi olabilmektedir. Bunların arasında, hayvanların hareketleri, tabiat olayları, rüyalar vb.

hususlar vardır. Özellikle hayvanların hareketlerinden, seslerinden, hastalıklarından hareketle ölüm yorumları yapılmaktadır (Akalın, 1993, 77).

Hayvanlarla ilgili ön belirtiler; mal, mülk ile ilgili ön belirtiler ve inanmalar; göksel olaylarla ilgili ön belirtiler, inanmalar; rüyalarla ilgili ön belirtiler; tabut ve cenazeye ilgili ön belirtiler ve hastada görülen ön belirtiler başlıkları altında toplanabilir. Araştırma bölgemizde hayvanlarla ilgili ön belirti olarak baykuşun bir evin bacasına konması vardır. Köyde bir evin bacasına baykuş konarsa o evden ya da o mahalleden yakın bir zamanda cenaze çıkacağına inanılır. Dünya malıyla çok oyalanan, mala mülke çok önem veren kişilerin başına kötü bir şey geleceğine inanılır. Bu kötü şey bazen ölüm de olabilmektedir. Yıldız kayması da ölüm habercilerindedir. Yıldız kaydığı zaman dünya üzerinde bir yerde bir kişinin öldüğüne inanılır. Ölümü düşündüren bir başka ön belirti de rüyalarlardır. Rüyada bir yerde cemiyet yapıldığını görmek veya bir kalabalık görmek uğursuzluk sayılır ve o civarda kötü bir şey olacağına ya da yakın bir zamanda o civardan cenaze çıkacağına inanılır.

4.2.4.3. Ölüm ve Defnetme

Hasta olan kişi öldüğünde çenesi çekilerek ayakları uzatılır. Can vermenin eziyetiyle pislik gelmişse temizlenir. Ölünün gözleri, dizleri ve elleri iyice düzeltilir. Ölünün üstüne, şeytan gelmesin ve şişmesin inancıyla bıçak veya satır konulur. Ölen kişi ruhunu gülümseyerek ve azap çekmeden teslim ederse cennete gideceğine; azap çekerek ve bağırarak teslim ederse ameli iyi olmadığına inanılır. Şayet ölen kişi gözleri açık olarak ölmüş ise, bir yakınına hasret gitmiştir şeklinde kabul edilir. Ölümün hemen ardından, aileden birisi, en yakın bir camiye ya da ölünün cenaze namazı kılınacağı caminin hocasına giderek ölümü bildirir ve olayı halka duyurmak amacıyla selâ verilir. Yakın akraba ve komşular ölü evine gelirler. Ölen erkekse imam, kadınsa işi bilen bir kadın cenazeyi yıkamak üzere gelir. Yıkama suyu büyük kazanlarda ısıtılır. Yıkama suyu çeşme ve kaynak sularından temin edilir.

4.2.4.4. Defin Sonrası

Manyas'ta genel olarak ölü sahibinin yakınları tarafından cenaze evinde, ölü defnetmeye gidenlere verilmek üzere "peksimet" denilen çörek yapılıdır. Ölü mezara konduğu akşamı ölü evine gelenlere çeşitli eşyalar verilir; çember, tabak, bardak, yastık kılıfı. vb. genel olarak 7gün okutulan mevlidin ilk gecesi yiyecek bir şeyler verilir. Sonraki beş gece okumaya gelenlere sadece şeker ya da çikolata tutulur. 7. gece tevhid okutulur ve evde yemek verilir. Misafirler ölü sahiplerine "Başınız sağ olsun", "Allah geride kalanlara sabır versin" derler. Çoğunlukla kadınların toplandığı ve "Gece Evi" ya da "Gece" denilen bu zamanda yemek yenip, ölü sahibine başsağlığı ve tesellide bulunulur. Defin sonrası 37. gece ve 52. gecelerde yine evde mevlid okunur. Ve her sene ölüm gününde "sene mevlidi" adında yemekli ya da hediyeli mevlid okutulur.

4.2.5. Bayramlar ve Kutlamalar

4.2.5.1. Ramazan Bayramı

Ramazan bayramı, Manyas ve köylerinde dini bayram olması sebebiyle coşkuyla karşılanır. Ramazan ayı boyu tutulan oruçtan sonra bayramın bir şenlik havasında geçmesi görülmektedir. Bayram günü akrabaların ziyaretine çok önem verilirken, uzak yerlerde olanlar da bayramlarda mutlaka memleketlerine gelip akraba, eş, dost ziyaretlerinde bulunmaktadırlar.

Bayram öncesinden bütün hazırlıklar başlar. Özellikle bayramdan bir gün önce arife gününün çok büyük önem taşıdığına inanılmaktadır. Bu günde komşular evlerde peksimet denilen hamur pişirip birbirlerine dağıtırlar. Temizlik gibi işler de bittikten sonra kadınlar arife günü mezarlık ziyaretinde bulunurlar. Kadınların mezarlık ziyareti ikindi namazına kadar yapmaları gerekir. Erkekler ise bayram sabahı namazdan sonra imam ile birlikte topluca mezarlık ziyaretinde bulunmaktadırlar.

Bayram sabahı herkes erkenden kalkar. Erkekler yeni ya da temiz elbiselerini giyerek namaza gider. Kadınlar da son bir kez evi derleyip toplar ve erkekler namazdan gelene kadar hiçbir şey yiyip içilmez. Namaz sonrası

eve gelene kadar geçen sürede de oruç tutulması gerektiğine inanılır. Herkes evde toplanıp kahvaltı edildikten sonra evdekiler birbirleriyle bayramlaşır. Ondan sonra da bayram ziyaretleri başlar. Büyükler küçüklere harçlık verir, eve gelen misafirlere mutlaka baklava, sarma ve şeker ikram edilir.

4.2.5.2. Kurban Bayramı

Kurban bayramının telaşlı bir bayram olması sebebiyle Ramazan bayramında yapılanlara genel olarak benzemektedir. Kurban bayramlarında ilk gün genellikle kurban kesimi ve dağıtımı ile geçtiğinden kurban bayramı ziyaretlerinde bayramın ikinci yoğunluk görülür. Aynı şekilde mezar ziyaretleri de ya arife günü ya da bayramın ikinci günü yapılır. Son yıllarda her aile tek başına bir koyun kesmekten ziyade birkaç aile toplanıp büyük baş hayvan kestiklerinden bayramın ikinci günü de kurban kesimlerine devam edildiği görülmektedir. Kesilen hayvanın etleri kurban kesmeye gücü olmayanlardan ilk olarak yakın akraba ve komşulara dağıtılır.

Bütün dini bayramlar herkesin sevdikleriyle beraber olması bakımından, uzun zamandır görülmeyen akrabalarla bir araya gelinmesi bakımından çok neşeli ve eğlenceli geçmektedir.

4.2.5.3. Hıdrellez

Hızır İlyas (halk deyimiyle hıdrellez) mayıs ayının beşinde yapılır. Köylü kendi arasında para ve yiyecek toplayarak köy meydanı veya mesirede büyük ziyafet verirler. Buna köy hayrı denir. Yemek önce kadınlara, sonra erkeklere dağıtılır. Eğlenceler bir gün sürer.

4.2.5.4. Köy Hayrı

Manyas ve köylerinde yapılan köy hayırları nisan ayının ilk haftasından başlayarak her Pazar bir köyde olmak üzere mayıs ayının sonlarına kadar devam eder. Bu köy mevlitlerine davet için ilçeye bağlı bütün köy camilerinden ortak anons yapılır. Mevlitler okunurken camiden canlı yayın yapılarak herkesin dualara eşlik etmesi sağlanır. Mevlitlere katılım oldukça yoğundur. Sadece Manyaslılar değil çevre ilçe ve köylerden çok sayıda insan bu hayra katılır.

4.3. HALK EDEBİYATI

4.3.1. Masallar

Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı olarak tanımlanır. “Hayal ürünü” sözünü sadece “olağanüstü şeyler” anlamına almamak gerekir. Masal çeşitlerinden bir bölümünde olağanüstü olaylar ve kişiler konu edinir. Ama bir bölüm masallar da, tamamıyla hayal ürünü, uydurma olmakla beraber olağanüstü değillerdir. Masal, olağanüstü çeşidinde de, gerekçi çeşidinde de, anlattığı olayların gerçeğe uyarlık derecesi ne olursa olsun, onların hayal yaratması oldukları izlenimini veren bir anlatı türüdür (Boratav, 1995, 75).

Masalların kaynağı olarak, hiçbir coğrafyayı, kültürü ve dini temel olarak ele almamak gerekir. Masalların bir bütün olarak değil de tek tek ele alınması halinde belki bazılarını belirli coğrafyaya, kültüre veya dine bağlayabiliriz. Örneklerde görülen değişme, ne kadar büyük boyutta olursa olsun her masalda aslından gelen bir iz, bir kalıntı mutlaka bulunacaktır.

Masalları bir esasa bağlayarak tasnif etme yolunda ilk gayreti J. G. Van Hahn gösterir. Fakat bu tasnif, Aarne tarafından hazırlanıp Thompson tarafından mükemmelleştirilen tasnife göre sadece tarihi olma vasfını taşır. Daha sonra, Danimarkalı alim H. Feilber, İngiliz alimi Joseph Jakabs, Amerika’da Robert Lowie ve Alfred Kroeber, Fransız alimi Franz Boas gibi alimler çeşitli tasnif denemelerinde bulunmuşlardır. Bunların içinde, masalların tasnifini geniş ölçüde ele almayı düşünenlerin basında, çalışmamızda da kullanacağımız, Anti Aarne, Stith Thompson, W. Eberhard ve Pertev Naili Boratav’ın çalışmaları bulunmaktadır (Sakaoğlu, 2002, 52-53).

4.3.1.2. Masalların Tasnifi

Derlemiş olduğumuz masalları tasnif ederken, Boratav’ın belirttiği, milletler arası masal katalogunda (Anti Aarne ve Stith Thompson, *The Types of the Folktale*, yeni basımı: Helsinki 1964 = Aath) tasnif kullanılmıştır (Boratav, 1995, 79).

1) Hayvan Masalları.

2) Asıl Masallar: Olağanüstü masallar, gerçekçi masallar.

3) Güldürücü Hikayeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar.

4) Zincirlemeli Masallar.

Derlediğimiz masalların halk arasında anlatılan özellikle geçmiş zamanlarda sıkça anlatılan masallardan olduğu üzerinde durulmuştur.

4.31.3. Masalların Tip ve Varyantları

Tip kelimesinin aslı, Latince “typus”tur. Stith Thompson, *The Folktale* adlı eserinde: “Tip, kendi başına var olabilen geleneksel bir masaldır. Anlam bakımından bir başka masala dayanmayan bütünlüğe sahip bir anlatmaya bağlı tür olduğu söylenebilir. Gerçekte bir başka masalla birlikte anlatıldığı görülebilir. Ancak tek başına ortaya çıkabilmesi gerçeği ona bağımsızlık kazandırır. Sadece tek bir motiften veya birçok motiften ibaret olabilir. Çoğu hayvan masalları, fıkralar, latifeler tek motifli tiplerdir. Alelade masallar ise (Sinderella gibi) çok motifleri olan tiplere örnektir.” şeklinde bir tanımlamada bulunmuştur (Alptekin, 2002, 52).

Masalların tip tasnifini dünyada ilk defa Anti Aarne yapmıştır. Onun ölümünden sonra Thompson, Aarne'nin tip katalogunu genişleterek milletlerarası bir hüviyete kavuşturmuştur (Aarne, 1928).

Kaynak şahıslarımızın çoğu: “Eskiden çok bilirdik, anlatırdık kızım ama şimdi dinleyen yok. Anlatmayı unuttuk” dediler.

4.3.1.4. Masallarda Formel İfadeler/ Kalıp Sözcükler

Masalların belirli yerlerinde birtakım sözcükler yer alır. Bu sözcükleri hemen her usta anlatıcı kullanmak ister. Bu sözcükler, daha masalın asıl olaylarının başlamasından önce görülür ve yine masalın asıl olayının bitmesinden sonra da devam eder. Unutma ve yanlışlık gibi sebeplerle biraz bozulmuş olarak görülseler bile aslında bir kalıptan çıkmış gibi görünen bu sözcüklere “formel” yani “kalıp sözcükler” adını veriyoruz (Sakaoğlu, 1999, 57).

Kalıp sözcüklerin belirli görevleri olduğu gibi belirli şekilleri de vardır. Her cinaslı sözcük bu bölümün örnekleri arasına katamayız. Usta bir anlatıcı yani “masal anası” veya “masal atası” mutlaka dağarcığında bunlardan bulundurur

ve en gerekli yerlerde kullanır. Yerinde kullanılmayan bir kalıp söz, masalların güzelliğini bozabilir (Sakaoğlu, 1999, 57).

Masalların başında, ortasında ve sonunda söylenen tekerlemeler de bulunmaktadır. Ali Duymaz, her formelin tekerleme olmadığını, giriş formellerinin sade ve tekerlemeli olarak iki kısımda değerlendirildiğini, yalanlamalı masalların formel unsur olmadığını belirtmektedir (Duymaz, 2002, 260-261).

Derlediğimiz masallar, bu tür kalıp ifadeler yönünden fazla zengin değildir. Hatta bazı masalarda formel unsur yok denilecek kadar azdır. Bunun en önemli nedeni de, teknolojinin etkisiyle masal anlatma geleneğinin yok olmaya yüz tutmasıdır.

4.3.1.5. Giriş Formelleri

Masalın asıl olaylarına geçilmeden önce, anlatıcının dinleyicilerini masala hazırlamak amacıyla söylediği kalıp sözlerdir. Çeşitli uzunluk ve yapıda bulunmakla birlikte günümüz anlatıcıları kısa olanlarını tercih etmektedir. Ancak usta anlatıcılar bu yalın söyleyişe ekledikleri tekerlemelerle masalın başlangıcını renklendirirler (Sakaoğlu, 1999, 58).

4.3.1.6. Geçiş Formelleri

Masalarda önemli rolleri olan bu formellerin başlıca görevleri, bir olaydan diğerine geçişi sağlamaktır. Anlatıcıların, dinleyicilerin üzerindeki etkisini canlı tutmak da bu formellerin yardımıyla gerçekleşir (Sakaoğlu, 1999, 59). Derlediğimiz masalarda çok fazla geçiş formeline rastlayamamaktayız. Örnek olarak:

“Uzatmayalım...”

“Bir de ne görsünler, bir sandık dolusu altın.”

“Dağ, tepe, yollar asmış. Gide gide bir ülkeye varmış.”

“Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler.”

4.3.1.7.Bitiş Formelleri

Masal boyunca anlatılan olayların bir noktada birleştirilmesinden sonra anlatıcı, masalını uygun bir şekilde bitirmek zorundadır. Kafiyele bazı sözlerle masalı bağlarken dinleyicilerin kendisine gösterdikleri ilgiyi de dikkate alan anlatıcı kısa veya oldukça uzun olan bir bitiş formeliyle sözlerini bitirir. Burada ilginizi çeken iki önemli nokta vardır. Bunlardan ilki anlatıcının ustalığı, ikincisi dinleyicinin dikkatidir. Usta anlatıcılar bu tür kalıp sözleri fazlasıyla bildikleri için, uygun olan birini seçip masalı onunla bitirebilir. Masalın bittiğini anlayan dinleyiciler konuşup gülüşmeye başlarsa anlatıcı da ne kadar usta olursa olsun herhangi bir formele başvurmadan “çıplak bitiş”le masalını bitirebilir (Sakaoğlu, 1999, 62-63).

4.3.1.8.Masal Metinleri

Masal-1 (Arzu ile Kamber)

Arzu diye bir kız varmış, onun kimsesi yokmuş. Bir Kamber varmış, Kamber'in de annesinin babasının hiç kız evladı olmamış. Bu sefer Arzu'yu evlatlık almışlar. Aldıktan sonra bunlar on beş yaşına gelince birbirlerine aşık olmuşlar. Demişler Arzu ile Kamber birbirlerine aşık olmuş , “hiç olur mu öyle şey biz onları kardeş bilirdik” demişler. Babası biraz süt saçar bulamaç yapar yedirecek onlara birbirlerini kardeş sansınlar diye kardeş yapacak onları, almasınlar birbirlerini diye,

Dağla taşla atıp durur

Cümle kuşlar ötüp durur

Yeme kamberim yeme

Annen sütün katıp durur

Kız anlar annesinin sütünü kattığını hemen çocuk banımını geri çekiyor,yemiyor.

Dağlar taşlar atıp durur

Cümle kuşlar ötüp durur

Bir karında yatmamışız

Nasıl süt kardeş olalım

(A)Bu sefer anlıyorlar aşık olduklarını hemen sonra firar ediyorlar,al başını çek git nereye gidersen. Beygir veriyorlar altına beygirin adı Düldül'müş. Biner o Düldül'e bir Bey varmış onların akrabaları doğru onlara gider.

Taylar durur taylar

Durmuş yaylasını yayalar

Dinlesiniz be beyler

Üsüz kamber ne söyler

Aa demişler zengin insanın dilencisi biter mi? Onu dilenci sanmışlar, götürün ne istese verin ekin mi un mu, Kamber de:

Ay Allah

Taylar durur taylar

Durmuş yaylasını yaylar

Dinleseniz be beyler

Üsüz kamber ne söyler

Sonra un, ekin götürmüşler almamış ben beylere geldim demiş. Sonra içeri geçirmişler hoş beş etmişler. Bir kaç vakit geçmiş o beyler başka beyler tarafından düğüne çağırılmış. Arzu'yu vermişler oraya, Kamber'i nişanlamışlar başkasına. Biz düğüne gidiyoruz sen de gel demişler. Hadi siz gidin deyip, sabahlayın arkadan işlerini bitirip giyinip kuşanıp beygirine binip gider. Yolda bir topal görmüş, topal demiş ben de geleceğim durmayacağım, "be!" demiş "sen ne yapacaksın orda?" sonra toplamış bacaklarını atının arkasına koyup gitmiş. Giderken giderken yol boyunda bir mezar telli pullu. Başında bir nine helvasını basarmış. "Selamın aleyküm nine", "aleyküm selam çocuğum", "ne bu vaziyet" diye sorar,"ne olacak çocuğum der. Bizim köyde bir Arzu vardı, Kamber'in anasının babasını kız evladı olmadı onu evlatlık aldılar. Bu sefer bunlar birbirine aşık oldular, aşık olduktan sonra babasıgil istemediler. Attılar çocuğu aldı başını gitti." Bu sefer hemen karı, Kamber'i vurup attan düşürür zehirli helvayı ağzına tıkar, Kamber kendinden

geçer temelli. Allah tarafından bir dede gelir, yetişir, “selamın aleyküm”, “aleyküm selam ne oldu nine ne bu vaziyet” der, nine “ne olacak der “kim hangisi atmış geldi düştü attan”. “Aa nine o Kamber ya”, nine de “Kamber ne arıca Kamber’in etleri kalmadı dünya yüzünde” der. Hemen söver ona tokat patlatır ona, nine kıvrılıp ölür orada, yere tekerlenir. Sonra Kamber’in ağzından çıkarır zehirli helvaları, “selam söyle beylere dünya bana haram oldu” der. Bu sefer gider köyün kenarına bir düğün ki ortalık yıkılmakta, çok zenginmiş çocuk büyük düğün yaparmış. Uşaklar varmış papatya toplarlarmış, “gelin size para vereyim” demiş. Gelmişler uşaklar yanına. Ne bu düğün kimin düğünü demiş. Bir Arzu abla vardı onu verdiler onun düğünü oluyor demişler. Bu sefer gider gelir köyün kenarında bir oda varmış, atını onun damına bağlamış,girmiş, orda yaşlı bir dede varmış. “Selamın aleyküm dede ne yapıyorsun” demiş, “ne yapacağım oğlum ben düğünde saz çalarım demiş, saat geldiğinde beni çağırıyorlar giderim çalmaya” demiş. “Boş ver dede diyor çıkar giysilerini, sen bana ver ben çalarım sazı,sen git işine bak.” Gelini görecekmış. “Aa olur mu çocuğum olmaz” dese de hayır. Düğünle zoru yok kızı görecek. Sonra dedeyi zorla giydirir kendi urbalarını, giyer dedenin eksilerini, biner beygire gider pandıl pundul.

Düğüne gidince başlıyorlar,

senin gül benzin niye sararıp solmuş.. derken

derviş bilmez benim aşık olduğumu, sararıp soldum sanane be derviş der. Sonra sazını çalar, gelir odasına beygirinin yanına sabahlayın gelin alıcı varmış. Beygir adı Düldülmüş. Derviş demiş onun beygiri çok kuvvetli gelene vuruyormuş geçene vuruyormuş. Demişler kendi gelsin be ya. Hemen gelir kayışını çeker, beygir kalkar ayağa, anlar onun dilinden. Sonra tamam der ben götürürüm ama siz de kırk adım geriden gelirsiniz. Tamam, derler. Sen götür de biz seksen adım da geriden gelmeye razıyız.

Sarı kaftan gıldır gıldır

Gözleri şıldır şıldır

Eğilsene be düldül

Arzu’yu sırtına bindir.

Der beygire. Beygir hemen diz çöker, anlıyor dilinden hemen gelini bindirir üstüne. Tutar yelesinden gelin alıcı kırk adım gerisinden gelir.

Gelin ağlamış ağlamış sevdiğime gidemedim diye. Yüzü gözü toz olmuş ayağında eski paçavra bir ayakkabı varmış yüzü gözü toz olmuş. Demiş beygiri çekip bastırayım ensesine. Ensesine bastırmış. Demiş:

Ah neyleyim neyleyim

Benim sözümü sayla

Çek zair düldülü başım ile

Yemenim doldu kan ile

Onu deyince duvağını kaldırır, görünce tanır Kamber'i.

Ah Neyledim neyledim

Senin sözünü saye eyledim

Al şu al mendili ile

Ökçeciğe bağla

Deyip koynundan bir mendil çıkarıp atar ayağını bağlasın diye. Kanlar süzülürmüş ayağından. Beygir hızla basıverip ökçesini, alıvermiş yarısını.

Bu sefer falan yerde indirirsin beni, kırk yol çatırığında. Kucağına alıp indirirken gelini öper. Bir deli Ahmet'le bir deli Mehmet varmış. Demişler derviş gelini öpüyor, demişler öpsün bir kere öpmeyle bir şey olmaz. Onun hakkıdır o demişler.

Sonunda Arzu ile Kamber kavuşamamışlar. Arzu ölmüş, mezarı varmış mezarının bir tarafı sakız gibi ak bir tarafı kara çalılıkmış. Kamberle ikisinin mezarının arasına bile kara çalı girmiş. Bu dünyada kavuşamamışlar düğünleri ahrete kalmış.”(K.Ş. 25)

Masal-2 Tülüce

“Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir kız varmış zengin bir yere hizmetçi durmuş. Anası babası ölmüş fakirmişler çok zengin bir yere hizmetçi olarak girmiş. Buna keçi derisinden bir bluz

dikmişler. Hep onu giyermiş onla hizmet edermiş o evin içinde başka elbisesi yokmuş. Tülüce demişler buna. Sonra bir gün evdekiler düğüne gitmiş, kız evde kalmış arkasından kız da kendine göre bir elbise dikiymiş o da gitmiş düğüne. O evin çocuğu düğünde bu kıza vurulmuş, hizmetçi kız olduğunu bilmemişler tabi. Eve gelmiş bugün düğünde bir kız beğendim demiş çocuk. Ondan sonra illa bana bu kıızı isteyeceksiniz demiş. Çocuk düğüne gidecekmiş yine kardeşinden tarağını istemiş, Tülüce de tarağı götürmüş. Çocuk ta bakmış ben senden istemedim ne getirdin bunu demiş almış tarağı yere atmış. Kız ağlamış. Sonra evdekiler gene düğüne gidince, arkalarından kız gene süslenmiş o da gitmiş düğüne. Hemen çocuk gitmiş kızın yanına oturmuş, bak demiş seni çok sevdim doğru söylüyorum isteteceğim seni demiş. Nerde oturuyorsun sen, demiş. Kız da biz Tarakçılar mahallesindeyiz demiş. Çocuk ta anlamazmış. Anasına gelmiş. Ana demiş ben bir kız sevdim. Tarakçılar mahallesine gidin kıızı istemeye demiş. Anasıyla babası gideler ora soruyorlar buraya soruyorlar ama yok! Tarakçılar mahallesi yok. Çekilmişler gelmişler. Yok demişler bulamadık. Eyvah yarabbim gözü kör olasıca nasıl bulayım şimdi diye bağırılmış çağırılmış çocuk. Bu sefer gene düğüne gidecek olmuşlar, ayna istemiş kardeşinden gene Tülüce götürmüş aynayı. Senden isteyen mi oldu bunu bana getirdin demiş çocuk, almış kırmış aynayı. Bu sefer hadi gene gideler düğüne, kız gene giyinmiş gitmiş. Çocuk gene gelmiş yanına oturmuş. Bu sefer bir yüzük vermiş parmağına, aramızda sözlenelim demiş anamlar geldiler bulamadılar demiş. Bu sefer gene, nerdesiniz diye sorunca Aynacılar mahallesindeyiz demiş kız. Çocuk gene hiç bir şey anlamazmış. Gene gideler istemeye, gelin alacağız diye soruşturuyorlar gene yok. Bulamıyoruz oğlum demişler.

Bu sefer gene düğüne gitmeye kalkmışlar fırça istemiş fırçayı gene kız getirmiş, onu da kırmış çocuk. Düğünde çocuk demiş, nerde durursunuz yerini söyle bana demiş. Kız da Fırçacılar mahallesindeyiz sırayla geziyoruz her zaman bir yerde oturmuyoruz ki demiş. Bu sefer Fırçacılar mahallesine geçtik biz demiş. Ondan sonra gene arıyorlar anası babası bulamamışlar evini.

Bu sefer çocuk, yataklara düşmüş hasta olmuş aşkına. Bulamayınca kadar. Çocuk demiş, ana demiş bir çorba pişir de son defa elinden içeyim

ben bu sevdadan öleceğim demiş. Tülüce de çorbanın içine yüzüğü bırakıvermiş. Sonra çocuk bir karıtırmiş çorbayı yüzük çıkıvermiş içinden. Fatma, Ayşe çabuk koşun buraya gelin buraya diye bağırmış. Bu yüzüğü kim attı buraya çabuk! Diye bağırmağa başlamış. Onlar da bilemez ki demişler. Hemen Tülüce'yi çağırmişlar, sen bunun içine yüzük attın mı demiş, attım demiş kız. Tarağı verdim kırdın, aynayı verdim kırdın, fırçayı verdim kırdın, o kız bendim demiş. Çozuk ta git hemen düğünde giydiklerini giyin demiş. Kız giyinmiş, süslenmiş. Çocuk ta onu görünce hemen ayağa kalkıvermiş, iyileşmiş. Ondan sonra kırkı gün kırk gece düğün olmuş evlenmişler. Düğün bitmiş.”(K.Ş.34)

Masal -3 (Tütümen)

“Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir koyun varmış onun bir tane kuzusu varmış. Gidermiş dağlara otlanırmış, sütlenirmiş gelirmiş, emzirirmiş dayamış kapıyı gene gidermiş. Bir gün bir kurt gelmiş oraya. Koyunla kurt gelmişler, kurt kuzuyu görmüş sonra gene dağa gitmişler. Kurt koyunu dağda bırakıp geri gelmiş. Bu sefer kurt yer kuzuyu kemiklerini koyar kutuya kapının arkasına koyuyor, kendisi yatar. Koyun dağdan gelir, tütümen kuzu tütümen kuzu aç kapıyı demiş, yok kapıyı açmazmış. Koyun açmış kapıyı bakmış ki ne görsün tütümen kuzuyu kurt yemiş. Ondan sonra koyunla kurt arkadaş olmuş. Beraber dağlarda gezmeye başlamışlar. Bir akşam dağda ateş yakmışlar. İki de ateşin üstünden atlarken kurt ateşe düşmüş yanmaya başlamış.” (K.Ş.34)

Masal -4 (Üçkardeş Masalı)

“Üç kardeş ve anneleri birlikte yaşıyorlarmış. Bir gün büyük çocuk demiş ki ben gideyim bir ağaya çoban olayım demiş. Gitmiş ağaya, ağa da çok zenginmiş. Adam, bak demiş ben seni çoban olarak alırım ama şimdi bir çörek yuvarlayacağım o çöreği köpek kaparsa seni, sen kaparsan köpeği öldürürüm, demiş. Yuvarlamış çöreği, köpek kapınca adamı öldürmüştü. Ortanca olan ağam gitti gelmedi ben gideyim demiş. Adam yine aynı şeyi söylemiş; bir çörek yuvarlayacağım köpek kaparsa seni, sen kaparsan köpeği öldürürüm, demiş. Öğlen vakti adam yuvarlamış çöreği yine köpek kapmış, adam da ortanca kardeşi öldürmüştü. En küçük olan demiş bakalım ben

gideyim, büyük ağam gitti gelmedi, küçük ağam gitti gelmedi demiş. O da gitmiş. Adam yine aynı şeyi söylemiş; böyle böyle diye anlatmış. Çocuk ta içine bir şey saklamış, çörek gelirken köpeğe bir vurmuş köpeği öldürmüş. Adam ne oldu diye sorunca o da köpek öldü ben kaptım, demiş. Adam bundan çekinmiş; karısına biz bundan korkalım bakalım bu sefer ne yapacak, demiş. Küçük çocuğun da bir köpeği varmış, adamın konuşmalarını sesle (dinleyip) gelirmiş, çocuğa söylemiş. Karısına sormuş ne yapalım diye sonra da çocuğu demiş git demiş ineklere biraz saman ver de boğula boğula yesinler demiş. Sonra adam yine karısına; sen biraz akıtma dök de biz bunu kandıralım sonra da sandığa kilitleyip atalım denize yoksa başka türlü bundan kurtulamayacağız demiş. Çocuğun köpeği de bunu duymuş, gitmiş sahibine söylemiş. Kadın akıtma dökmüş sonra kocasına hadi biz senle kaçalım da her şey bu çobana kalsın demiş fakat çoban bunları sandığa koymuş kilitlemiş, götürmüş denize salıvermiş. Sonra bütün mal mülk onlara kalmış, annesiyle ikisi zenginlik içinde yaşamışlar.”(K.Ş.27)

Masal -4 Cımbızlık

“Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde develer tellal iken pireler berber iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken bir karı koca varmış. Bunlar çok mutsuzmuş. Çünkü çocukları olmuyormuş. Bu karı koca Allah’a dua etmişler “Allah’ım bize evlat bağışla” diye. sonra Allah onlara bakla kadar bir sürü çocuk vermiş. Bir gün annesi çocuklarına, kocasına, kendine gözleme yapıyormuş. Çocukları da her yaptığı gözlemeyi yiyormuşlar. Annesi de sinirlenmiş onların küçük olduğunu unutmuş, onlara süpürgeyle vurmuş. Çocukların hepsi ölmüş ama biri ayakkabının içine saklanmış. Adı a Cımbızlık’mış. Sonra annesi Cımbızlık’a demiş ki: “Oğlum git babana şu gözlemeleri götür.” “Tamam anne!” diyerek atına binip yola çıkmış. Küçük olduğundan atı da horozmuş. Cımbızlık babasının yanına varmış. Babasına demiş ki: “ Baba tarlanın ortasından mı gelem köşesinden mi gelem?” Babası da: “Ortasından gel oğlum.” Demiş. Cımbızlık da gözlemenin ortasını yemiş. Sonra tekrar sormuş: “Baba tarlanın ortasından mı gelem köşesinden mi gelem?” Babası da artık kızmış: “Köşesinden gel oğlum köşesinden!” demiş. Cımbızlık da gözlemenin köşesini yemiş. Öyle öyle derken gözlemeler bitmiş. Cımbızlık babasının

yanına gelmiş. Babası da demiş ki: “Hani oğlum ne getirdin?”, o da: “Baba sen ortasından gel dedin gözlemenin ortasını yedim, köşesinden gel dedin köşesini yedim!” demiş. Babası da: “Neyse hadi gidelim.” Diyerek yola koyulmuşlar. Sonra önlerine bir kuyu çıkmış. Cımbızlık demiş ki: “baba şu kuyudan su içem mi?” babası da: “ Oğlum o kuyunun sahibi kocaman bir dev!” demiş. Ama Cımbızlık umursamamış, gitmiş kuyunun başına suyunu içmiş. Yukarıya bakmış kıpkırmızı elmalar görmüş. Koparmak için ağacın tepesine çıkmış. O arada dev gelmiş. Dev de onu yakalamak için: “ Bana da oradan elmalar versene.” Demiş. Cımbızlık da tam ona elma koparıırken yere düşmüş. Dev de onu yakalayıp eve götürmüş. Sonra dev karısına Cımbızlık’ı vermiş. Cımbızlık’a devin karısı: “ Hadi küreğe bin seni fırına atayım” demiş. Cımbızlık da “Ben bilmiyorum sen bana göstersenel!” demiş. Devin karısı da oturmuş küreğe Cımbızlık da onu fırına atmış. Devin karısı da pişmiş. Cımbızlık onu masaya koymuş. Dev de karısının mutfakta olduğunu sanıyormuş. “Ooo! Hanım bu Cımbızlık da amma tatlıymış.” Demiş. Cımbızlık da oradan çıkmış demiş ki: “ Senin o yediğin ben değilim, karının memeleri.” Sonra cımbızlık kaçmış.

Ertesi gün Cımbızlık yine elma yemeye gelmiş. Ama yine dev onun yakalamış. Devin karısı olmadığından Cımbızlık’ı onun pişirmesi gerekiyormuş. Dev: “Hadi bin küreğe!” demiş. Cımbızlık da: “Ben bilmiyorum, sen bir göstersenel.” Demiş. Dev oturmuş küreğe, Cımbızlık da onu fırına itirmiş. Bundan sonra Cımbızlık kahraman olmuş.”(K.Ş.26)

Masal–5 (Nine ile Dede)

“Ninenin evi sazdan, dedenin evi tuzdanmış. Bir gün nine evde yemek yaparken tuzu bitmiş, dededen tuz almaya gitmiş. Nine, dedeye komşu dede diye seslenmiş. Dede sen kimsin defol git buradan demiş. Nine “Komşu dede tuzum bitmiş de biraz tuz verir misin?” demiş. Dede “veremem tuzum yok!” demiş. Nine “inşallah yağmur yağar da evin çöker.” Demiş. Yağmur yağmış dedenin evi erimiş. Dede, ninenin kapısını çalmış, “komşu nine kapıyı açar mısın?” demiş. Nine kapıyı açmış: “Ne var kör olası dede?” demiş. Dede: “Komşu nine beni evine alır mısın, dışarıda çok üşüdüm” demiş. Nine “Sen bana tuz vermedin ama hadi gel kör olası” demiş. Daha sonra dede, “komşu nine bana çorbandan da versene karnım aç” demiş. Nine “Sen bana tuz

vermedin ama hadi gel kör olası şey” demiş. Daha sonra ikisinin de uykusu gelmiş. Dede yere nine de yatağına yatmış. Sonra dede yerde çok üşümüş, nineye “Beni de yanına alsana burada çok üşüdüm.” demiş. Sonra nine “Sen bana tuz vermedin ama hadi gel kör olası şey” demiş. Birbirlerine sarılıp uyumuşlar.” (K.Ş.27)

Masal-6 (Tilki)

“Bir gün tilkinin birinin kuyruğu kopmuş. Hemen arkadaşları etrafında toplanıp alay etmişler. Tilki, yaşlı bir kadının yanına gidip ona, yeni bir kuyruk yapması için yalvarmış. Yaşlı kadın: “ Bana yumurta getirirsen yaparım.” demiş. Tilki, tavuğa “ Tavuk kardeş bana iki yumurta versene” demiş. Tavuk, “ Bana mısır getirirsen veririm” demiş. Tilki, bir mısır bulup, “ mısır kardeş bana biraz mısır verir misin?” demiş. Mısır, “ Bana su verirsen ben de sana mısır veririm.” demiş. Tilki gidip mısırlara su vermiş, mısırlar olgunlaşmış. Tilkiye mısır biraz mısır vermiş. Tilki bu mısırları alıp tavuğa vermiş. Tavuk da onu yumurta vermiş. Tilki yumurtaları alıp, yaşlı kadına vermiş. Yaşlı kadın ona kumaşlardan renkli bir kuyruk dikmiş. Tilki yeni kuyruğunu arkadaşlarına keyifle gösterip suda bulduğunu söylemiş. Arkadaşları hemen gidip suya atlamışlar.”(K.Ş.30)

4.3.2. Efsaneler

“Efsane” terimi dilimize Farsça’dan girmiştir. Batı dillerinde Latince “legendus” kökünden çıkan, “legende, legend, leggenda, leyenda” vb. kelimeler efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte Almanca “sage”, Yunanca “mythe /mythos”, Arapça “usture, esatir” ve Rusça “predaniya, skaz” terimlerini ekleyebiliriz.

Anadolu Türkleri arasında, efsane, menkıbe, esatir ve mitoloji terimleri yaygınlık kazanmıştır (Ergun, 1997, 1).

Saim Sakaoğlu, *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Efsanelerin Tip Katalogu* adlı eserinde, efsane hakkında yapılan yerli ve yabancı birçok tarifi inceledikten sonra, efsanenin özelliklerini şu şekilde tespit etmiştir:

a) Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.

- b) Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.
- c) Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.
- ç) Efsanelerin belirli bir sekli yoktur, kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatmadır (Sakaoğlu,1980, 4).

4.3.2.1. Efsanelerin İncelenmesi

Pertev Naili Boratav, efsaneleri şu şekilde tasnif etmiştir:

- a) Oluşum ve Dönüşüm Efsaneleri
- b) Tarihlik Efsaneler
- c) Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler
- ç) Dinlik Efsaneler (Boratav, 1995, 100).

4.3.2.2. Efsane Metinleri

Araştırma alanımızda efsane derlemek için kişilerle görüştüğümüzde çoğu efsanenin ne olduğunu bilmediklerini söyledi. Bu yüzden sadece halk arasında efsane olarak anlatılanların köylerin kuruluşlarıyla ilgili olduğunu gördük. Bu kuruluşlar ilgili olaylar bazen gerçek hikayelere bazense efsane olabilecek anlatmalardır. Efsane bölümünde köylerin adları verilerek efsane oralardan derlenen bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Salur Kasabasının Efsanesi

Bölgemizin ilçe merkezi Manyas'tan sonra en çok nüfusa sahip yerleşim yeri olma özelliğini taşıyan iki beldesinden belediyeden biri olan Salur kasabasının tarihçesine başlarken öncelikle isminin nereden geldiği üzerinde durulması gerekir.

Salur kelimesinin geldiği köken itibariyle incelendiğinde bir takım varsayım ve efsanelere dayanılarak değişik iddiaların, hipotezlerin ileri sürüldüğünü görmekteyiz.

Bu iddiaların ilkinde göre Salur'un ilk adı Solur'dur. Bu iddialara göre bölge göle yakınlığı nedeni ile sazlık ve bataklık kaplıdır. Bu nedenle kendine has ağır bir havası mevcuttur ve sisle dumanla kaplıdır. Bu bölgeye yerleşen

halk ağır havayı yaratan, bu sahadan, kendi kendine temiz havayı yok edip kirli hava yaratması dolayısıyla soluk alıp veriri manasına Solur diye bahsetmişlerdir. Bu bölgenin adı Solur kelimesinin kullanımıyla bozulmasından Salur şekline dönüşmüştür.

İkinci bir iddia ise bölgenin sahip olduğu akarsuların yarattığı taşkınlar Manyas Gölü'nün yaptığı kabarmalarla bölgeyi sık sık suların kapladığını ilk sakinlerin buradan Sel- olur diye bahsetmişlerdir. Hatta sellerin, suların götürdüğü eşya, hayvan, can nedeniyle kayba uğrayan halkının, bu bölgeden Sel- Alur şeklinde bahsettiği de ileri sürülmektedir.

Bu ikinci görüş sahiplerine göre ise Salur kelimesi, sel-olur veya Sel-Alur kelimelerinin kullanımıyla şekil değiştirerek Salur şeklinde ortaya çıkması ile meydana gelmiştir.

Üçüncü bir iddia ise konar-göçer toplumların bu bölgeyi isimlendirdiği yolundadır. Bu görüş sahiplerine göre bölgenin boş olması, otlakların iyi olması nedeni ile Marmara Bölgesindeki konar- göçer toplumların, uğrak ve konaklama sahalarından biri de Salur ve çevresidir. Türklerde Uruk kelimesinin boy, kabile, ulus anlamına kullanıldığı herkesçe bilinen bir gerçektir.

Salmak deyimi bir anlamıyla başıboş bırakmak serbest bırakmak anlamına gelirken; diğer anlamıyla yapılan işi terk etmek, tehir etmek, istirahatata çekilmek manasına da gelmektedir. Konar- göçerlerden kaynaklanan bir isim olduğu görüşünde olanlar, konar-göçerlerin konak yeri olan bu sahaya kabilelerin hayvanlarını saldıkları yer, dinlenmeye çektikleri yer anlamına gelen, Salı-Uruk ismini verdiklerini bunun daha sonra kullanıla kullanıla Salu-ur ve sonra da Salur olduğunu belirtirler. Salur kelimesinin kökenini izah için bizim de katıldığımız dördüncü görüş ise buraya yerleşen ilk sakinlerinin Oğuzların Salur boyuna mensup olmaları nedeniyle kurdukları köye boylarının adını vermelerinden gelmektedir. Köye adını veren Salur boyu ve boya adını veren Salur kimdir?

Başkurtlar arasında rastlamak mümkündür. Osmanlı imparatorluğu döneminde Anadolu'da Sivas, Amasya, Tokat, Adana ve Traplus- Şam bölgelerinde yaşadılar. İşte Salur kasabasına adını veren boy Salur Boyudur.

Salur Boyu denince akla gelen hiç şüphesiz Dede Korkut Hikayeleri ve Salur Kağan Hikayesidir. Bu nedenle bu efsanevi hikayeye yer vermeden geçemeyiz.

Rivayet edilir ki:

Çok seneler önce oğuz Yabgusu Bayındır Han diyarında yaz gelmiş her yer yeşermiş çiçeklenmiştir. Kayalar arasında beyaz köpüklerle, akan şaleler coşkun dereler yaparak ovalara kıvrım kıvrım örgülü bir kız saçı gibi yayılıyor, derin ve bulanık göllere doğru koşuyordu. Bu yemyeşil ovalarda tiftik keçileri, bol yapağlı koyunlar dağılmış otluyorlardı. Gürbüz kısraklar hopluya sıçraya oynaşıyorlardı.

Altaylar yöresi baharının böylesi bir gününde Bayındır Han'ın güveğisi Salur adındaki Türk Hakanı doksan yerde çadır kurdurmuş, doksan yere ipek halı döşemişti. Çadırların önünde sofralar kurulmuş, altın ayaklı billur sürahiler kımız ve şarap doldurulmuştu. Misafirler hizmetine doksan karagözlü, gül yüzlü, saçı örgülü, göksü kızıl düğmeli, belleri şallı kızlar diz çökmüş olarak misafir Oğuz beğlerine ikramda bulunuyorlardı. Ozanlar kopuzlarını çalıyorlar, türküler okuyup ruhları coşturuyorlardı. Bu neşe, eğlence ve zevk alemleri her mevsimde aynı şekilde oluyordu.

At üstünden inmeyen cenkçiler şarap içiyorlar, eğlenceyle gün geçiriyorlardı.

Türk ili böylesi sefahata az düşmüştü. Her boy gün geçmeden toy düzenliyor, şölen yapıyordu. Yine bir gün durmadan içiliyor, kahkahalar atılıyordu, bu esnada Salur Kazan eğlenen beylere:

Yata yata yanımız ağrıdı dedi, dura dura belimiz kurudu. Hep kalkalım, sürgü avı yapalım. Ormanlarda gezelim, avlanalım, avlar iveri geri dönelim gene içelim zevk edelim. Selçuk Oğlu Deli Dünder Karagün Oğlu Kara Budakoğlu bu teklifi kabul ederek; Hay hay.. biraz avlanalım.

Fakat bir köşede sessiz sessiz oturan bir ihtiyar vardı. O, bu sefahata alışmamış, bu içkili günlerin bir acı günü olduğunu seziyor, müteessir oluyordu.

Bu adam iki dizi üstüne çökmüş Uruz Koca adlı bir eski boy beyi idi ve şöyle bağırdı:

—Ey Salur Hakan biz her şeyi unutmuş durmadan içiyoruz, fakat hudutlarda düşman ayakta bizi bekliyor, yüzlerce boy beylerini alıp ormana gideceksin fakat yurdun üstünde kimi bırakacaksın?

Derhal Salur: -Üç yüz yiğit ile oğlum uruz yurdu muhafaza etsin, biz ava gidiyoruz. Salur bu sözden sonra atladı. Salur'un arkasından sayı ile bitmeyecek Koçyiğitler atlarına bindiler.

Günlerde sürecek olan ava çıktılar. Memleket henüz genç olan Uruz'a kaldı. Yıllardır fırsat bekleyen hudut boylarındaki düşmanlar gözlerini Türk yurduna diktiler.

Bir gün birdenbire Türk yurdu istilaya uğradı. Türk Ordusu başsızdı, bütün Türk kumandanları Hakanla avda idi. Salur oğlu Uruz düşmanlarla çarpışmaya başladı. Fakat bu genç ve tecrübesiz delikanlı büyük ordulara karşı ne yapabiliirdi. Nihayet ordusu bozuldu. Düşmanlar her yeri istila ettiler, Salur'un bütün hazineleri düşman eline geçti. Saray baştan başa yağma edildi. Uruz, anası Burla Hatun ve kırk ince belli diğer karıları da esir düştü. Düşman Uruz'un ellerini ve üç yüz yiğit arkadaşının da boyunlarını bağlayarak harp esiri olarak götürdü.

Yalnız eski bir ihtiyar kumandan olan, İlik Koca Oğlu Sarı Kılamış düşmanla çok çarpıştı ve nihayet şehit düştü. Bundan sonra düşman, Salur'un otlaklarına girmek ve on bin koyunu almak için altı yüz süvari gönderdi. Koyun çobanı Karaçuk çoban düşmanın geldiğini görünce yanındaki arkadaşlarıyla süvarilerin üzerine sapanlarla taş yağdırmaya başladı, düşman süvarileri yaylaya yanaşamadılar ve nihayet bozulup kaçtılar. Fakat çobanın iki kardeşi bu çarpışmada öldü. Bir ateş yaktı ve kayaya oturarak bu felaket Oğuz kavminin başına niçin geldi diye ağlamaya başladı.

Çoban gözyaşları daha dinmemişken, ufukta bir ordu görünmüştü. Salur Kağan beyleri ile avdan dönüyordu. Çobanın kara köpeği havlıyor ve gelenleri çobana bildiriyordu. Salur Kağan çobana yaklaştı ve davudi sesiyle: Ey çoban niçin ağlıyorsun, bu çevrendeki cesetler kim? dedi. Başını kaldıran

çoban cevapladı: Ey Salur Kağan Türk yurdu çiğnendi, genç delikanlılar kılıçtan geçirildi. Genç kızlar esir edildi, oğlun ve adamları esir, altın ve hazinelerin yağma edildi, karın ve cariyelerin düşman kollarında götürüldü, dedi. Şaşkın Salur Kağan ne diyorsun çoban, yurdum esir mi edildi yani?dedi. Salur Kağan çobanın bu cevabından suçlandı, düşündü ve sordu: Düşman nerede? Çoban cevapladı: Avlandığınız ormanların arkasında ve ekledi gidelim. Salur düşündü, çoban koyunları vermediğine göre düşmanı kaçırttığına göre cesurdu, bahadırdı. Kendisine yardımı olurdu, uğraş ehliydi. Fakat düşmanları Salur korktu da çobanını peşine takıp gelmiş diyebilirdi. Kendisi özel sorunu için kimseye gel diyemezdi ama çoban niyetliydi. Bunu gören Salur Kağan, Karaçuk çobanı bir ağaca bağladı, atına atladı ve düşman üzerine sürdü. Karaçuk çoban gördü ki Salur kendi intikamı için gider, düşündü ben niye kardeşlerimin kanını düşmanda bırakayım. Baktı bağlıdır, birden ya Allah diyerek doğruldu. Bağlı olduğu ağacı omuzladı ve yürüdü. Salur'un ardı sıra düşman üzerine, Salur Kağan döndü baktı ki Karaçuk, ağacı omuzlamış dalıyla budağıyla, toprağıyla gelmekte, sevindi vatani, milleti ardında gürlemiş geliyordu, durdu ve çobanın bağlarını çözdü, çünkü onun gönül bağlarını koparamazdı. Salur ve Karaçuk biri atlı biri yaya düşmana ulaşmakta iken, düşman ne yapıyordu. Salur Kağan'ın yurdunu talan, boyunu esir eden düşman, bu kolay zaferden sarhoş, eğlenceyi, kutlamayı düşünmekteydi. Düşman hakanı büyük bir ziyafet hazırladı. Bu ziyafette Oğuz Türklerinin Hakanı Salur'un karısı Burla Hatun'a şarap dağıttırmak istiyordu. Fakat esir edilen Türk kadınları birbirinden güzel ve giyinikliydi, Salur'un karısı hangisidir kimse tanımıyordu. Burla Hatun düşmanın niyetini hissetmişti, kızların yani Türklerde zengin yahut yönetici kadınların etrafında bulunması adet olan kırk kızı karşısına aldı tembihledi. Sorduklarında hepiniz Burla Hatun benim diye bağıracaksınız. Düşman Kağanı tüm esirleri topladı, sordu. Burla Hatun hanginiz? Tüm esir kadınlar gürledi, benim. Kırk taneniz de mi? Hepimiz. Demek hepiniz? Evet kırkımızda tümümüz de. Düşman kağanı emeline nail olamadı. Burla Hatunu bulup şarap dağıttıramadı. Düşman kağanı düşündü düşündü buldu. Salur'un oğlu esirdi, bunu öldürüp etini pişirip kadınlara durumu belirterek yedirmeliydi.

Yemeyen Burla Hatundu, öyle ya hiçbir anne kendi yavrusunu yemezdi. Sevindi. Bu fikrini uygulamak için adamlarına emir verdi. Uruz'u tutup boğazlayın kebab yapıp esir kadınlara yedin, yemeyen Burla Hatundur. Onu alıp gelin dedi.

Adamları başüstüne deyip gittiler ve Uruz'u getirmeye gittiler. Burla Hatun bu icraatı duyunca ah dedi, ancak düşman hükümdarının emeline hizmet edip, Türk hükümdarlarının namusunu ve şerefini ayaklar altına alıp Uruz'u kurtarmak yerine oğlunun ölümüne razı oldu. Bağına taş basıp bekletti. Ertesi gün cellatlar Uruz'u şehir dışına çıkarıp katletmek istediklerinde Uruz sessizce itaat ederek kaderine rıza gösterdi. Cellatlar Uruz ile şehir dışına çıktıkları sıra bir ses Uruz diye ortalığı çınlattı. Cellatlar tepelere bakınca Salur Kağan ve Karaçuk Çobanı gördüler. Karaçuk Çoban sapanıyla cellatlara atı yaptı, biri ölünce diğerleri kaçtılar. Cinayeti ifa edemediler. Durumu düşman kağanına haber verdiler, Salur geliyor nidaları ortalığı kaplattı. Düşman kağanı ordularını toplayıp Salur'a karşı çıktı. Bu arada yetişen Salur ordusu ve beyleri ile bu ordu arasında çetin kavga oldu. Boru ve zil sesleri davul sesleri ortalığı kapladı. Amansız bir savaş oldu ancak güngörmüş kumandanlar tecrübeli askerlere sahip olan Salur Kağan zafer kazandı. Düşman perişan oldu. Başta Burla Hatun ve tüm esirler kurtarılıp yeni esirler ve ganimet alındı. Bu zaferle yurda dönen Salur Kağan'ı Dede Korkut ve diğer ihtiyarlar karşılayıp dua edip el kaldırdılar. Zafer, Salur Kağan'ın oldu.

Bu Dede Korkut hikayesi halk arasında Salur kasabasına adını veren bir efsane şeklinde bilinmektedir.

Salur adını daha önce belirttiğimiz gibi efsane ve destanlarla belirtilen, Oğuzların Salur boyundan olmaktadır. Bu kesindir. Ancak Salur'un tarih içindeki yerine ve yerleşimine geçmeden Salur'un isminin geldiği kaynak buraya ilk yerleşen Türklerin Salgur Türklerine mensup birkaç hane olduğu, yerleşim yerine Salgur adının verildiği, bunun zamanla harf düşümü nedeni ile Salur şekline dönüştüğü iddialarının bulunduğunu da belirtmek zorunluluğu duymaktayız. Salur'un tarih içindeki durumuna baktığımızda iki safha halinde işlemek zorundayız.

Salur'un daha önce belirttiğimiz isminin kaynağı ile ilgili iddialar arasında yer almayan yeni bir iddia vardır ki kuruluş hakkında da bir açıklık getirecek mahiyettedir.

Bu iddiaya göre Salur, Bölceağaç'ta yaşayan zengin bir ailenin bugün Duman kuyu diye bilinen mevkide kurulmuş bir çiftliğidir. Yine bu iddia sahiplerine göre Salur ismi, bu çiftlik sahiplerinin Bölceağaç'tan buraya hayvanlarını sağlamak için gelirken söyledikleri "Sağlura gidiyoruz" kelimesinden gelmiştir. Bu Sağlur'a gidiyoruz kelimesindeki Sağlur kelimesinin kullanım sonucu Salur'a dönüşmesi, bugünkü Salur adını çıkarmıştır.

Salur'da ilk yerleşim olarak bir çiftlik kurulmuştur. Rivayete göre Salur, bugün Eski Salur denilen sahadaki Duman kuyu çevresinde kurulmuş bir çiftlik olup zengin bir kadına aittir. Bu 300 yıl öncelerine tarihlenen çiftlik, zengin dul bir kadına ait olduğundan çekip çevrilmeye muhtaçtır. Bu muhtaçlık neticesinde bu çiftliğe yeni işçi alımları olmuştur. İşte Salur'un yerleşim haline gelmesi bu işçi alımları ile olmuştur. Yalnız bu yeni işçi katılımının tarihi hakkında kesin bir zamanlama mevcut değildir. Bazı rivayetlere göre Osmanlıların yükselme devrine tarihlendirilir. Bu çiftliğe yeni nüfus katılımı olayını Selçuklular dönemine tarihleyenlere göre Salur boyuna mensup küçük bir grup bu çiftliğe ırgat olarak verilmişler ve çiftlik, bunlarla genişleyerek köy hüviyetini almıştır. Bu boyun adını alan köy, Osmanlılara geçmiş sürekli büyüyerek bugünlere ulaşmıştır.

Çiftliğe yeni yerleşimi daha yakın tarihlere Osmanlıların yükselme devrine işaret eden rivayetlere göre ise 300–400 sene evvel Kadir Ağa isminde bir Türk, bu çiftliğe kahya olarak gelmiş ve zamanla çiftliği ele geçirmiştir. Kadir Ağanın ölümünden sonra oğlu Osman ağa çiftliğe sahip olmuştur. Osman Ağa ve oğullarının nüfus artışı çiftliğe yeni ırgatların yerleştirilmesi ile çiftlik köy hüviyetini almıştır. Köy hüviyetini alan çiftlik, yeni yerleşim yeri ihtiyacı olan göçmenlerin katılımıyla büyümüştür. Köye Osmanlıların yenilgilerinin ardından ortaya çıkan göç olayları ile peyderpey Romanya'dan, Bulgaristan'dan, Yugoslavya'dan, Arnavutluk'tan ve Yunanistan'dan muhacirler, Kafkasya'daki Rus mezaliminden kaçan Çerkezler geçim sıkıntısı nedeni ile gelen Lazlar yerleşmiştir.

Kızıksa Kasabasının Efsanesi

Kızıksa eski çağlara varan bir tarihe sahip, kültürel, sosyal, ekonomik faktörlerin karışıp kaynaştığı bir yerleşim yeridir. Manyas ile olan münasebetleri kadar Bandırma ilçesi ile temasları daha fazladır diyebiliriz. Bölgemizdeki her yerleşim yeri gibi isminin kökeni araştırıldığında rivayetlere, efsanelere ve araştırmalara dayanarak değişik kaynak ve kökenlerin değişik iddiaların ortaya çıktığı görülür.

Kızıksa isminin araştırılması bir oranda yeterli olmayacaktır. Bu yerleşim yerinin Kızılköy Kızıl olarak isimlendiği devreler olduğu için bu isimlendirmenin menşeiini belirtmek gerekecektir. Kızıksa isminin nereden geldiğinin izaha çalışan rivayet bu ismin Kısıkça kelimesinden geldiğidir. Bu iddia sahiplerine göre bugün Kızıksa merkezinde kalan ve eski eserlerin çıkım sahası olan yüksek saha bölgenin uğradığı her su baskınından masun kalabilen bir alan mevcuttur.

Kızıksa sahasında oturan ilk kurucular su baskınlarından yukarıda belirtilen sahaya toplanmakta baskınlardan görülecek zararlardan korunmaktadır. Böyle durumlarda bu sahada mahsur kalınmakta, çevreyle bağlantı kesilmekte adeta kısılıp kalmaktadır. Bu nedenle ilk sakinleri ve çağdaşları olan çevre yerleşim yeri sakinleri buraya kısılıp kalınan yer anlamında Kısıkça demişlerdir. İşte Kızıkça tabiri, bu Kısıkça tabirindeki (ç) harfinin kullanım sonunda (s) harfine dönüşmesi neticesinde ortaya çıkan Kızıksa tabirinden ortaya çıkmıştır. Zamanla ortada bulunan (s) harfi iki sessiz arasında kalınlaşmış ve ortaya bugün kullanılan Kızıksa ismi doğmuştur.

İkinci bir iddiaya göre; Kızıkça isminden gelmektedir. Bu iddia sahiplerine göre; bu yerleşim yeri, Oğuzlar'ın Kızık boyuna mensup birkaç ailenin yerleşmesi ile oluşmuştur. Bölgemizde aynı boya mensup fertlerin çoğunluğunun yerleşim yeri olan Kızık isimli bir yerleşim yeri mevcutluğu malumdur. Bu nedenle Kızıksa sahasına yerleşen ilk sakinler ve çevre yerleşimlerin sakinleri, bu yeni yerleşimi diğerinden ayırmak için küçük Kızık anlamına gelen Kızıkça demişlerdir. Kullanım sırasında (ç) harfi (s) harfine dönüşerek bugün kullanılan Kızıksa ismi ortaya çıkmıştır.

Kızıksa adını KYZİKOS'tan almaktadır. Bu iddianın ortaya çıkışı tesadüf değildir. Bu iddia sahiplerine göre; Kızıksa çevresinde arkaik hiçbir eser yoktur. Buna mukabil bazı sütun başlıkları bu belgede ele geçmiştir. Bu başlıklar ise ion yapısıdır. Dolayısıyla buraya ion arkaik yerleşim yerlerinden birinden gelmiştir. Bu yerleşim ise ancak en yakın yerleşim yeri olan KYZİKOS olabilir.

Bir diğer iddia ise Kızıksa ismini KIZKİLİSE'den almıştır. Bizansın Marmara bölgesinden çekilmeye başladığı, hakimiyetini daralttığı dönemde KIZIKSA'nın olduğu yerde bir manastır bulunmaktadır. Bizans çekilse de manastır yerinde kalmaya devam etmiştir. Çünkü Anadolu'nun yeni Fatihleri, Selçuklular yani Türkler din görevlilerine ve dini yapılara saygılıdır. Bu tip şahıs veya kişilere ilişmezler. Bu nedenle manastırdaki rahipler yerlerindedir. Çevreye yerleşen, yeni fatihler nüfusu kadınlardan oluşan bu manastıra KIZ KİLİSE adını vermişlerdir. Bu manastır yeni gelenler tarafından benimsenmiş hatta manastır çevrelerine yerleşim başlamıştır. Su baskınlarından az etkilenen yerdeki manastır zamanla yok olmuştur. Fakat bu sahadaki yerleşim varlığını korumuştur ve manastırın adına izafeten Kız Kilise denmeye devam etmiştir.

Akçaova Köyünün Efsanesi

İlk ismi Deydin ve şimdiki ismi Akçaova'dır.

İlk isme baktığımızda yerleşim yerinin sahip olduğu Deydin ismini, yerini aldığı çiftliğin isminden aldığını görüyoruz. Peki bu çiftlik ismini nereden almaktadır. Şüphesiz çiftlikler isimlerini sahiplerinin ağzından veya çevre halkının çiftlik sahibinin hal ve tavrından karakterinden esinlenerek yaptığı yakıştırmadan, lakap takmadan alınır. Bu nedenle Deydin çiftliği nereden almıştır konusunda rivayetlere ve çevre halkının dediklerine bakarsak şunlarla karşılaşırız. İlk rivayetler çiftliğin kuruluşunda olaylardan ismini aldığı yönündedir. Örneğin çiftliğin ilk kuruluşu Osmanlı yükselme devrinde olmuştur. Savaşta yararlık gösteren çiftlik kurucusuna çiftliğin olduğu saha gösterilmiş ve kendisine bir hilat verilerek bu sahada deydiğini bu hilatla sınırlayacağın saha sana tımar olsun denilmiştir.

Çiftliğin kurucusu bu işin nasıl olacağını düşünmüş ve şöyle bir çare bulmuştur. Hilatı ince şerit haline getirmiş ve görülebilecek parçalara ayırmıştır. Daha sonra bu parçaları almış sahada görülebilecek ağarlara bağlayarak çiftlik sahasını sınırlamıştır. Defterdarlığın adamları bu sınırlamaya dayanarak tımarın sınırlarını tespit etmiş çiftlik sahibine dirlik beratını vermişlerdir. Bu deyme olayına binaen çiftliğe deydin denilmiştir. Bir başka rivayet, gölün karşı kıyılarında bulunan yerleşim yerinden birinde yaşayan bir çift buldukları yerleşim yerinden bindikleri bir kayıkla göle açılmışlardır. Amaçları sahipsiz bir toprak bulup yerleşmektir. Açılıştan sonra bir fırtına nedeni ile ölüm tehlikesi atlatan çift, bu tehlike esnasında tanrıya ve kendilerine karaya ayak bastığımız yer neresi olursa yerleşip çiftlik kuracağız. Tanrıyı atlادık Deydin sahasında karaya ayak basan çift, sözünü tutup bu sahaya yerleşmiştir. Karaya ilk bastıklarında söyledikleri “oh deydik” lafını isim olarak vermişler ve çiftliğin adı deydin çiftliği olmuştur.

Yerleşim yerinin temeli olan çiftliğin isminin kökeni konusunda rivayet ve efsaneler bundan ibaret değildir. Yine bir rivayete göre çiftlik ismini kurucusunun lakabı olan Dayı Aydın tabirinin bozulmasından almıştır. İlk kurucusu olan Dayı Aydın’dan dolayı halk bu çiftliğe Dayı Aydın’ın çiftliği anlamında Dayı Aydın demiştir. Bu, kullanımla bozularak Deydin çiftliğine dönüşmüştür. Bir başka rivayete göre çiftliğin kurucusu Diyadin kökenli tımar sahibidir. Halk Diyadinlinin çiftliği veya Diyadin çiftliği diye bahsettiği için çiftliğin adı Diyadin çiftliği olarak belirtilmiş, bu isim daha sonra Deydin çiftliğine dönüşmüştür. Bir başka rivayete göre ise çiftlik adını, gölün çekilen kısmına kurulmasından almıştır.

Halk arasında göl, deniz gibi yerlere derya dendiği malumdur. Bu nedenle halk gölün sularının çekilmesi nedeni ile boşlana yere kurulan çiftliğe eskiden göl idin anlamına gelen Derya idin çiftliğe eskiden çiftliği demiş daha sonra bu tabir Deydin çiftliği şekline dönüşmüştür. Yeni ismi olan Akçaova tabirine 1963 yılından itibaren rastlamaktayız. Bunun nedeni ismin eski ve kötü bulunmasıdır. Yeni ismin anlamı verimli yer, verimli saha anlamına gelmesi düşüncesiyle konulduğu, bu ismi koyanların yaz sezonunda ovanın ekinlerle kaplı halinin de bu ismin konmasına etken olduğunu söylemişlerdir. Belirtilmemesine rağmen düzgün, temiz anlamına gelen Akça tabirinin bu

yerleşim yerine isim olarak verilmesinin, yerleşim yerinin düzenli bir oluşuma, iskana sahipliği nedeniyle verilmiş olması mümkündür. Köyün çevre köylere göre temiz bir çevreye sahip olmasının da Akça ova tabirinin konmasına etken olduğu bilinir.

İlk ismine en çok Dayı Aydın'dan gelen Deydin isminin doğru kabul edilir. Dayı Aydın olarak başlayıp Deydin şekline dönen ismiyle bu çiftlik 1892'lere kadar yaşamını sürdürmüştür. Bu yerleşim yerinin eski çağdan gelen hiçbir tarihi eser taşımadığı ve yakınında böyle bir saha da mevcut olmadığı dikkat çeken özelliğidir. Burada yerleşim çiftlikle bir başlamıştır denilebilir. 1892- 1893 yılında yaşanan Rus Harbi bozgunuyla Balkanlardan kopup gelen muhacir veya genellikle bu dönem muhacirlerine verilen ad olan 93 muhacirleri bu çiftliğe gelerek yerleşmişlerdir. 1893'te çiftliği alan muhacirler, çiftlikte çalışan veya aralarına katılan 3 hane Çerkez, 8 hane yerli (manav) ailesiyle ortaklaşa buraya yerleşerek çiftliğin adı olan Deydin adıyla bu köyü kurmuştur.

Boğazpınar Köyünün Efsanesi (Mürvetler)

Bu yerleşim yerini kuruluşunda yer alan 5 hanelik topluluğun etkin liderinin isminin Mürvet olduğudur. Liderinin ismi verilerek o yer Mürvetler olarak anılmıştır. Bir başka rivayet, yakın yerleşim yerlerinden birinde evlenip aile sahibi olan gençlerden bir grup buraya yerleştirilmiştir. Evlenip yuva kurmak Mürüvvet olduğundan, buraya yerleştirilenler, erenler yeri anlamına gelen Mürüvvetler demişlerdir. En önemli bir diğer rivayet ise köyün kuruluşuna etken olan felaket ve olumsuzluklardan kurtulup burada yerleşmenin verdiği rahatlama olayı köyün isminin kaynağıdır. Bir diğer iddia ise kuruluş yerinin Mürver ağaçlarıyla kaplı olması ilk kurucuların buraya mürverlikler dediği daha sonradan ismin değiştirildiğidir. Boğazpınar ise oldukça yenidir 1961'den beri kullanılır.

Çakırca Köyü Adının Efsanesi

İsmi ilk olarak köyün kuruluş yerinin çakırdikeniyile kaplı olmasından almaktadır. İlk kurucular buraya bu yüzden çakırdikenlik demişlerdir. Daha sonra kısaltmaya uğramış Çakırca olmuştur. İkinci rivayet ise ilk kurucuları olan Yörüklerin aynı boydan olmaları sebebiyle çakır gözlü olmalarıdır. Halkın

çoğu çakır gözlüdür. Çevre halkı bu özellikten dolayı bu yeni yerleşim yerine ad olarak Çakırca demişlerdir.

Çamlı Köyünün Adının Efsanesi

Buraya bakarken ilk adı olan Kurafa ele alınmalıdır. İlk rivayet yerleşim yeri sakinleri buraya ilk geldiklerinde araziye aralarında paylaşmış, parçalara ayırmışlardır. Parçalara ayrılmış arazinin sahiplerinin tespit işini nasıl yapacakları çok tartışmalı oluca kurucuların lideri kura falı baktırmayı önerir. Bu fal bakma işine kura falı derler. Bu kura falı yeni yerleşim yerinin adı olur. Bu isim zamanla değişir ve kurafa olur. Bir başka rivayet yerleşim yerinde ünlü bir falcı yaşamıştır. Bu falcının ünü baktığı falların netice almamasındandır. Bu nedenle halk bu falcıya kura fallı demiştir. Yerleşim yerinden bahsederken de Kuru Fallı'nın yeri anlamında Kuru Fallı demişlerdir. Zamanla kurafalı olmuştur. Diğer bir rivayet bu yerleşim yerinin kurucuları yerleşim yerini buldukları bir kuru kafanın yerine kurmuşlar bu nedenle buraya kuru kafa demişler bu daha sonra kurafa olmuştur. bunun bir değişik söylenişi de yerleşim yerinin ilk sakini tek başına yaşayan bir erkektir. Çevre sakinleri tek başına yaşayan bu şahsa yalnız anlamına gelen "kurukafa" demişlerdir. Bu zamanla kurafa olmuştur. Bunlardan daha gerçekçi olan bir rivayet göre ise ilk yerleşim ye Bulgar kökenli halk tarafından kurulmuştur. Bu halk burada bağlar oluşturmuş şarapçılık yapmıştır. Bereketli üzüm veren bu yere üzümü bol anlamına gelen Kurafa adını vermişlerdir. Yerleşim yerinin ilk ismi olan kurafa kelimesi daha sonra kullanım dışı bırakılmış ve "Çamlı" ismi verilmiştir. Bu, Çamlı isminin verilmiş sebebi Kurtuluş harbi sonunda yabancı kökenli isimlerin Türkçeleştirilmesi çalışmaları gereği olmuştur.

(Dağıstanlılar 1877'de gelmiştir. Dağıstan, Hazar denizi ile doğudan, Gürcistan ile batıdan Çeçenistan- avaristan- İnguş bölgeleriyle Kuzey ve kuzeybatıdan, Azerbaycan ile güneyden çevrili bulunan dağlık Kafkasya toprağına verilen isimdir. Buranın halkına Dağıstanlı denir.)

Çatal (Eski Çatal- Yeni Çatal) Köyünün Efsanesi

İsmin kökeni hakkında: çatal isminin köyün kurulduğu yerde büyük bir çatallı ağacın bulunduğu ve köyün bu ağacın etrafında kurulduğu bu çatal

ağaçtan dolayı köye Çatal adının verildiğidir. İlk yerleşim yerini gösterenlere göre bu isim köyün bulunduğu boş sahaya çatılan ikametgahlarla kurulmasından ortaya çıkmıştır. Evlerini boş sahaya çatma şeklinde yapan ilk sakinler bir eve sahip olmanın zevkini dile getirmek için “çat-al” veya “çat-ol” tabirini kullanmışlardır. Bu da bir izah tarzıdır ve bu zamanla çatal olmuştur! Başka bir rivayet ise köyün iki kısmından oluşması nedeniyle iki bölüm anlamına gelen çatal ismi kullanılmıştır. Köyün anayolla ikiye ayrılması una sebep vermiş olabilir.

Çataltepe Köyünün Efsanesi

Köyün isminin nereden geldiğine dair rivayetler şöyledir: ilk rivayet köyün kurucusu olan Yörüklerin Çataltepe isimli bir sahadan gelip bu yerleşim yerini kurduklarında bu yerleşim yerine aynı ismi verdikleridir. Bu konudaki ikinci rivayet yerleşim yerinin isminin eteğinde kurulduğu iki çatallı bir özellik arzeden tepeden geldiği şeklindedir.

Çavuşköy'ün Efsanesi

İlk iddiaya göre köyün kurucusu olan Türklerin Çuvaş boyuna mensuptur. Bu nedenle bunların kurduğu köye Çuvaş köy denmiş bu daha sonra Çavuş köy şeklini almıştır. İkinci iddiaya göre bu köyden askere alınanların büyük çoğunluğunu çavuş olarak askerliğini yaptığından köye çavuş yetiştiren köy anlamına gelen çavuş köyü denmiştir. Üçüncü ve en anlamlı iddiaya göre ise köy ismini yerine kurulduğu çiftliğin sahibinden yani Samsa Çavuş'tan almaktadır. Bu iddialara göre köy ve çevresi kendisine timar olarak verilen Samsa Çavuş çiftliğini bu köyün bulunduğu yere kurmuştur. Tüm rivayetler köyün ismi konusunda köyün yerinde kurulmuş bulunan çiftliğin sahibi Samsa Çavuş'tan geldiği yolunda hemfikirlerdir.

Darıca Köyünün Efsanesi

Yerleşim yerinin ismi olan “Darıca” kelimesinin doğuş kökeni konusunda değişik rivayetler vardır. Bu adın verilmesi çeşitli nedenlere bağlanmaktadır. Bu konudaki ilk rivayet yerleşim yeri kurulurken seçilen saha Darıcan denilen bir bitki ile kaplı olduğundan kurucular buraya Darıcanlı adını vermişlerdir. Bu isimden bugünkü Darıca ortaya çıkmıştır. Bir başka rivayet ilk kurucular bol miktarda Darı eken kimselerdir. Bu yüzden çevredekilerde

kendilerine Darıca demiş bu da yerleşim yerinin adı olmuştur. İsim konusunda bir başka iddia yerleşim yerinin Dar bir durumda olmasından bu isim ortaya çıkmıştır. Hakikaten de Darıca'nın düz sahası çevresindeki yerlere oranla azdır. Bu iddia doğru olabilir. Yani Darıca ismi Darca isminden türemiş olabilir. Sonuncu rivayet bu yerleşim yerindeki yatırdan kaynaklanmaktadır. Bu yatırın adı Sinan Dede'dir. Bu zat köyün kurucularındandır. Sağlığında herkes kendisine müracaat ederek iyilikler dilemektedir. Başlı sıkışanların, dara düşenlerin Sinan Dede'ye (gelerek sağlığında kendine gelerek ölümünden sonra türbesine) başvurusu nedeniyle bu yerleşim yerine darıca başvuru anlamına darıca dediği ismin buradan kaynaklandığı söylenmektedir. Yine çevresinde bol tarihi eser bulunan yer anlamına bu yerleşim sahasına Derice (derme, toplama, yapılan yer) ismi verildiği bunun kullanımıyla Darıca olduğu rivayeti de vardır.

Darıca ve benzeri yerlerin Anadolu Selçuklu Devletinin zamanında Türk hakimiyetine girdiği düşünülebilir. Öyle olmalıdır ki bu devlet dağıldığında bu sahada Karesi Beyliği kurulabilmiştir. Darıca bölgesindeki yerleşimin başladığı devre hakkında iki rivayete değineceğiz. İlkine göre Darıca yerleşim sahasındaki Türk iskanı Karesi Beyliği döneminde olmuştur. Bu doğru kabul edilirse Darıca yerleşim yeri sakinleri Saru Saltuk Türkmenlerindedirler. Çünkü Karesi Bey, Dobruca bölgesinde yaşarken Ece Halil yönetiminde Anadolu'ya geçip kendine katılan Saru Saltuk Türkmenlerini ülkesine dağıtıp yerleştirmiştir. Demek ki Darıca'nın ilk sakinleri arasında yer aldığı kesin olan Sinan Dede Saru Saltuk Türkmenlerindedir. Yanındaki birkaç aileyle buraya gelip Darıca yerleşim yerini kurmuştur.

İkinci rivayete göre ise Darıca Osmanlıların kuruluşu sırasında oluşturulmuştur. Bu rivayete göre yerleşim yerinin kurucusu olan Sinan Dede, yanında kardeşi ile Sülerya denilen dağlarda yaşadıkdan sonra bu yerleşim yerine gelmiş ve burayı kurmuştur. Bu konuda kesin bilgiler yoktur. Bunu ancak Sinan Dede'yle ilgili rivayetlerden çıkarmak durumundayız. Bu rivayetlere göre Sinan Dede vahşi hayvanlara hükmeden birisidir. Bilhassa geyikleri ve vahşi sığırları taşıma işinde kullanan biridir. Sinan Dede yaşamı sırasında Bursa ile Darıca arasında bir yol yapmıştır, hiç değilse yapmak teşebbüsünde bulunmuştur. Bu teşebbüste geyikleri taşımada kullanmıştır.

Sinan Dede buraya yerleşmeden önce Sülerya Dağında göçer olarak yaşamıştır. Bu rivayetlerdeki bilgileri birleştirecek şu sonuca ulaşırız. Sinan Dede yanında bir kişiyle Darıca sahasına gelip yerleşmiştir. Buraya içme suyunu mucize ile sağlamış ve bir de Bursa'ya ulaşacak yol yapımına teşebbüs etmiştir. Darıca sahasına geldiğinden hemen sonra yanındaki kişi Sinan Dede'yi burada bırakıp yoluna devam etmiştir. Yukarıda anlatılan yol yapımı işinde ve normal hayatında geyikleri ve vahşi hayvanları yardımcı olarak kullanan Sinan Dede yaşamının sonuna kadar burada kalmıştır. Sinan Dedenin yanındaki ikinci kişi rivayetlere göre kardeşidir. Fakat böyle olmaması mümkündür. Mantıklı olan ikinci şahıs Sinan Dedenin ya müridi ya şeyhidir. Müridi ise Sinan Dede tarafından kemale erdiği düşünülerek irşat için yapılan görevlendirilme nedeniyle gitmiştir. Şeyhi ise Sinan Dede'nin kemale ermesi yetişmesi nedeniyle Sinan Dede'yi irşat için buraya bırakarak şeyhi yoluna devam etmiştir. Bizce giden şeyhtir ve Bursa tarafına gitmiştir ki Sinan Dede Şeyhine ulaşmak amacıyla Bursa'yı hedefleyen yol yapımına girişmiştir. Peki Sinan Dede'yi burada bırakıp giden Şeyhi kimdir? Bu kişi Geyikli Baba'dır. Aynı Sinan Dede gibi vahşi hayvanlara hükmeden Geyikleri ve yabani sığırları taşımada kullanan geyiklere ve sığırlara binerek dolaşan bir şahsiyettir. Bursa'ya gelene kadar ıssız dağ başlarında yaşayan bir kişidir. Azerbaycanlı olup Yesevi tarikatından olan Geyikli Baba, Çeri Hasan sülalesindedir. Kabaca Türkistan erenlerindedir. Orhan Gazi zamanında Bursa'ya yerleşmiştir. Diktiği çınar bugün de yaşamaktadır. Bursa'da bir dergah kurmuş şeyh olmuştur. Bütün bu bilgiler Geyikli Baba ile Sinan Dede'nin özellikleri aynıdır, bu nedenle Sinan Dede Geyikli Baba'nın mürididir demek daha doğrudur. Zaten Bursa'ya yönelen bu yol yapımı denemesinde şeyh ile maddi buluşma isteği olabilir. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Darıca yerleşim yeri Geyikli Baba ile birlikte gelen Horasan Erenlerinden olup onun müridi olan Sinan Dede tarafından kurulmuştur. Geyikli Baba müridi Sinan Dede ile Azerbaycan'dan Moğol baskısı dolayısıyla ayrılıp Anadolu'ya yönelmiştir. O zamanın Türkmen göçleriyle Anadolu'ya ulaşan şeyh ve müridi Anadolu Selçuklu Devletinin yıkıldığı dönemde Balıkesir dolaylarına ulaşmıştır. Bir müddet Sülerya dağlarında vahşi hayvanlarla yaşamış olan şeyh ve müridi bugünkü Darıca sahasına gelmişlerdir. Bizans zamanında bugün halkın Göynükler dediği sahada yaşadığı söylenen çivili kasabasının

dağıldığı ve Selçuklu yönetiminde Türklere geçen bu yerleri Bizanslıların terk ettiği bilinir. İşte şeyh ve müridi bu sahaya geldiğinde Şeyh bu sahanın tekrar eski haline getirilmesi ve bu sahadaki insanların irşat edilmesi görevini Sinan Dede'ye verdiğini söyleyebiliriz. Müridini görevlendiren Geyikli Baba yoluna devamla Bursa'ya gelmiş ve Orhangazi'ye katılmıştır. Bursa'da dergah açmış irşada burada devam etmiştir. Sinan Dede bırakıldığı Darıca sahasında bir dergah oluşturmuş ve yerleşmiştir. Onu gören konar-göçer Türkmenler birkaç aile buraya yerleşmiş ve ona mürit olmuşlardır. Bu saha Koca Çay'ın yanındadır ama içme suyu sorunu vardır. Rivayetlere göre Sinan Dede bir mucize göstermiş parmağını bir yere yöneltmiş ve oradan su fıçkırmıştır. Bu su bugün dahi yerleşim yerinin su ihtiyacını temin etmektedir. Sinan Dede yerleşim yeri olunca burayı ana merkezlere birleştirmek icraatine girişmiştir. Rivayetlere göre bir gecede bir metre genişliğinde bir kaldırımla Darıca'yı Bursa ile birleştirmiştir. Bir rivayete göre ise bu yol yarım kalmıştır. Çünkü kendisini kimsenin seyretmemesini isteyen Sinan Dede'nin ne yaptığını seyretmek arzusunu duyan bir kadın onu gözetlemiştir. Onu izleyen kadın Sinan Dede'nin parmağıyla işaret ettiği taşın uçtuğunu ve yerleştirilip kaldırım olduğunu geyiklerin sırtlarında ona taş taşıdığını görmüştür. Bu izleyiş hem yolun hem de Sinan Dede'nin sonu olmuştur. Çünkü kerameti görülüp durumu halka aşır olan evliya (eren) ya ortadan kaybolur ya da ölür inancı vardır. Nitekim Sinan Dede de ölür ve bugünkü mezarına gömülür, dergahı türbeye dönüşür. Bu sırada Sinan Dede'nin iki kardeş olduğu bu kardeşlerden birinin Darıca sahasında kaldığını (Sinan Dede) diğerinin Süleymanlı-Çakırca sahasındaki Dedebarı denilen sahanın bu dededen isimlendiği rivayetleri de vardır. Yine Sinan Dede'nin Salur taraflarındaki Çakıl Dede ile kardeşliği de söylenir. Fakat bunlar kanaate göre onun Geyikli Babanın müridi olması yolundaki faraziyeyi çürütecek nitelikte değildir.

Sinan Dede tarafından dergahı etrafında kurulan Darıca çevreden gelen yeni göçlerle büyümüş bir köy mahiyetini almıştır.

Dere Köyünün Efsanesi

İlçenin ismi değiştirilen köylerindedir. Bu yüzden hem Eleske hem de Dere köy diye anılır. Çok küçük bir köy olduğu için Çavuköy ile birlikte bütün işlerini halleder. İlk kullanılan isim Aleska veya Eleske'dir. Bu ismin kökeni

yerleşim yerini ilk kuran yahut bu sahaya ilk yerleşen kişinin ismi olmalıdır. Fakat bundan önce de burada yerleşmiş insanlar vardır. Yapılan araştırmalar yetersiz olsa da tahminlere göre Bizans devri zenginlerinden biri olan Aleksiyoz veya Aleksis isimli bir şahıs yerleşim yerinin bugün Korular bölgesinin üzerindeki düzlüğe yerleşmiştir. Halk arasında onun sarayı olduğu söylenen bir yerin olması böyle birinin yaşamış olduğunun açık göstergesidir. İşte yerleşim yeri Elekse ismini bu şahıstan almış olmalıdır. Bizans döneminde Aleks'in yaşadığı yer anlamına gelen aleksia ismi verilmiştir. Bu isim Türk hakimiyetinde kullanıla kullanıla Elekse olmuştur. Bu Aleksio'nun Bulgar olma ihtimali de vardır. Çünkü Bizans döneminde Hıristiyanlaşan Bulgar Türkmenlerinin Anadolu'ya geçilerek Marmara Bölgesine yerleştirildiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle Dereköy sahasındaki Aleksios da bunlardan biri olabilir. Köyün isminin Türkçeleşmesini isteyenler yerleşim yerinin dereye yakınlığını göz önünde bulundurup Dereköy ismini vermişlerdir.

(Manav, Muhacir, Yörük denilen kitleler aslında Türkmenlerdir. Oğuz türkü Müslüman olunca Türkmen denmiş bir yere yerleşip ziraat etmeye başladığında kendisine manav denmiştir. Aynı Türkmenin göçebe yaşayıp dağ bayır dolaşanına Yörük denirken, Manav'ın göç edip başka bir yerde yerleşip ziraatla uğraşanına Muhacir denmiştir. Ne var ki Türkmen tabiri yanlış olarak sadece Alevi Türklere verilen ad durumuna gelmiştir. Aynı yanlışlık sadece Balkanlardan geri gelen Muhacirler için de yapılmaktadır. Halbuki Muhacir göç eden anlamına geldiğine göre şimdi muhacir dediğimiz kimseler Osmanlı devleti zamanında Avrupa sahasına gittiklerinde de Muhacirdirler. Mekke'den Medine'ye göç edenler de muhacirdir.)

Doğancı Köyünün Efsanesi

Köyün isminin nereden geldiğine dair ilk rivayet kurucusunun adından gelmektedir. Köyün kurucularının lideri olan Doğan isminden gelmektedir. Doğan'ın ismi köye ad olarak verilmiş, Doğan'ın köyü anlamına gelen Doğanca denmiştir. Doğanca kelimesinin sonunda "ca" eki Doğan denilen şahsa aitliği belirtildiği gibi Doğana olan sevgiyi belirten küçültme eki de olabilir. İsmi kökeni konusundaki bir diğer rivayete göre köy, adını Doğan denilen kuştan almaktadır. Ormanlık olan bu sahada Doğan bol

bulunmaktadır. Bu nedenle yerleşim yerinin kurucuları, kurdukları bu yerleşim yerine Doğanı bol anlamında, doğanı çok anlamında “Doğanca” denmiştir. Başka bir görüşe göre köyün kurucuları yerleşim yeri ararken, bu yerleşim yerinin bulunduğu yere gelmişler ve beğenmişlerdir. Bu sırada yere düşmüş bir doğanı (yaralı bir doğan) alıp beslemişler, acıdıkları veya sevdikleri bu doğandan dolayı yerleşim yerine “doğancık” adını vermişlerdir. Bu daha sonra Doğanca olmuştur. Başka bir görüşe göre köyün kurucuları arasında iki doğan isimli şahıs vardır. Köyün kurucu lideri olan Doğan diğerinden küçük olduğundan küçültme eki “cık” adına eklenerek kendisine Doğancık denilmektedir. İşte köy kurulduğunda lideri olan bu şahsın ismini alarak “Doğancık” ismiyle anılır olmuş. Daha sonra sondaki “k” harfi kalkarak bugünkü adı olan Doğanca ortaya çıkmıştır. Bu söylenti bazen aksi olarak da söylenmektedir. Yerleşim yerini bu Doğanlardan büyük olan kendi liderliğinde kurmuştur. Köy halkı kendisini diğer Doğan’dan ayırmak için kullandığı Doğanca(Yaşlı, büyük, ulu, hürmet edilir Doğan manasında) ismini kullanmıştır.

Bütün bu rivayetlerde dikkat edilirse yerleşim yeri hep tekil şahıs olan liderinin ismini aldığı şeklinde bir ifade vardır. Hâlbuki bundan sonra belirteceğimiz rivayetlerde yerleşim yerinin çoğul şahıslardan aldığı söylentileri görülecektir. Doğanca köyünün isminin ilk yerleşimcilerinden geldiği yolundaki rivayetler de vardır. Bu rivayetlerin ilkinde göre yerleşim yeri kuran kitleye Duva (Duvancı) adı verilmiş daha sonra “v” halk arasında kullanımla “ğ” şekline gelip yerleşim yerinin adı Doğanca olmuştur. Bir başka rivayet yerleşim yerini kuranlar Düveciden ile Türkmen boyuna mensuptur. Yerleşim yerinin ilk adı düveci olup sonradan Doğanca olmuştur. Yine yerleşim yerinin kuranların Doğucalı Türkmen boyu olduğu onlara afete Doğucalı adını alan yerin daha sonra Doğanca olduğu şeklinde bir görüş mevcuttur.

Erecek Köyünün Efsanesi

Köyün ismi olan Erecek veya halk ağzıyla Ericek kelimesinin kökenine baktığımızda şu faraziyelerle karşılaşabiliriz. Erecek veya Ericek Ermek fiilinden türemiş bir isimdir. Bu ismin bu köye verilmişindeki bir rivayet: Bu köyün ilk sakinleri olan Yörükler, konar-göçerken şimdiki yerleşim yerini

yaylak olarak kullanılmaktadırlar. Bu nedenle kışlaklarından yola çıktıklarında, son hedefleri olan bugünkü sahaya ulaşılması gereken son saha anlamında Erecek demektedirler. Halk arasında kullanılan bu tabir yeni kurulan yerleşim yerine ada olmuştur. Bu isim konusunda başka bir düşünceye göre bu yerleşim yerini kuran konar-göçer halk, yerleşik hayata geçmek bir köy kurmak amaç ve arzusunda olmalarına rağmen, bu isteklerini uzun süre gerçekleştirememişlerdir. Uzun süre bu muratla dolaşan ilk kurucular bu yeri kurduklarında erilen murat, kavuşulan istek ve emek anlamına bu yerleşim yerine Erecek demişlerdir. Yine bir başka düşünceye göre bu köy iskanla Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa valiliği sırasında karşılaştı. Bu dönemde Osmanlıda çıkan emirle tüm konar-göçerler emrin kendilerine ulaştığı(erdığı) yerde iskan edilmesi istenmişti. İşte Erecek'in ilk kurucularına da bu iskan emri burada yetiştigi için burada kurdukları köye bu emri bu zorlamayı hatırlatmak ve hatırlamak amacıyla Erecek yani iskan emrinin ulaştığı iskan kanununun yakaladığı yer anlamına gelen Erecek adını vermişlerdir.

Türk halk arasında ev sahibi olmak, evlenmek, yeni ev açmak anlamına muradına ermek, erişmek tabirinin kullanıldığı bilinmektedir. Erecek'in ilk kurucuları da bu kurdukları köye ev bark sahibi oldukları yer anlamına gelen Erecek demiş olabilirler. Yine Türk halkı içinde insan içine çıkan gençlere erdin, eriştin yani istenilen seviyeye ulaştın tabiri kullanılmaktadır.

Eşen Köyünün Efsanesi

Manyas'ın eski yerleşim yerlerinden biri durumunda olan Eşen yerleşim yeri tarih açısından da ilk çağa varan bir yerleşim gösteren sahadır. Köyün kurucuları Yörüklerdir. Bu yüzden isminin bir oba isminden alıntı olduğu düşünülebilir. Eşen ismini vermeye en uygun Türkmen veya Yörük boyu Eşenli Türkmen veya (Cavuldur) Cavdur boyudur. Bu türk kitlesi bölgede görülen bir boy olması nedeniyle bu yerleşim yeri ismini bu boydan almış olabilir. Tabii ki kullanım zamanla Esenli ismini Eşenli, Eşen şekline sokmuştur. Bundan başka faraziyelere bakarsak: Bunlardan ilkinde göre Eşen ismi bu yerleşim yerini kuranlar, geldiklerinde burada var olan harabeleri kazarak yerleşmişler ve bu eşerek malzeme elde edilmesi, bu malzemelerin mesken yapımında kullanılması nedeniyle eşen denmiştir. Yani eşme işini

yapanlar veya yapanların yeri anlamına eşen denmiştir. Bir başka faraziyeye göre Eşen yerleşim yeri adını çevresinde birbirinden eşit uzaklıkta bulunan höyüklerin(yapay tepelerden) almaktaydı. Eşit sınırlı anlamında kullanılan bir isimde “en” sınır anlamındadır. İsim tepelerin eş uzaklıkta ve yerleşim yerini sınırlamasından verilmiştir. Bu çok zorlamacı faraziyeden sonra bir başka faraziyeye göre Eşen ismi ilk şekli “eşan” şeklindedir. Bu isimdeki “an” kelimesi zaman belirtmekte yerleşim yeri aynı zamanda anlamını taşımaktadır. Böyle bir isim verilmesinin sebebi ise farklı toplulukların aynı zamanda buraya gelip bu yerleşim yerini kurmasıdır. Bu yerleşim yerinin ilk adını “eşkin” veya “eşken” olduğu daha sonra “k” düşerek Eşen’e döndüğünü bu ismin köyün kurucularının kullandıkları yürüyüş şeklinden kaynaklandığı belirtilir. Aynı faraziyenin başka bir şekline göre ise, Eşen Köyü’nün toprağı Osmanlı toprak yönetim sistemine göre eşkinci tımarıdır. Tımar sahibi burada oturmaktadır. Köy bu nedenle Eşkin ismini almıştır. Bu isim daha sonra Eşen’e dönüşmüştür. Bunlardan başka bu yerleşim yerinin isminin köyü kuranların baylarının ismi olan Eşen tabirinin köye isim olduğu faraziyesi vardır. Bu faraziyelerinin temelinde boyun isminin hayvanlarının taşıdığı damgalarından geldiği şeklindedir. Burada türk toplumunda “en” kelimesinin damga anlamında kullanıldığı düşünülmelidir. Bu nedenle “Eşen” kelimesinin ya burayı kuran kitlenin hayvanlarının aynı damgayı taşıdığı veya kanıca boyun hayvanlarında iki damganın yan yana bulunduğunu kastettiğini söyleyebiliriz. Tarihçeye baktığımızda bu yerleşim yerini kuranların Yörük ve yaptıkları faaliyetin hayvancılık olması da bu düşüncemizi destekler mahiyettedir. Yani Eşen köyünün ismini köyün kurucularının hayvanlarında iki damganın bulunmasından aldığıdır.

Hacıbrahimpınarı Köyünün Efsanesi

Köyün ilk adının Çataltepe’dir. Bu adın verilmesinde olsun daha sonraki Hacıbrahimpınarı isminde komşusu olan Çataltepe köyünün köylüsünün payı büyüktür. Bu isim Çataltepelilerce verilmiştir. Yerleşim yerinin ilk ismi olan Laz Çataltepesi ismi bu bu yerleşim yerini kuranların Karadeniz kökenli olmaları ve hemen Çataltepeye yakın bir yerleşim kurmaları hatta Çataltepelilere ait arazi üzerine yerleşmeleri nedeniyle verilmiştir. Bu veriliş oldukça tabii bir durumdur. Çünkü var olan bir Yörük

yerleşiminin yakınına daha önce bu Yörük köyünün hayvanlarının otladığı bir oranda köy sakinlerinin yayla gibi kullandığı sahaya yeni bir yerleşim yeri kurulmuştur. Haliyle yakınındaki Çataltepe adını almıştır. Çevre halk ve halkı bu köyü Çataltepe diye anmaya başlamıştır. Beklide Çataltepe ve bu yerleşim Çatal görünüm arzeden bitişik yaklaşık iki ayrı tepeye yerleştiğinden bu isim verilmiştir. Ama başına getirilen laz kelimesi onu yanındaki Çataltepe yerleşiminden ayırmak için konulmuştur. Bu yan yana iki Çataltepe ismi yeni yerleşim yerini rahatsız etmiş olmalıdır ki yeni bir isim kullanmaya başlamışlardır. Bu isim hem yerden hem kuruluştaki yeri olan bir şahsın isminden kaynaklanan Hacıbrahimpınarı ismidir. Bu isim görünüşte yerleşim sahası içinde kalan bir çeşmeden bir pınardan kaynaklanmaktadır. Haliyle Hacıbrahim Çeşmesi denilen çeşmeden gelmektedir. Kurucusunu adını taşıyan iki köy daha vardır: Hacıyakup ve Hacıosman. Acaba Hacıbrahim pınarı sebebi de böyle midir? Durumun aslı şöyledir:

Çataltepe yerleşim yeri kurulduktan sonra (kastedilen Yörük Çataltepesidir) buranın halkı önde gelenlerinden biri olan Hacıbrahim isimli şahıs bugün Hacıbrahimpınarının olduğu sahayı keçi, koyun gibi hayvanları otlatmak için kullanmaktadır. Bu kullanım sırasında bu sahada çıkan bir pınarı çeşme haline getirmiş, gerek kendinin gerek hayvanlarının su ihtiyacını gidermektedir. Bu çeşme yapıcısının bir oranda sahibinin adını yani Hacıbrahim pınarı adını taşımaktadır. Bu durum sürerken 1878 Rus harbi nedeniyle yerlerinden ayrılıp buralara gelen Karadeniz kökenli bir kitle yerleşme yeri aramaya başlayınca Hacı İbrahim'in elindeki bu sahayı görmüş ve beğenmişlerdir. Bu yer kendilerinin geldiği sahadaki yerlerine benzemekten olduğundan olacak çok beğenmişlerdir. Haliyle bu yer Hacı İbrahim'den istenmiştir. O da burayı yeni gelen bu kitleye düşünmeden vermiştir. Bu sahaya yerleşen kitle Hacı İbrahim'den çok memnun kalmıştır. Çataltepe ismi diğer yakındaki Çataltepe ile karışıklık yaratıp yeni bir isim söz konusu olunca yerleşim sakinleri kendilerine hiç düşünmeden buldukları yeri terk eden Hacıbrahimi hatırlamış olmalı ki ondan memnuniyetlerini belirtmek onu onore etmek için yerleşim yerlerine onun adını vermişlerdir. Zaten etrafına yerleştikleri ve kullandıkları çeşmede onun adını taşıdığından ve havalı bu adla tanındığından bu isim çok çabuk tutulmuş ve yerleşim yerine ad

olmuştur. Bu bilgi Çataltepelilerin bilhassa Hacı İbrahim Pınarı adının kaynaklandığı Hacı İbrahim'in 4. veya 5. nesilden torunu olup Bandırma'da ikamet eden Halil Bayrak'tan derlenmiştir.

Haciosman Köyünün Efsanesi

Burası ilçemizde kurucu önderi hacı olan bu nedenle kurucusunun ismi önüne hacı lakabı konularak isimlendirilen üç köyden biridir. Bu yerleşim ismi Hacı Osman köyü olarak verilmiş resmiyette bu isimle tanınmışsa da halk arasında kullanımı Hac Osman şeklindedir. Bu isim köye kurucusunun ilk idarecisinin adından dolayı verilmiştir. Ondan galat (Çerkes) çerkese diye şöhret kazandılar. Ama Rum lisanında Çerkez veya çerkes olmuştur. Tatar lisanında serkis, Acem lisanında serkeş yani baş çekici gidici demektir. Doğrusu serkes kavimdir. Çağatay lisanında Çarkes derler. Zira bu Çerkezistana ilk ayak v-basanlar. Şefaki berberi Mameluka, Bozuduka dört kişi olduklarında Çağatay kavmi bunlara "Çarkes yani dört kişi" derler. Moğol lisanında Çarkız, Arap lisanında serakise-i nakese derler. Zira mısırdaki Çerkez kavmi çoktur. Arap evladını tora ile vurduklarından Çerkez kavmine Şerakese-i Nakese derler. Mısır fellahlarının yüreklerine Çerkez kavmi kan oturtmuştur.

Çerkezlerin bir kısmına ad olan Adige (Çerkezlerin bir boyuna ad olan Adige) tabiri Adige ismi hakkında, Adige tabirini Ademi olarak dile getirdiğini söyleyebileceğimiz Evliya Çelebi seyahatnamesinde bu konuda şu bilgiyi vermektedir: "Bu Çerkez kavmine Ademi denmesinin aslı şudur; Adı geçen büyük ağacın (Evliya Çelebinin Çerkez kavmine mensup bir grubun taptığını söylediği ulu ağacın) kıblesi karşısındaki kayaların eteğinde daha önce bahsedilen "Kızlar gitken ve Kızlar Algan" suyu başında, bir büyük mağara var. Kızlar Algan suyu bu mağaradan çıkar. Bu mağaranın içinde tunçdan bir adam şekli var. Boyu iki insan boyu kadardır. Onun sağ elinde kubbe kadar tunçtan bir gürz var. O tunç adam gürzü daima saklar. Bazen omzuna kor. Ama gürz omzunda da hareket eder. Her kim mağaraya girmek isterse oradan çıkar.

Kızlar Algan suyunun kenarından yürüyüp o tunç adamın önünden geçmek zorundadır. Tunç adamın iç yüzünde bir kapı vardır. Bu kapıdan

giren herkes ikinci bir kapıdan içerde yığılan Efrasiyab mezarının Karun gibi zengin malları görür.

Bu Ademi kavmine Ademi denmesinin sebebi bu tunç adamdır. Onun için Ademi aşireti derler.” Bu bilgi şüphesiz Evliya Çelebinin eserinde verilen bu bilgide abartı mevcuttur. Ama Adige tabirine bir açıklık getirme çabası göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu konudaki yazılara göre Edige, akli kâmil, cömert, az gülen, tahkik etmeden karar vermeyen, bilim atamalarına karşı saygılı, terbiyeli gençlere karşı destekleyici, fakirlere sahip çıkan, insanları daima koruyucu, beş vakit namazını kılan, ayetler ve hadisler hakkında bilgi sahibi, bunları uygulayan bir kişilik sahibidir.

Edige hakkında geniş ve detaylı bilgi Türk Dünyası Tarih dergisinin 77.sayısında şöyle verilir:

1405 yılında Edige, Aksak Timur’un ölümünden istifade ederek Sir Derya ve çevresini tamamen aldı. Harezm şehrini sınırlarına dâhil etti. 1408 yılında Moskova’ya sefer düzenledi...

Komünist idaresi altında Edige sülalesinin adı tarihten silindi. Onlarla ilgili destanlar ortadan kaldırıldı. Edige, sağlığında dillere destan bir insandı. Bugünkü nesle ulaşan bu cırlar destanlar, türlü makaleler kendi sağlığına yazılmaya başlanmıştı. Edige ile ilgili bilgilere o devirde veya sonrasında kaleme alınan bazı Arap yazmalarında rastlanabilir. Mesela Edige ile ilgili aynı dönemde yaşayan İbn-Arapşah, Edige ile ilgili birkaç husustan kendi tarih yazmalarında bahseder. Batur baba ile ilgili halk arasında yaygın bir hikayeye bir Arap tarihçisinin eserinde buluyoruz. Onunla ilgili pek çok hikaye anlatılmıştır. Ben Edigey’yi görmüş onun dedesini tanıyan biri ile karşılaştım. O bana Edige’nin erliğinden, idareciliğinden ve bütünleştiriciliğinden bahseden hikayeler anlattı. (Şemseddin As-Sahmi) işte böyle yayıldı. Edige ile ilgili hikayeler bugüne kadar geldi.

Edige Cırının özeti şöyledir;

“Geçmiş zamanda Baba Omar adlı bir evliya varmış, 15 yaşında evliya olmuş. O vakitler bir kıza bakmış ve kızın bir oğlu olmuş. Adını Baba Tüktü Saçlı Aziz koymuş. Saçlı Aziz 25 yaşında evliya olmuş.

Agur nehri kıyısında gezinirken Altın saçlarını tarayan bir peri kızı ile karşılaşmış ve onunla evlenmiş. Edige bu peri kızından doğmuş 90 öğrenci ile 3 yaşında okula başlamış. O çocukların hepsini güreşte yenermiş. 8 yaşında okuldan ayrılıp çobanlık yapmaya başlamış. Çeşitli davaları çözüme ulaştırmaları için töre(hakim) tayin etmiş. Tayin ettiği törelerin hep adil olduğu Han'ın kulağına gitmiş Toktamış Han adını çok duyduğu Edige'yi vezir tayin etmiş, Edige davayı bitirmiş düşmanı kırıp geçirmiş. Hanımının sözüne uyan Toktamış Han Edige'ye düşman olur, onu öldürmek ister. Edige kaçarak Satevgir Han'a gelir. Yolda Kabanta'yı öldürüp Satemir Han'ın kızını boşatır. Onunla evlenir. Oğlu olur. Adını Nuradın koyar. Nuradın büyür ve babasına Toktamış Han'a olan kinini hatırlatır. Baba-oğul Toktamış Han'a karşı savaş hazırlığına başlar. Bunu duyan Toktamış han yurdunu Edige'ye bırakıp kaçır. Edige milleti toplarlar. Nuradın Toktamış'ı bulur, kellesini uçurup intikamını alır. Toktamış'ın oğlu Kadirberdi yeniden milleti toplarlar onlara han olur. Ve Edige'yi aramaya çıkar. Edige'nin ordusunu bulur. Sarayında yatmakta olan Edige'nin üzerine çıkar ve bundan sonra "Er olursan ölürsün kul olursan kalırsın" der ve çıkıp gider. Bu müdahaleye dayanamayan Edige ve Nuradın namus derdi ile ölürler. Kadirberdi ise Han olur.

(Edige efsanlerinin bazı nüshalarında Edige'nin atalarından bahsederlerken onu 4 halifeden biri olan Ebubekir'e, bazen Muhammed peygambere yakıştıranlar da vardır.)

Bazı nüshalarda Edige'nin babası Kuttu Kıya (Mogay nüshasında) Kazak Türklerine ait "Kırım'ın Kırk Batırı" adlı eserde Kuttu Kıya, Baba Tüktü saçlı Aziz Edige'nin büyük babası olarak geçiyor. Daha sonra Edige'yi Evliyadan yaratmış olmak için Kutu Kıya ve başka atalarından bahsetmiyor. Edige'nin çocukluğu halk arasında çobanlıkla geçiyor. Ama o halkın arasından sıyrılıyor ve idareci oluyor. Bu kabul edilmiştir. Bu durum, idare eden kahramanların soyu, evliyadan gelse de halk arasında terbiye edilip bilekliliği erliği ve bilgisiyle yükseldiğini gösterir.

Bu fikri araştırmacılar kabul eder, dünya folklorunda da bu kabul edilmiştir. Baturlar halk arasında geçici lakaplarla tanınır, han sıfatını aldıktan sonra kendi adına sahip olur. Edige'nin çobanlık dönemindeki adı Kubaper iken şan şöhretten sonraki adı Edige olarak geçmektedir. Edige, çeşitli

davalarda adil vezir tayinleriyle tanınır. Bu olaylar, Türk folklorundaki kalıplarla vurgulanmıştır.

Asırlarca halk arasında yaşayan Edige Cırı, yaygınlaşmış ve halkın hoşlandığı bir hikaye halini almıştır. Edige cırının halk arasında tutunmasının sebebi, onun ihtişamı kazak epopesinin seçkin kalıbı kazak dilinin zenginliği, manalı özelliği olarak tamamlayabiliyoruz.

İşte Hacıosman denilen yerleşim yerini kurucuları da kendilerine Edige diyen Orta Asya kökenli Kafkas göçmenleridir. Bu konuda Tacettin Akkuş'un Gönen Köyleri ve Tarihçesi isimli eserde şu bilgiye rastlıyoruz. Doksan üç harbi öncesinde köye Çerkez göçleri başlamıştır. Çerkezler üç grup halinde (Adige-Abzah-Ubuh) köye gelip yerleşmişlerdir. Daha sonra buradan bazı göçler olmuştur. Bu eserde bahsedilen köyden göçler Hacı Osman liderliğinde bu sahaya yerleşip yapılmıştır. Hacı Osman ile Hacı Yakup'u kuran liderlerin kardeş olduğu iddiası doğruysa bu göçlerin bir kısmı Hacı Yakup'a yapılmış olabilir.

Haydar Köyünün Efsanesi

Köyün kuruluş efsanelerine bakarsak; Kafkas göçmenleri bu yerleşim yerini kurarken onlara çok yardımcı olan Haydar isimli bir çobandan bahsedilir. Sözde bu çobana minnettarlık neticesi bu yerleşime bu çobanın adının verilmesine sebep olmuştur. Başka bir görüş, Kafkasyalıların köylerini Haydar isimli küçük bir yerleşim yerine kurmuş, isim bu yerleşimden de alınmış olabilir. İsmi kaybolan eski bir köyden veya obadan alabileceği gibi köyün kurucusu Kafkas göçmenlerinin önderinden veya önderlerinden de almış olması düşünülebilir. Ancak kurucusu olan kitle Kafkas kökenli bir kitledir, halkın tabiri ile çerkezdir, Adige'dir.

Hamamlı Köyünün Efsanesi

Kuruluş yerinin yerinden dolayı Hamamlı adı bu kuruluşa verilmiştir, diyenlere göre bir yerleşim yeri ismini köyde bulunan çok eski tarihli bir hamamdan almaktadır. Bu iddia sahiplerine göre bu hamam dolayısıyla Hamamı olan yer anlamına gelmek üzere buraya çevre köylüler ve kendi halkı da Hamamlı demiştir. Köylülerden alınan bilgilere göre köyde kocaman bir hamam varmış. Bu hamam kalıntıları hala durmaktadır. Fakat bu doğru

olmayabilir. Bu yerin ilk iskan sahipleri de bu yere ismini vermiş olabilir. Bu köyün ilk yerleşimi 1430 tarihini gösterir ki o dönemde OrtaAsya'dan gelen oğuz boyları buraya yerleşmiştir. Türk boyları, Yörüklerdir. Türk boyları içinde "Hamamlı Yörüğü" diye bir oba mevcuttur ki bu isim buradan gelmiş olabilir.

Nitekim Hamamlı arazisinde Gölcami diye bir saha vardır. Bu isim sanki göl kıyısında veya bugün göl suyu altında var olan bir camiyi akla getirmektedir. Bir başka tabirle gölün altında kalmış bir eski yerleşim yeri bu sahada mevcuttur ki buraya bu isim verilmiştir.

Burada eski bir rivayete göre gölün oluşumu şöyledir:

"Bugün gölün olduğu Hamamlının yakınındaki sahada bir köy veya bir kasaba vardır. Bu kasabada içinde su kaynayan bir kuyu mevcuttur. Su alınmak için kullanılan bu kuyunun suları etrafa taşmasın diye bir kapak yapılarak kuyu denetim altına alınmıştır. Su alma işi bitince bu kuyunun kapağı kapatılır, etrafa su basması önlenmiştir. Gel gör ki bir aksak bu kuyunun kapağı yaşlı bir kadın tarafından su alınmak için açılmış ve kapatılması unutulmuştur. Bunun sonucunda bu kuyudan coşarak akan sular gölü oluşturmuş buradaki yerleşimi yutmuştur. Buranın halkı Hamamlıyı kurmuş veya var olan Hamamlıya yerleşmiştir. Ama suyun altında kalan yerleşimin camisi ve minaresi uzun süre gölün ortasından görünmüş bu nedenle bu sahaya gölcami denmiştir.

Hekim Köyünün Efsanesi

Hekim köyün kurucuları, ilk sakinleri arasında bir şifacı (otacı,hekim) mevcuttur. Bundan dolayı hekim olduğu yer anlamında hekim köy olmuştur. Hekim hakkında iki ayrı rivayet vardır: ilkinde göre Hekim köy denilen yere iskan gerçekleştirilirken gelenler orada bulunan bitkilerle şifa dağıtan yaraları tedavi eden bir kişiyi yanına yerleşmişlerdir. İkinci bir anlatıma göre ise bu sahaya yerleşenler arasında bir hekim mevcuttur. Köy ondan ismi almıştır.

Kapaklı Köyünün Efsanesi

Burası Alevi yerleşim yerlerinin en büyüğüdür. (Çal, Hekim köy, Kalebayır) burası da zorla iskan sonucu kurulmuştur. Bu nedenle etnik yapı Türkmendir. İsmi ya yerleşen boyun isminden ya da yerleşilen yerin özelliğinden gelmektedir. Kurucu boyundan geldiği söylenebilir çünkü Bıçakçı

oymağına bağılı “Kapaklı” isimli bir oba mevcuttur. Üstelik bu oymak afyon dolaylarında 1694 yılında iskan edilmiştir. Yani buraya obanın yerleşmesiyle kapaklı denmiştir. Yine bu kuruluşu yapan göçerlerin kabaklı adını taşıması yerleşimin bundan ad alıp kabaklı ismi kapaklıya dönüşmüştür.

Köy halkından Cemal Keskin köyü şöyle tanıtır: “ 1200 yıllarında Anadolu’dan geldikleri söylenir. Manyas bölgesinde ovalık geniş olduğu için Manyas’tan uzağa yerleşmek zorunda kalmışlardır...”

Işıklar Köyünün Efsanesi

Işıklar kelimesi bir kelimede bozulması yoluyla oluştuysa bu kelime aşıklar olabilir. Bu durumda köyün kuruluşunda aşık bir çift ya da aşık bir şahıs rol oynamıştır diyebiliriz. Yine köy ismini şıhtan veya şıhlar adındaki boydan almaktadır. Çok uzak bir ihtimalle ilk ismi şıklardır. Yani iyi giyinen kişilerdir. Köyün isminin aynı kaldığı düşünülürse şu şekilde izah edilebilir:

Köyü kuran veya kuranlar karanlıkta yaptıkları bir yolculukta buraya kadar gelmişler. Sabahın ilk ışıklarıyla mola verdikleri bu yeri beğenip buraya yerleşmişlerdir. Kurdukları köye de bu nedenle Işıklar ismini vermişlerdir. Uzak bir ihtimal köyün kurucuları buraya yerleşmişler ancak etrafındaki yerleşimler bunlardan habersizdirler. Ne var ki yerleşen halk gece ışık yakmaya başlayınca bu sabit ışıkların olduğu yerde insan olduğunu anlayan çevre bu yere Işıklar demiş ve bu isim yerleşime ad olmuştur. Köy ismini köyü kuran Işıklar isimli Yörük veya Türkmen obasından almaktadır.

Kocagöl Köyünün Efsanesi

Bu yerleşim yeri biri eski biri yeni olmak üzere iki adla anılmaktadır. Eski adı Kazaklar olan bu yerleşim yerinin bugünkü adı Kocagöl’dür. İlk adını yerleşimi kuran etnik gruptan alan bu köy sakinlerinin mensup olduğu ırkın adından dolayı Kazaklar olmuştur. Çevre köyler halkı Kazaklar demişler bu ad köyün adı olmuştur. Kazak adı aslında bir Türk boyunun adıdır. Bu konuda “Anadolu’nun Dağında Taşında Ovasında Türk Mührü” isimli eserinde Hilmi Göktürk şu bilgiyi verir:

“Kazaklar Kırgızlar gibi kadim bir Türk boyu olup Orta Asya Türklerindedir. Ve Kazak kelimesi Eski Türk dilinde göçebe, hür, serbest, bekar, mert, yiğit, cesur anlamına gelir.

Çok eski tarihlerden beri Turanlı bir kavim olarak bilinen Kazaklar çok eski tarihlerde Orta Kür'e gelip yerleşmişlerdir. Eski tarih kitaplarında ve sair Firdevsi'nin anlatımlarında esas silahı mızrak olan bir Kazak hanı ve halkından bahsedilir.

Bu bilgi gösterir ki Kazak adı Türk kabile adıdır. Ancak bu yerleşime adı verilen Kazak kitleleri kökünde Türk olsa da Hristiyan Ortodoks bir topluluktur. Hatta Rusya'dan Kuban ve Don nehri boylarından gelen bu topluluğun adı kazak şeklinde söylemde bulmuştur. İşte yerleşim adı bunlardan gelmektedir. Kozaklar, Kazaklar şeklinde anılmıştır. Bu ad bu topluluk yurtdışına göçle burayı boşaltana kadar buranın adı olmuştur.

Bugünkü adı Kocagöl, onların gidişiyle buraya yeni yerleşim yapanların verdiği isimdir. Gölün kıyısında olmaktan neşet etmiş bir addır. Kocaman göl bu yerleşime ait manasına yahut göle sahip manasına yeni halk buraya Kocagöl demiştir. Bu ad ile anılan yerleşimin tarihine baktığımızda yaklaşık 300 yıl öncesine Osmanlı Rus Savaşı olan Prut Harbi dönemine kadar uzanmamız gerekmektedir. Çünkü bu yerleşimi kuranlar bu tarihlerde Rusya'dan buraya gelmişlerdir.

Kocagöl'ü kuran kitleyi oluşturan Kazaklar hakkında bilgi veren bir diğer kaynak da "Türk Dünyası Tarih Dergisi" nin Mayıs 1991 tarihli nüshasında yer alan bir yazıdır. "Türkiye'de bazı Rus azınlık gruplarının sosyo-kültürel incelenmesi" ismiyle Prof. Dr. Orhan Türkdoğan, yayınlanan bu yazıda Kocagöl Kazakları konusunda şu bilgileri verilmektedir:

" Bu dört azınlık grubundan yalnız Kuban veya Don Kazakları olarak bilinen "Kozaklar ise Manyas- Kocagöl ve Konya Beyşehir gölleri civarında balıkçılıkla uğraşır. Bunlar da Ortodoks mezhebi mensubu idiler. İçlerinde bulunduğumuz 1962 yılında bize 170 hane olarak 280 yıl önce buralara geldiklerini ifade etmişlerdir. Bunlar da artık değişime uğramışlardır. Örnek olarak Rus tipi fırınlarını artık kullanmıyorlar. Onun yerine maltız ve kömür sobalarını yakıyorlar. Fin hamamları yoktur. Buna karşılık yörede çok meşhur olarak bilinen kazak fasulyesini yetiştirmektedirler. Erkekleri fötr şapka (siyah)'lı kadınları platokludur.

Arazi düzenlemesinde molokonlar gibi katok kullanmışlardır. Bu ölçü iki metrelik kamışlardır.” (Türkdoğan,1991, 19).

Görülüyor ki kaynaklar açık Don Kazaklarının (Kazaklarını) Rusyadan gelme olduğunu açıkça ortaya koymaktadırlar. Onların buraya göç tarihlerine ve sebeplerine gelince tanık ifadeleri şöyle demektedir.

“ Bu kütle özgür bir yapıda olan kişilerden müteşekküldür. Bu nedenle Rusya’da gerçekleştirilen devrimler nedeniyle getirilen zorlamalara katlanmayıp onun düşmanı Osmanlıya sığınmış bir halk olarak görünmüştür.” Kazaklar hakkında yazılı belgeler böyle diyor. Peki bugünkü Kocagöl halkı onların kimliği hakkında ne diyor? Bir öğrenci ödevi olan yazıda yöre halkından İbrahim İnan ve Erdoğan Sofuoğlu ile yapılmış röportajlara göre şöyle bilgilendirme görülmektedir. Kocagöl’e gelip yerleşim yerini kuran Kazaklar 350 yıl önceye varan bir süre önce bu sahaya gelmişlerdir. Bu tahmini bir zamanlamadır. Bu konuda daha kesin tarihleme yapanlar da vardır. Onlara göre Kazaklar Kocagöl’e 1710’lardan sonra gelmişlerdir. Onlar Rusya’dan ayrıldığı sırada Rus Çarı I. Petro (Deli Petro)’dur. Zaten Kazaklar bu çarın yaptığı yenilik hareketlerine ters düştükleri için Osmanlı ülkesine göçmüşler buralara gelip yerleşmişlerdir.

Daha dikkatli bir inceleme gösterir ki I. Petro işbaşına geçince ülkesini modern bir hale getirmek istemiştir. Batı Avrupa toplumlarına ve devletlerine benzemekle kararlı olan I. Petro topluma yeni düzenlemeler getirmiş ve uyulması şart bazı kaideler koymuştur. O zamana kadar saç sakal konusunda serbest olan Rus halkına saç ve sakal kesme zorunluluğu gelince Kocagöl’ü oluşturacak Kazaklar buna isyan etmişler I. Petro taviz vermeyince, onun düşmanı olup Prut harbiyle onu yenmiş Osmanlı devletine göçme isteğinde bulunan Kazaklar, Osmanlı kabul edince Rusya’dan ayrılmışlar, Osmanlı topraklarına geçmişlerdir. İki gruba ayrılan kazakların bir kısmı Beyşehir Gölü civarına yerleşirken bir kısmı Kocagöl sahasına yerleşmişlerdir.

Bu bilgiler tarihi bilgilerle de uymaktadır.

1710’larda Osmanlı’ya göç eden (Kozaklar) Kazaklar Kocagöl’e yerleştikten sonra çevreye kısa zamanda uyum sağlamışlardır. Manyas

gölünde teknelerle balık avcılığı yapmışlar, bu faaliyetleriyle çevrede farklı bir üretim ortaya koymuşlardır. Bölgenin balık ihtiyacı çok uzun süre kazak balıkçıları yani Kocagöl kazaklarınınca karşılanmıştır. Gölden yakaladıkları balıkları kullanımdan artanı bazen para karşılığı bazen takas usulü çevre yerleşim sakinlerine pazarlamışlardır.

Bu arada Rusya'da iken yaptıkları ziraat uyarınca ettikleri ve kendi isimleriyle anılan Kazak fasulyesi denilen kuru olarak tüketilen fasulye de onlara has bir ürün olmuştur. Bu ürün de para ya da takas yoluyla çevre yerleşim halkına pazarlanmıştır. Nitekim Hıristiyan olmaları nedeniyle domuz eti yiyen Kocagöl'ün Kazak sakinleri bölgede vurulan yaban domuzlarına ait etin hazır ve tek talibi durumuna getirmiştir. Bu nedenle avcılar veya ürünlerine zarar veren yaban domuzlarını öldüren köylüler öldürdükleri domuzları Kocagöl'e götürmekte karşılığında balık veya kuru fasulye alma yoluna gitmek durumunda kalmışlardır.

Balık ve fasulye konusunda tek tüketici olmaları bu alışverişlerde kazakları kuvvetli taraf durumuna soktuğu şüphesizdir.

İçki içen bir toplum olmaları nedeniyle alkol yemini kazakların önemli sorunu olmuştur. Kendileri üretmiş büyük şehirlerden getirmiş ama içkisiz kalmamışlardır. Hatta içki ihtiyacı nedeniyle genelde kuru fasulye veya balık karşılığında alkol talep etmeyi tercih etmişlerdir. Çevredeki yerleşimler gibi normal ziraat da yapan Kazaklar bölgede tek Hıristiyan köy olmalarına karşılık fazla rahatsız olmamışlardır. Bu arada değirmencilik yapılması nedeniyle de çevre köylerin uğradığı bir yerleşim olmuştur. Bölgede yer alan eşkiyalar ara ara sıkıntı olsa da yine de büyük çapta rahatsız edilmeyen Kazaklar din konusunda tamamen serbesttirler. Ancak bir köy olsa da din açısından iki kısma bölünmüştür. Bunun sonucu olarak köyde iki kilise vardır. Biri Protestan Kazaklara diğeri karşı gruba aittir. Bu kiliseler bugün de ayaktaadır.

Kocagöl ve Kazakların yerleşimi konusunda yerel sözlü kaynaklar şöyle bilgiler vermektedirler: Köken itibariyle Kırgız Türkü olan bu kavim Rusların tesiri ile Hıristiyan olmuş ve Türklüklerini yitirmiş insanlar topluluğudur.

Yaşadıkları yer itibariyle ana kavim (grup) Kırgızlar adı altında kalıp Müslüman olurken benliklerini koruyarak bugüne gelmişlerdir. Bugünkü Kırgızistan'ı oluşturmuşlardır. Benliklerini koruyamayan Kazaklar ise adete Ruslaşmışlar, Kırım Tatarlarının Osmanlılar hesabına yaptığı işleri Ruslar hesabına yapan süvari kuvvetleri haline gelmişlerdir. Kazaklar iki grup halindedirler: 1. Ukrayna Kazakları, 2. Don Kazakları.

Kocagöl olarak anılan yerleşim yerinin kurucuları bu ikinci grup yani Don Kazaklarıdır.

Kurtuluş savaşından sonra Kazaklar bölgenin tek Hıristiyan köyü olduğu için içten evliliğe zorlanmaya başlanmıştır. Bu soruna dinsel diğer sorunlar da eklenince Kazaklar bir değişimle karşı karşıya kalmışlardır. Bu konuda Türkdoğan Türk Dünyası dergisinde şöyle bir yazmıştır: “ Azınlık gruplarının sorunlarından biri de içki olmuştur. (Ülkemizdeki azınlık gruplarında) içki ve sigara gibi alışkanlıkların yayılması söz konusudur.” Kocagöl Kazaklarında içki düşkünlüğü had safhadadır. Öyle ki homojen yapısına rağmen 1962'lerde köy içinde yabancı bir ırktan gelen meyhaneci bile burayı bilmektedir.

Toplumsal bozulma İslam toplumu içinde yalnız kalan Kazakları oldukça bunaltmış olmalıdır ki buldukları yeri terke karar verdimiştir. Evlilik konusunda çektikleri sıkıntı dini açıdan içe kapanıklıkla bunalan Kazaklar her şeylerini ucuz pahalı elden vermişlerdir.

Önceleri iki ayrı dini grup iki ayrı kabile olmaları onları evlilikte sorun yaşamalarını engellemişse de zamanla bu sorun kendini hissettirmeye başlamıştır.

Dini farklılık Türkiye içine açılmayı zorlaştırdığından Kazaklar yurtdışına açılmışlar, açılmak zorunda kalmışlardır. Onların yaşam standardına uygun iki ülke vardır. Geldikleri Rusya ki 1962'de bu sahada Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği denilen devlet hakimdir. İkincisi Kanada'dır. Bu nedenle Kazak göçü 1962'de bu iki ülkeye yapılmıştır.

Bu göçlere katılmayan köyde veya ülkede kalanlar da olmuştur. Nitekim Kocagöl'de değirmen işleten şahıs Kazaklardan köyde kalan tek aile reisidir. Kazaklar göçe karar verince topraklarını, taşıyamayacakları

varlıklarını satmışlardır. Hatta gidiş işlemlerini yapan yazıcılar bu satışlardan en çok istifade eden kişiler olmuşlardır. Bugün çiftlik denilebilecek toprak sahipliğine ulaşan arzuhalçiler Kazaklara bu konuda minnettardır.

Kazakların büyük çoğunluğu Rusya'ya gitmek üzere 18 Eylül 1962'de Kocagöl'den ayrılmışlardır. Rivayet edilir ki komünist bir ülkeye gitmekten rahatsızdırlar. Durumlarının ne olacağı bilmemektedirler. Bu nedenle Türkiye'de kalanlara orda durumumuz iyi olursa yatarak çektiğimiz fotoğrafı, kötü ise ayakta çekilmiş fotoğrafımızı yollarız demişlerdir. Nitekim 1962'lerde kararlaştırdıkları göçü gerçekleştirip S.S.C.B.'ye giden Kazaklar oradan gönderdikleri resimlerde memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Belki de bir kısım Kocagöl Kazak'ının Kanada'ya göçü bu fotoğrafların yönlendirmesi sonucudur.

Koçoğlu Köyünün Efsanesi

Halk arasında Koçlar ve Koçoğlu isimleriyle anılsa da yıllıklarda ve resmi evraklardaki adı Koçoğlu'dur. Bu ismi nasıl aldığı konusunda ise şunları söylemek mümkündür: Bu isim ya kurucusundan ya da kurucularından kaynaklanmaktadır. Ya da kurucu liderin lakabı Koçoğlu'dur. Ancak bu ismin Koçlar boyundan kaynaklanması da mümkündür. Böyle bir boy da köyde görülmüş, iskan etmiştir. Köy adını koç denilen hayvandan da almış olabilir. Konargöçerlerin damızlık koçları barındırdığı sahaya bu yerleşim kurulmuş ve köye bu nedenle koçların yeri anlamına gelen koçlar denmesi mümkündür.

Kalfa Köyünün Efsanesi

Kaynaklarda Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesi neticesinde veya Kafkaslarda n çekilmesi bu sahaların Rusya ve Hıristiyan Balkan devletlerinin eline geçmesi üzerine doğan göçlerle kurulan köyler arasında gösterilir. Muhacir köylerden biri olarak bilinir. İsmi kalfa olan köyün çevre ilçelerde bile ataları mevcuttur. Kalfa ismini taşıyan pek çok yerleşim söz konusudur.

Kubaş Köyünü Efsanesi

Kubaş adını taşıyan pek çok köyden biri olan ve Manyas ilçesi köyleri içerisinde yer alan Kubaş yerleşim sahası daha ilk çağlardan itibaren insanların yaşadığı bir sahadır.

Bu yerleşim yerinin ismi üzerinde durduğumuzda bu konudaki rivayetleri iki grupta toplayabiliriz:

1. Yerleşim adını yerin görüntüsünden, yerin özelliğinden almıştır.
2. Yerleşim yeri adını kurucularından, onların durumlarından veya taşıdıkları isimden almaktadır. Birinci grup izaha baktığımızda şu rivayetlerle karşılaşırız.

Bazı kişilere göre Kubaş ismi aslında Kuğu Baş (kuğubaşı) olarak başlamış, bu isim kullanıla kullanıla Kubaş olmuştur. Kuğubaş isminin verilmiş sebebi bir rivayete göre kar yağdığında bembeyaz bir dağın üzerinde kuğubaşı gibi görünmesinden dolayı çevre halkın bu yerleşimi böyle adlandırmalarındandır.

Bir başka rivayet ise bu yerleşimin kış aylarında göç eden kuğulara mekan olmasıdır. Bu konudaki rivayetler biraz zorlama gibi gözükmektedir.

İkinci grup rivayetlere gelince bu konuda ilk değineceğimiz bu yerleşim, adını halk arasında kullanılan Kubaşmak (ortaklaşmak) fiilinden gelen ortaklar anlamına Kubaş tabirinden almıştır, iddiasıdır. Eğer bu iddia doğruysa bu yerleşim ya iki lider tarafından veya ikiden fazla lider tarafından ya da iki ve ikiden çok grup tarafından kurulmuş olmalıdır. Belki de bu nedenle çevre halkı ve kendi halkı bu yerleşim yerine ortak ya da ortaklar anlamına gelen Kubaş demişlerdir. Ancak bu yerleşime Kubaş adının kurucuları dolayısıyla verilmesini izah eden ve bizce en doğru rivayeti oluşturan iddia bu yerleşimin kurucularının Kubaş veya Kirli Kubaş boyu mensupları olması nedeniyle bu adı taşımakta olduğudur. Çünkü hakikaten bu adla yaşamış bir Türk boyu, bir Türkmen veya Yörük obası mevcuttur. Bu nedenle bu yerleşimin Kubaş ismini kendisini kuran bu boy mensupları dolayısıyla aldığını rahatlıkla ve kesinlikle söyleyebiliriz. Bu Oğuz Boyu dediğimiz kitle aslında Boz koyunlulara tabi bir oymaktır.

Kulak Köyünün Efsanesi

Bu yerleşimin adı nereden gelmektedir. Bu konuda iki rivayet vardır:

1. Yer adını coğrafi yapısından almıştır.
2. Yer adını kuranlardan, kurucularından almıştır.

Bu yerleşim adının yerinin durumundan geldiğini rivayet edenler ikiye ayrılırlar. Bir kısmına göre Kulak eskiden daha aşağılarda daha taban sahasında kurulu iken çok sıcak olmak veya çok soğuk olmak durumunda imiş çünkü bulunduğu yer ağaçlık olmadığı gibi hiçbir yönden rüzgarlara karşı bir tepe tarafından korunmamaktaymış. Köyün şimdiki yeri yüksekçe ve ağaçlık bir saha olduğu gibi bir yükseltinin eşiğiymiş. Köy halkı burayı kastederek ovaya bir kulak gibi girinti yapan bu yere Kulak adını verip Kulak'a yerleşim demişlerdir. Gelip buraya yerleşmişlerdir. Köyün adı onların verdiği Kulak dolayısıyla Kulak kalmıştır.

Bir rivayette yine kulağın eski yerleşiminin göle daha yakın bir yerde ya da daha çukur bir yerde imiş diye belirtir. Ve bu nedenle eski köyün çok sık su baskınına uğradığını söyler. Öyle ki bu baskınlardan bıkan halk, bu su baskınlarına su altında kalmayan ve bir kulak şekli arz eden şimdiki yeri tespit edince adeta buraya can atmışlar ve buraya yerleşmeye karar vermişlerdir. Topluca şimdiki yeri kastederek haydi kulağa yerleşelim demiler ve topluca buraya yerleşmişlerdir. Bu yerleştikleri yere verdikleri ad önceki tespitlerinde verdikleri kulak ismi olmuş bu ad yerleşme adı olarak kalmıştır. Bu rivayetler zorlama sonucu ortaya çıkmış gibidir. Köy, adını kurucularından almış olmalıdır.

Halk arasında kullanılan isim olan Kolak tabirini esas alıp köyün kollarını sürekli açıkta bırakan bir giysi ile dolaşan bir lider veya grupça kurulduğunu bu nedenle bu yerleşim yerine ak kolluların yeri anlamına Kolak'dan geldiğini rivayet eden yaşlılar da vardır. Hatta çevre köylerden birine mensup bir ihtiyar karakol olur da ak kol olmaz mı? Belki de Kolak'ı temiz, iyilik seven, iyilik, ihsan sahibi, gezgin dervişler kurmuştur. Onlara izafeten buraya Kolak denmiştir, derler. Bu söylentiler bir yana bu yerleşim adını kurucularından almıştır. Bunda hiç tereddüt yoktur. Çünkü bu köy Oğuzlara mensup insanlarca kurulmuştur. Haliyle adını da bu boyun adından almıştır. Önceki adı Kulaklu iken daha sonra Kulak olmuş ve bugüne kadar bu adla ulaşmıştır. Cumhuriyet öncesi Kulak'ın fazla karışık bir yapısı yoktur.

Efsane bölümünde ele aldığımız köylerle ilgili bu bilgiler genel olarak köylerin kuruluşlarıyla ilgili bilgi verse de en azından isimleriyle ve etnik gruplarla ilgili bazı fikirler vermektedir.

4.3.3. Türküler

“Türk” sözcüğünün sonuna nispet eki “i” ulanarak türetilen “türkü” sözcüğü “Türke ilişkin, Türke mensup, Türke özgü” anlamlarına gelir. Düzenleyicisi bilinmeyen halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirlerdir. Söyleyeni belli türküler de vardır. Hem anonim hem de bireysel yaratı alanına giren türkü, bu özelliğiyle halk edebiyatının en zengin olanıdır (Batur, 1998, s.46).

Türkülerde değişmez bir şekil ve ölçü yoktur. Ancak en bariz vasıfları kavuştuğa sahip olmalarıdır (Öztelli, 2002, 12). Bir ezgiyle söylenen her türkü manzum parçalar halkça türkü kabul edilir. Türkünün en büyük ayrımı ezgisindedir (Dizdaroğlu, 1969, 103). Öcal Oğuz, türkünün Türklere ait ezgiler olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Oğuz, 2001, 16). Boratav da, sözlü geleneğimizde, bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için en çok kullanılan adın türkü olduğunu belirtmiştir (Boratav, 1995, 150).

4.3.3.1. Türkülerin İncelenmesi

“Türkü” yü, ezgiden bağımsız bir şekilde düşünmek ve ele almak mümkün değildir. Bu nedenle türküler, genellikleri, şekil ve konu özellikleriyle söylendikleri ortamlara, yani, işlevlerine göre incelenmiş, sınıflandırılmıştır (Aça, 2004, 270). Derlemiş olduğumuz türkülere içerik olarak baktığımızda, olay türküleri, kına türküleri, gurbet ve ayrılık türküleri, aşk ve sevda türkülerinin ağırlıklı olduğunu gördük. Türküleri muhtevalarına göre su şekilde sınıflandırdık:

- a) Olay Türküleri
- b) Kına Türküleri
- c) Gurbet ve Ayrılık Türküleri
- ç) Aşk ve Sevda Türküleri

Derlediğimiz türkülerde genel olarak aşk ve sevdâ konusunu görmekteyiz. Bazı türküler yöreye özgü olsa da herkes tarafından bilinen türküler de söylenmiştir. Bu türkülerin bazıları buraya alınmışsa da çoğu alınmamıştır. Türkü metinleri içerisinde 2 adet de ilahî tarzında söylenen ve dinî konularla ilgili sözlü ürünler de yer almaktadır. Şekil olarak bakıldığında türkülerin mani tarzında söylenmiş olanlarında tekrar kısmı olmazken sadece dörtlük sonlarında “oğlan” diyerek diğer bölüme geçiş yapıldığı görülmüştür. Nakarat kısmı olan türkülerdeyse nakarat kısmının iki dizeden oluştuğunu söyleyebiliriz.

4.3.3.2. Türkü Metinleri

Türkü-1

Ayva dibi beklerim

Vay benim emeklerim

Eller yarım dedikçe

Yanıyor yüreklerim.

Kaya başında kuyu

Uyu sevdiğim uyu

Sana sarhoş diyorlar

İçtiğin üzüm suyu

Harman yeri yuvarlak

Yuvarlaktır yuvarlak

Ellerin yarı gelmiş

Nerde bizim kavalak

Penceresi perdali

Çiçek açmış zerdali

Annesi istemezmiş

Oğlu yaptım zirdeli

Pencerede tül perde

Perdenin ucu yerde

Yürek oynar can titrer

Yarı gördüğüm yerde

Manici başı mısın

Cevahir taşı mısın

Sana mani söylesem

Cebinde taşır mısın.

Mektup yazdım karadan

Dağlar kalksın aradan

Biz gibi aşıkları

Kavuştursun yaradan. (K.Ş.32)

Türkü-2

Gören desin maşallah

Bizim evde gelin yok

Sen olursun inşallah

Harmanı süpürmeli

Süpürüp oturmalı

Bizim yarlar yok burada

Tel urup getirmeli

Suda gördüm yarimi

Az yanıma gelseydi

Soracaktım halini

Kahvenin telvelesi

Olmuşum yar delisi

Güzellerin içinde

Severim cilvelisi

Karanfil deste gider

Kokusu dosta gider

Oğlan kızı görünce

Evine hasta gider

Bahçede büberiye

Gel beriye beriye

Sana gönül vermişim

Alamıyom geriye

Patlıcanı doğradım

Doğradım da vurmadım

Serbest gezdiğim için

Ben iftiraya uğradım. (K.Ş.27)

Türkü-İlahi

Yer kazılır serin olur
Kazıldıkça derin olur
İçine giren kaybolur
Ah kabrimin ilk gecesi

Kabir kurdu acı olur
Başımın tacı olur
İlk gecesi acı olur
Ah kabrimin ilk gecesi
İlk gecesi ilk gecesi
Ah ölümün ilk gecesi

Sevdiklerim kabrimi kazar
Baş taşımda adım yazar
Uyuyan dertlerim azar
Ah kabrimin ilk gecesi
Ah ölümün ilk gecesi

Kabir evler sıra sıra
Kara toprak kara kara
Karanlıkta ışık ara
Ah kabrimin ilk gecesi
İlk gecesi ilk gecesi
Ah ölümün ilk gecesi

Duman çıkmaz bacası yok
Kalkıp baksam kapısı yok
İlk gecenin hesabı çok
Ah kabrimin ilk gecesi
Ah ölümün ilk gecesi

Bizim evler ıssız kaldı
 Yavrularım öksüz kaldı
 Sizlerden ayrılmak varmış
 Ah kabrimin ilk gecesi
 İlk gecesi ilk gecesi
 Ah ölümün ilk geces

Ziyarete gelin gidin
 Dua edin seri edin
 Karanlığa ışık edin
 Ah kabrimin ilk gecesi
 İlk gecesi ilk gecesi
 Ah ölümün ilk gecesi (K.Ş.27)

Türkü-4

Çobanın evleri bayır başında
 Çobanın nişanlısı on beş yaşında (2)

Oy dimi dimi dimi gerdanı benli
 Gel çoban otur yanıma anlatalım şimdi

Çobanın annesi pazı yazamaz
 Çoban gibi enayiler karı bakamaz (2)

Oy dimi dimi dimi gerdanı benli
 Gel çoban otur yanıma anlatalım şimdi

Çobanın sopası ceviz kökünden
 Yanına da varılmıyor köpek sesinden (2)

Oy dimi dimi dimi gerdanı benli
Gel çoban otur yanıma anlatalım şimdi

Çobanın annesi pilav pişirir
Çoban oturmuş köşe başına davar çekilir (2)

Oy dimi dimi dimi gerdanım benli
Gel çoban otur yanıma anlatalım şimdi

Çobanın koyunları yaptırır oyunları
Çoban sana varsam bağırrsa koyunları (2)

Oy dimi dimi dimi gerdanı benli
Gel çoban otur yanıma anlatalım şimdi (K.Ş.9)

Türkü-5

Köprüden geçti gelin köprüden geçti gelin

Saç bağın çözdü gelin

Diloy loy halden bilmez ne fayda

Söz anlamaz ne çare

Sen benden geçtin ama sen benden geçtin ama

Ben senden geçemiyom

Diloy loy halden bilmez ne fayda

Söz anlamaz ne çare

Köprünün altı tiken köprünün altı tiken

Yaktın beni gül iken

Diloy loy halden bilmezne fayda

Söz anlamaz ne çare (K.Ş.32)

TÜRKÜ-6

Bursa'nın ufak tefek taşları

Bursa'nın ufak tefek taşları

Keman olmuş O yarimin kaşları keman olmuş (2)

Bir omuzdan bir omuza saçları(2)

Al beni esmer güzeli sar beni kol kola gezelim (2)

Bursa'ya vardım ama girmedim (2)

Üzüm aldım aldım ama yemedim (2)

Ben o yarın kıymetini bilmedim

Al beni esmer güzeli sar beni Bursa'da gezelim(2) (K.Ş.33)

Türkü-7

Ekine biraz derler de güzele beyaz derler

Ekine biraz derler de güzele beyaz derler

Kime yansam derdimi de sen yanıksın yan derler

Kime yansam derdimi de sen yanıksın yan derler

Çıt çıt çıt çıt çedene de sar bedeni bedene

Dünya dolu yar olsa da alacağım bir tane

Çıt çıt çıt çıt çedene de sar bedeni bedene
Dünya dolu yar olsa da alacağım bir tane

Ekin ekim çöllere de biçirmedim ellere
Ekin ekim çöllere de biçirmedim ellere
On beşimde yar sevdim de bildirmediğim ellere
On beşimde yar sevdim de verir miyim ellere

Ekin ekilirken gel de şafak sökülürken gel
Ekin ekilirken gel de şafak sökülürken gel
Bir geldin hasta idim de bir de tam iyiyken gel
Bir geldin hasta idim de bir de tam iyiyken gel

Çıt çıt çıt çınlarım da yollarına konarım
Ben o yare gitmezsem de gençliğime yanarım

Ekin ekim bir evlekte dadandı kara leylek
Ekin ekim bir evlekte dadandı kara leylek
Yazın beraber idik de kışın ayırdı felek
Yazın beraber idik de kışın ayırdı felek

Çıt çıt çıt çınlarım da dallarına konarım
Ben o yare gitmezsem de gençliğime yanarım

Ekin ekim bir sıra da yarım gitti Mısır'a
Ekin ekim bir sıra da yarım gitti Mısır'a

Dize kadar kar yağsa da giderim ardı sıra

Dize kadar kar yağsa da giderim ardı sıra

Çıt çıt çıt çınlarım da dallarına konarım

Ben o yare gitmezsem de gençliğime yanarım (K.Ş.8)

Türkü-8

Kınayı getir anam kınayı getir anam

Parmağı batır anam parmağı batır anam

Bu gece misafirim yanında yatır anam

Bu gece misafirim koynunda yatır anam (K.Ş.33)

Türkü-9

Kaynanayı napmalı

Kaynar kazana sokmalı

Yandım gelin dedikçe

Altına çıra sokmalı

Palın Dağı Türküsü

Palın dağı dumandır (2)

Gitti yarım gelmedi (2)

Belki işi olmadı (2)

Palın dağında kuş var (2)

Gitti yarım gelmedi (2)

Elbet bunda bir iş var (2)

Gitti herkes gelmedi (2)

Elbet bunda bir iş var (2) (K.Ş.6)

Türkü-10

Sabahın seher vaktinde aman

Oturmuş kahve içer (2)

Bir elinde altın makas aman

Yarine gömlek biçer (2)

Aksam bahçene girsem aman

Görebilsem yarimi (2)

Gül dalına bülbül konmuş aman

Çeker ah u zararını (2)

Ko bu eyyam böyle de geçsin aman

Geçimdir yar geçimdir (2)

Ko bu yaz da böyle de geçsin aman

Güç olur yar güç olur (2) (K.Ş.3)

Türkü-11 (İlahi)

Aman yarim neden mazlum durursun

Ölüm hakkın emri sen de bilirsin (2)

Çok eğlenmem ardından gelirim
 Her gün hak kuluna yandım dostlarım
 Ölüm ateşine yandım dostlarım

Vardım baktım kabirciğin yıkılmış
 Ela gözlerine toprak dökülmüş(2)

Çatık kaşlar bölük bölük bölünmüş
 Ey ferah kokuna yandım dostlarım
 Ölüm ateşine yandım dostlarım

Güz gelince koyuncuklar kuzular
 Göz göz oldu yüreğimde sızılar (2)

Anne gider kalır körpe kuzular
 Ey ferah kokuna yandım dostlarım
 Ölüm ateşine uğradım dostlarım

Yaz gelince çayır çimen otlarır
 Ağaçlar yapraklanır meyvalarır (2)

Yavru gider anne nasıl katlanır
 El ferah kokuna yandım dostlarım
 Ölüm ateşine yandım dostlarım (K.Ş.3)

Sağ yanımda sazım var sol yanımda sözüm var
Kaç Azrail karşımdan kucağımda kuzum var (2)

Ey Azrail elaman canım alma bir zaman
Uzakta hasretim var kavuşalım bir zaman(2)

Azrailim hoş geldin günahıma boş geldin
İçtim ecel şerbeti kalbime bir hoş geldi (2)

Ben uçardım kuş gibi şimdi kaldım hiç gibi
Götürdüler kabrime gözü bağlı koç gibi (2) (K.Ş.3)

Türkü -13

Kara tren gelmez ola
Düdüğünü çalmaz ola
Gurbet ele yar yolladım
Mektubunu yazmaz ola

Kara tren gelmez oldu
Düdüğünü çalmaz oldu
Gurbet ele yar yolladım
Mektubunu yazmaz oldu

Allı gelin al olaydım
Servilere dal olaydım
Gelen geçen yolculara
Ben yarimi de soraydım (K.Ş.7)

Türkü- 14

Ak kabak köken attı

Yılanla yola yattı

Demir yürekli babam

Beni dışarılara attı.

Kabaklar köken attı

Yılanlar yola yattı

Ne gavur annen varmış

Seni gurbete attı (K.Ş.7)

Türkü -15

Gidene bak gidene de

Boyu benzer fidana

Mevlam sabırlar versin de

Yarinden ayrılana oğlan

Severdim de yar severdim

Tabakta ballar gibi

Ayırdılar yarimden de

Kaldım yetimler gibi oğlan (K.Ş.33)

4.3.4. Maniler

Anonim halk şiirinin en kısa ve yaygın nazım şekillerinden olan; doğa, sevgi, aşk, gurbet, ayrılık, kırgınlık ve sitem gibi konularda, çoğu zaman birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri kafiyeli ve hecenin yedili veya nadiren de sekizli ölçüsüyle söylenen sözlü halk yaratmalarına mani denir.

maninin Arapça ma'nâ kelimesinden bozma ve onun Farsça bir telaffuz (Elif-i maksûre) olduğuna dair tespitlerin yanında, onun bir Türk

nazım şekli olan “tuyuğ”la bir ilişkisi olduğuna da işaret edilmiştir. maninin nisbet eki alması görüşünden hareketle, onun man (soy sop, adam, vb.) kelimesinden türemiş Türkçe bir kelime olduğu da kabul edilmektedir. Bugün de, Türk dünyasının değişik coğrafyalarında bu tür manzum söyleyişlere ve benzer adlara rastlanması bu görüşü desteklemektedir. Öyle ki, Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan *Dîvânü Lûgati't Türk'te* mani tarzında kafiyelenmiş dörtlükler olduğu görülmektedir.

Meydana getirilmesi ve hatırdaki tutulmasının diğer türlere nispeten kolay oluşu, uzun söze gerek olmadan sevgi, özlem, sitem, acı, üzüntü vs. gibi duyguların dört satırda oldukça estetik ve sanatkarâne ifade edilebilmesi yani biçim ve anlatış bakımından sağlam ve güzel bir yapıya sahip olması, maninin çok geniş bir coğrafî alana yayılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda maninin çeşitli şekillerde adlandırıldıklarını görüyoruz: Denizli’de mâna, deyişleme, Urfa’da me’âni, hoyrat, Kars’ta meni, Erzincan’da ficek, Azerbaycan’da bayatı, mahnı, Başkurlarda şığır törö, Irak Türklerinde hoyrat, koryat, Kırım Türklerinde çing, çinik, Özbek Türklerinde aşule, koşuk, Kırgızlarda tört sap, Kazak Türklerinde aytıspa, gayım ölung, ölen türü, Türkmenlerde rubayı, rubağı (Kaya, 1999, 21) vs. adlar altında gelenek icra edilmektedir.

4.3.4.1. Mani Özellikleri

1. Az çok değişik kafiyelenişine rastlanmakla birlikte çoğu zaman birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri kafiyeli, üçüncü dize ise serbesttir. Bunlardan başka, meselâ, Karadeniz kıyıları halk edebiyatında ve İstanbul’un “Meydan Kahveleri” geleneğinde xaxa şeklinde kafiyelenen mani çeşidi de vardır. Ancak Boratav, değişik kafiye şemalarının asıl düzen diye adlandırdığı aaxa düzeninden doğduğunu iddia eder (Boratav, 1992).

2. Büyük çoğunluğu dört dizeli olup hecenin yedili, çok az bir kısmı da, özellikle Ramazan manileri sekizli kalıbıyla söylenir. Dört dizeden fazla manilere de az da olsa rastlanmaktadır. Dört dizeden fazla mani örneklerinde tabîî olarak kafiye şeması da değişecektir. Meselâ, 6 mısralı bir maninin kafiye şeması, aabaca şekline girebilecektir (Boratav, 1992, 172).

3. Maniler tek kıtadan / bentten oluşur. Bu yönüyle maniler, kafiye ve muhteva bakımlarından kendi içerisinde bağımsız bir bütündür; yani o kendi kendine yetebilen bir türdür. Ancak, halk hikâyeleri içerisinde gördüğümüz veya âşıklar tarafından mani tarzında yapılan atışmalarda anlam karşılıklı manilere taşabilir.

4. Maniler anonimdir. Ancak, âşıklar tarafından söylenen manilerin söyleyeni bellidir.

5. Maniler; çoğunlukla doğa, aşk, gurbet, özlem ve hiciv konularını işler. manilerde toplumsal ve siyasal konulara pek rastlanmaz.

6. Maniler, İslâmiyet öncesi Türk şiirindeki “koşug”lara benzer.

7. Genellikle manilerin ilk iki dizesi doldurma mısra olup, asıl söylenmek istenen son iki dizeye saklanır.

8. Maniler, kendine özgü basit makamlar ile okunur.

9. Maniler; düzüldükleri, söylendikleri ortama, duruma ve ayrıca biçim ve konularına göre çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. maniler; işledikleri konulara göre; Ramazan, bekçi ve davulcu manileri, bayram manileri, semai kahvelerinde söylenen maniler, mektup manileri, düğün manileri, niyet manileri, gurbet manileri, beddua manileri, gelin - kaynana manileri, giyim-kuşam manileri, asker manileri, belirli gün ve mevsim manileri, bilmece manileri, şehir manileri, âşıkların söyledikleri maniler, kahve ile ilgili maniler, gözle ilgili maniler, mendille ilgili maniler, sigara ve içki ile ilgili maniler, adlar üzerine söylenen maniler, dedim – dedi’li

Maniler, doğa olayları ile ilgili maniler, vb. çeşitli dallara ayrılırlar (Boratav, 1992).

Halk arasında mani söylemek için; mani yakmak, mani düzmek, mani atmak, vb. deyimleri kullanılır. Karşılıklı olarak söylenen manilerde, maniye başlayana manici başı denir. manici başının bir iki mani söylemesinden sonra, karşısındaki de “ manici başı mısın” şeklinde başlayan manilerle ona karşılık verir. mani söyleme geleneği içerisinde karşılıklı mani söylemenin özel bir yeri vardır. Günümüzde daha çok genç kızlar arasında yapılan bu geleneğe; manileşme, mani atma, türkü atma, atışma, deyişme,

atmaca, deyiş, atmaca, deyiş, düzmece mani, deyiş mani, atma, karşılıklı çatışma, söyleşme, taşlama ve âşık manisi gibi adlar verilmektedir (Artun, 2004, 114).

Sözlü kültür ürünlerini incelerken, icracı, icra edilen ürün ve işlevleri, icra ortamı bir arada düşünülmelidir. Çeşitli araştırmacılar tarafından maniler de bu unsurları göz önüne alınarak yapılarına, konularına, söylendiği ortama, duruma, yere ve şartlara göre tasnif edilmiştir. manilerin ayrıntılı bir tasnifi Doğan Kaya'nın eserinde (1999, 30-81) yer almaktadır.

Derlediğimiz manilerin genellikle kadınlar tarafından söylenmiştir. Kaynak kişilere bunun sebebini sorduğumuzda “eskiden onlar da bizim kadar bilirlerdi. Şimdi başkaları alay eder diye söylemeye çekiniyorlar.” Diye cevap vermişlerdir. Çünkü mani söylemek onlar için birbirlerine olan duygularını ifade etmek anlamına gelmektedir. Bugün sadece kadınların bildiği sanılan manilerin aslında eskiden tamamen karşılıklı olduğu anlatılmaktadır. Fakat bizim derlememiz sırasında kadınların hiç zorlanmadan onlarca mani söyleyebildikleri görülmüştür. Yaş sınırlaması olarak en az kırk yaşında olanlar daha az mani bilirken yaşları arttıkça kadınların söyledikleri maniler de artmaktadır. Derlediğimiz manilerden 229 tanesini buraya alınmıştır.

4.3.4.2. Mani Metinleri

1. Sandık üstünde sandık

Yandık Allah'ım yandık

Sana gönül verdik de

İnsan evladı sandık. (K.Ş. 6)

2. Dereleler akmaz oldu

Yar bana bakmaz oldu

Yarin yolladığı güller

Kurudu kokmaz oldu (K.Ş. 6)

3. Çobanların koyunları

Oynatır oyunları

oban sana gelicem

Bağışla koyunları (K.Ş. 7)

4. Kestaneyi kestiler

Filiz sürmesin diye

Beni uzağa attılar

Çabuk gelmesin diye (K.Ş. 23)

5. Güzel yarım kaçma benden

Gönlüm ayrılmıyor senden

Bu sevdanın yolu nerden

Aşar gider ne gelir elden (K.Ş. 31)

6. Gidiyorum deme bana

Kalbim yanıyor sana

Postalar mı kapandı

Mektup gelmiyor bana (K.Ş. 6)

7. Fasulyemi kuruttum

Ben annemi unuttum

Gel yarım konuşalım

Ben annemi unuttum (oğlan) (K.Ş. 33)

8.Kara kaşın üstüne

Mavi yazma bağlarsın
Ben dışlara(gurbete) gidersem
Oturup da ağlama (K.Ş. 6)

9.Kolun bilezik ister
Zengin değilsin yarım
Ne kadar güzel olsan
Dengim değilsin yarım (K.Ş. 9)

10. Fasulyem fasil olur
Yemesi nasıl olur
Ver anne istediğime
Bak geçim nasıl olur. (K.Ş. 6)

11. Saksılarda küpeli
Dibini süpürmeli
İki kıza bakanın
Yüzüne tükürmeli (K.Ş. 6)

12. Başımdaki çemberin
Oyalaması benden
At yarım bir tabanca
Barut parası benden. (K.Ş. 6)

13. Pancar kazıyom pancar
İki sıra almışım

Yar aklıma gelince
Düşünceye dalmışım.

14. Bandırma bayır bayır
Gülü tikenden ayır
İstedim vermediler
Yanıyom cayır cayır (K.Ş. 8)

15. Kaleden at beni
İn aşağıya tut beni
Dizlerinin üstünde
Ninni çal uyut beni (K.Ş. 8)

16. Parmağımdaki yüzüğüm
Gümüş halkası yarım
Benim sana baktığım
Düğün dalgası yarım (K.Ş. 8)

17. Sarı taksi düt dedi
Yüreğim güp güp dedi
Annem verecek ama
Babam küçük dedi (K.Ş. 6)

18. Koçlar köyün çeşmesi
Yandandır eklemesi
Var git yarım askere

Kolaydır beklemesi (K.Ş. 6)

19. Ayakkabım çözüldü

Bağlayabilir misin.

Ben dışlara giderken

Dayanabilir misin tombulum (K.Ş. 11)

20. Dolmuş geliyor dolmuş

Arkası kanepeli

Varmayın kızlar şoföre

Şoförler tehlikeli (K.Ş. 11)

21. İn dereye dereye

Dere boyu inişlik

Yaz çiçekleri gibi

Geldi geçiyor gençlik (K.Ş. 3)

22. Saçlarım urgan gibi

Yayılr yorgan gibi

Dün gece yarı gördüm

Kınalı kurban gibi (K.Ş. 3)

23. Daldan dala ip gerdim

Koparsa ekleyelim

Önümde abim var

Seversen bekleyelim (K.Ş. 9)

24. Yeşil ova yolları

Sıva yarım kolları

Sevene uzak gelmez

Koçlar köyü yolları (K.Ş. 33)

25. Bandırma'ya giderken

Sol tarafta Erecek

İste yarım iste

Babam sana verecek (K.Ş. 31)

26. Öküzün teki dana

Çift sürdüm yana yana

Karanlık göremedim

Çık sevdiğim meydana (K.Ş. 7)

27. Mani maniyi açar

Mani bilmeyen kaçar

Bir sen söyle bir ben

Hangimiz üste çıkar (K.Ş. 6)

28. Mektup yazdım yaz idi

Kalemim beyaz idi

Daha çok yazacaktım

Mürekkebim az idi (K.Ş. 16)

29. Aya baktım ay beyaz

Yere baktım yer beyaz

Cebe baktım para az

Bu kız bize yaramaz (K.Ş. 16)

30.Yüzümde çifte benler

Hayran oldu görenler

Bilmem nasıl vazgeçe

Sana gönül verenler (K.Ş. 16)

31. Maşrapanın kalayı

Kızlar çeker halayı

Allah için söyleyin

Var mı aşkın kolayı (K.Ş. 6)

32. Kara tavuk olmadın mı?

Dallara konmadın mı?

Şebek yüzlü kaynanam

Sen gelin olmadın mı? (K.Ş. 13)

33. Hoca ezan okuyor

Güllü peşkir dokuyor

Güllü'nün dokuduğu peşkirler

Karanfilli kokuyor (K.Ş. 13)

34. Bahçelerde menekşe

Oturmuşlar güneşe
Hanginize varayım
Ben de şaşım bu işe (K.Ş. 13)

35. Bisikletle gezersin
Bizim ordan geçersin
Madem bu kadar güzelsin
Neden yalnız gezersin (K.Ş. 13)

36. Bahçelerde pırasa
Yaprağına kar yağsa
Kızlar kocasız kalsa da
Dul adama varmasa (K.Ş. 14)

37. Tencerede bulgur aşı
Çekmiş dibine taşı
Gelme oğlan ardımdan
Yersin kafana taşı (K.Ş. 14)

38. Bak yoğurdu mayaladım
Kalaylı tencereye
Hasta mı oldun sevgilim
Gelmedin pencereye (K.Ş. 14)

39. Pencere tül perde
Perdenin ucu yerde

Sen geldin koşa koşa
Hani sadıcın nerde (K.Ş. 14)

40. Elbisemin önüne
Eflatun düğme taktım
Gezme oğlan arkamda
Seni çoktan bıraktım (K.Ş. 31)

41. Değirmenin ferdine
Döner kendi kendine
Haydi gidelim dedin
Güvenmedin kendine (K.Ş. 31)

42. Dümbeğim gümbür gümbür
Gel yarım beni güldür
Bir çıkmadık canım var
Öldürürsen sen öldür (K.Ş. 31)

43. Orak biçtim ellikle
Yare çıktım terlikle
Yar terledi ben sildim
Elimdeki mendille (K.Ş. 31)

44. Pencereden bak bana
Fındık fıstık at bana
Fındık fıstık istemem

Nişan yüzüğü tak bana (K.Ş. 31)

45. Kızın adı Emine

Gel duvarın dibine

Sevdama inanmadın

Çektin beni yemine (K.Ş. 7)

46. Yeşil ipek yüz dirhem

Kaştır gözü süzdüren

Senin aşkın değil mi

Beni böyle gezdiren (K.Ş. 7)

47. Dere geliyor dere

Kumunu sere sere

Al götür beni dere

Yarın olduğu yere (K.Ş. 7)

48. Ayakkabım çözüldü

Onu kimse bağlamaz

Haydi gidelim yarım

Kendi düşen ağlamaz (K.Ş. 7)

49. Panayıra gidelim

Salıncakta salla beni

Yakaların açmışsın

Ceyran mı çarptı seni (K.Ş. 7)

50. Oğlanın adı Murat

Tabancayı kaldır at

Kaşlarını çatmışsın

Oğlan kime bu surat (K.Ş. 9)

51. Karanfil ekene ver

Suyunu dökene ver

Anne beni verirsen

Kıymetimi bilene ver (K.Ş. 9)

52. Çeşme başında hurma

Yarım karşımda durma

Kirpiklerin ok olmuş

Yeter kalbime vurma (K.Ş. 9)

53. Motor geliyor motor

Arkasında pulluk var

Salur'un çocukları

Çay içerken uyuklar (K.Ş. 9)

54. Dümbelek çalamazsın

Sen beni alamazsın

Söyle oğlan annene

Bana laf yollamasın (K.Ş. 9)

55. Ayağımda terlikler

Korkarım kayacak diye

Hiç aklımdan çıkmıyor

Benden ayrılacak diye (K.Ş. 9)

56. Ayakkabı giyerim

Üstü beyaz olursa

Kaynanamı severim

Oğlu güzel olursa (K.Ş. 9)

57. Ben armudu dişledim

Sapını gümüşledim

Ben yarimin ismini

Gömleğime işledim (K.Ş. 9)

58. Kaneviçe işlerim

Aşı gülleri yarım

Dünyamdan vazgeçirdi

Senin dillerin yarım (K.Ş. 9)

59. Bizim bahçede çınar

Hep kuşlar ona konar

Yarım gitti gurbete

Yüreğim ona yanar (K.Ş. 9)

60. Ah benim biriciğim

Çok geldi göreceğim
 Ayda yılda bir selam
 Derdimden öleceğim (K.Ş. 7)

61. Kazak örüyom kazak
 Sevdiğim üşümesin
 Yarimden başkasına
 Allah'ım düşürmesin (K.Ş. 7)

62. A benim Ahmet yarım
 Başı selamet yarım
 Vermem seni ellere
 Kopsa kıyamet yarım (K.Ş. 7)

63. Mendilimin ucuna
 Sakız bağladım sakız
 Doğru söyle sevdiğim
 Sever misin başka kız (K.Ş. 7)

64. Bisiklete biniver
 Manyas'ta iniver
 Annen sorarsa eğer
 Kahvedeydim deyiver (K.Ş. 7)

65. Bandırma'nın yolları
 Hep döneme döneme

Yarım beni çevirecen
Yedi türlü vereme (K.Ş. 7)

66. Haydi oğlan işine
Git düşününe düşününe
Benden sana fayda yok
Düşme benim peşime (K.Ş. 14)

67. Şu karşıki tarlaya
Taşlı diyorlar yarım
Askerden gelenlere
Yaşlı diyorlar yarım (K.Ş. 14)

68. Al testini suya git
Testin dolmasın yarım
Benden başkası sana
Kısmet olmasın yarım (K.Ş. 14)

69. Ayağımdaki takunya
Korkarım kayacak diye
Aklına gelmesin yarım
Benden cayacak diye (K.Ş. 14)

70. Kavak senden uzun yok
Dallarında üzüm yok
Seni sevdim seveli

Başkasında gözüm yok (K.Ş. 14)

71. Kulak köyüdür köyümüz

Zemzem akar suyumuz

Sevip sevip ayrılmak

Yoktur öyle huyumuz (K.Ş. 15)

72. Bandırma'ya giderken

Sol tarafta Ergili

Yarin adını koydum

Merhametsiz sevgili (K.Ş. 15)

73. Denizde alabalık

Yüreğim ona yanık

İsterim konuşalım

Mahalle kalabalık (K.Ş. 15)

74. Ay doğar sini gibi

Sallanır selvi gibi

Yar kokusu geliyor

Mısır'ın gülü gibi (K.Ş. 15)

75. Altın tabakta üzüm

Ağlama kara gözüm

Eğer sana gitmezsem

Kör olsun iki gözüm (K.Ş. 15)

76. Al Şu demir tabağı

Al da tara sağını

Ayrılmamız olursa

Sil gözünün yaşıını (K.Ő. 16)

77. At üstünde durulmaz

Göz yaşlarım kurumaz

Yürekten sevilen yar

Ölmeden unutulmaz (K.Ő. 16)

78. Hastane lambaları

Gece gündüz yanıyor

Yarım alçakgönüllü

Ne derlerse kanıyor (K.Ő. 16)

79. Hava bozuk değil mi

Güller nazik değil mi

Bu kadar emek çektim

Bana yazık değil mi (K.Ő. 16)

80. İndim çiçek ekmeye

Lale sümbül dikmeye

Benim gönlüm hoş değil

Sana hasret çekmeye (K.Ő. 16)

81. İşte geldim yurda ben
Oldum hurda hurda ben
Ben sefil çobanım
Koyun vermem kurda ben (K.Ş. 17)

82. Kaleden iniş olmaz
Ham demir gümüş olmaz
Güzele gönül verdim
Ölüm var dönüş olmaz (K.Ş. 17)

83. Kahvemi pişirmeden
Pişirip taşırmadan
Ben sana gönül vermem
Düşünüp taşınmadan (K.Ş. 17)

84. Çeşmenin yalakları
Çift oynar balıkları
Kızıl sıtma tutmuş
Yarimin yanakları (K.Ş. 17)

85. Karşıda çatal kapı
Üstünde kemer sapı
Ben yarimi yitirdim
Ararım kapı kapı (K.Ş. 17)

86. Köprübaşında çiçek

Ekinler biçilecek
Ben bir çeşme yaptırdım
Sevdalılar içecek (K.Ş. 17)

87. Lale der ağlamazdım
Ciğerim dağlamazdım
Bileydim vefasızsın
Sana bel bağlamazdım (K.Ş. 17)

88. Oy böcekler böcekler
Duvarı delecekler
İstemediğim yare
Zorla verecekler (K.Ş. 17)

89. Ormanlarda kestane
Dökülür tane tane
Eller ne derse desin
Benim yarım bir tane (K.Ş. 17)

90.Ördek isen göle gel
Şahin isen kola gel
Hakikatli yar isen
El ettiğim yere gel (K.Ş. 17)

91. Oturakta oturdum
Halıları dokudum

Karagözlü kardeşim
Mektubunu okudum (K.Ş. 18)

92. Portakal aldım handan
Seni severim candan
Sana bir mektup yazdım
Gözümde akan kandan (K.Ş. 18)

93.Pınara testi koydum
Varın bakın dolmuş mu
Yare yüzük yolladım
Parmağına olmuş mu (K.Ş. 18)

94. Su gelir akar gider
Yar gelir bakar gider
Ne edeyim öyle yari
Yüreğimi yakar gider (K.Ş. 18)

95. Su çekilir kovayla
Yemek pişer tavayla
Merak etme nazlı yar
Her iş biter duayla (K.Ş. 18)

96. Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Nazlı yarin yolunu da

Sabah akşam gözlerimiz (K.Ş. 18)

97. Manyas'ı yanmış derler

Bir ucu yanmış derler

Çekemeyen düşmanlar

Senden caymış derler (K.Ş. 18)

98. Armudu taşlayalım

Dibini kışlayalım

Kağıt kalem getir yarım

Maniye başlayalım (K.Ş. 19)

99.Sıra sıra taksiler

Moda oldu maksiler(etek)

Hekim köyün kızları

Güzel ama aksiler (K.Ş. 19)

100. Hekim köyün camisi

Yanıyor minaresi

Anne sevdiğim ölmüş

Geçiyor cenazesini (K.Ş. 19)

101. Kara kaşın üstüne

Kara yazma olur mu

Sen orada ben burada

Böyle sevda olur mu (K.Ş. 19)

102. Kavak uzanır gider

Dalı bezenir gider

Küçük yaşta yar seven

Verem kazanır gider (K.Ş. 19)

103.Kızıksa merasında

Atışır teyyareler

Göz göz oldu sevdiğim

Sinemdeki yareler (K.Ş. 20)

104. Oğlanın adı Ali

Elinde gürgen dalı

Gören maşallah desin

Kimin var böyle yarı (K.Ş. 20)

105. Ak üzümün asması

Çetin olur kesmesi

Nemiş külmüş sevdiğim

Gizli sevda çekmesi (K.Ş. 20)

106.Söğüt yaprağı ince

Mavi yakışır gence

Azraile can vermem

Yarimi görmeyince (K.Ş. 20)

107. Oğlanın adı Murat

Pencereden suyu at

Kıskanmıyorum yarım

İstediğin kıza bak (K.Ş. 20)

108. Al entarım asılsın

Esmer yarım nasılsın

Ben sevda yollarında

Sevdiğim sen nasılsın (K.Ş. 21)

109. Sarıgöl idim soldum

Ak güle minnet oldum

Diz dize otururken

Yüzüne hasret oldum (K.Ş. 21)

110. Sarılım sağ olasın

Sineme bağ olasın

Bende yarlar kalaba

İsterim sen olasın (K.Ş. 21)

111. Kızın adı Ayfatma

Ayrana suyu katma

Yarım ben çok utanıyorum

Yolda bana laf atma (K.Ş. 21)

112. Bizim motor kırmızı

Dolaşıyor Kıbrıs'ı
Kıskanmıyorum yarım
Al istediğin kızı (K.Ş. 21)

113. Kızın adı Bilgiser
Oturmuş inci dizer
Senin yarla benim yar
Asfalt boyunda gezer (K.Ş. 22)

114. Elbisemin gülleri
Yana bakıyor yana
Aret senin sevdiğin
Bana bakıyor bana (K.Ş. 22)

115. Suya giderim suya
Elmayı soya soya
Kaldır yarım şapkanı
Göreyim doya doya (K.Ş. 22)

116. Gidene bak gidene
Gidenin evlerine
Tenezzül etmiyorum
Beni beğenmeyene (K.Ş. 22)

117. Bizim evin önünde
Babam araba yapar

Yarım beni görünce
Hemen merhaba yapar (K.Ş. 22)

118. Kızın adı Beyice
Evleri yüce yüce
Konuşmaya gel yarım
Sekizi çeyrek geçe (K.Ş. 23)

119. Oğlanın adı Feriştir
Yar şapkanı değiştir
Güzellerle dalga geç
Benim kalbim geniştir (K.Ş. 23)

120. Karalar giye giye
Karalandırdın beni
Alıcam diye diye
Sevdalandırdın beni (K.Ş. 23)

121. Karanfil tutam tutam
Ulan boyundan utan
Kızlara baka baka
Boyun kalmış bir tutam (K.Ş. 23)

122. Entarisi dik yaka
Usandım baka baka
Ben o yarin cebinde

Olsam naylon tabaka (K.Ş. 23)

123. Köprü altı tavuklar

Beyaz beyaz yumurtlar

Bu köyün delileri

Çay içerken uyuklar (K.Ş. 23)

124. Köprünün altı kazık

Kaynanam öldü yazık

Kaynanama acımam

Bir top kefene yazık (K.Ş. 24)

125. Gitme dedim de gittin

Bilmediğin yollara

Kar mı yağdı sevdiğim

Geleceğin yollara (K.Ş. 24)

126. Dağın duruşuna bak

Yarin gelişine bak

Ölsem ayrılmam derdim

Feleğin işine bak (K.Ş. 24)

127. Şu dağların ardında

Geyiklerin izi var

Yarım benden ayrılmış

Yine bende gözü var (K.Ş. 24)

128. Ayağındaki çorabı

Ben örmedim mi yarım

Sen o kıza bakarken

Ben görmedim mi yarım (K.Ş. 24)

129. Yan yana oturalım

Oturup oynalım

Dalgayı bırakalım

Ciddiye bağlayalım (K.Ş. 24)

130. Mektup yazarsan yarım

Koy kibrit kutusuna

Bizim ordan geçerken

At evin arkasına (K.Ş. 25)

131. Mektup yazan eller

Yazıp okuyan diller

Bu zor hasretine

Dayanmıyor gönüller (K.Ş. 25)

132. Ağızımda diş kalmadı

Yare fındık kırılı

Ayrılmam ben yarımın

Gelse Rusya kralı (K.Ş. 25)

133. Ayva sarısı yarım

Dağlar yarısı yarım
Sana kısmet olmasın
Benden başkası yarım (K.Ş. 25)

134. Oğlanın adı Adnan
Dönüp ardıma bakmam
Sen bakmazsan ellere
Sevdiğim ben de bakmam (K.Ş. 25)

135. Çemberim düğüm düğüm
Darılmış benim gülüm
Ne dedim de darıldın
Tutulsun benim dilim (K.Ş. 25)

136. Kapıyı araladım
Bahtımı karaladın
Karagözlüm sen beni
Yürekten yaraladın (K.Ş. 25)

137. Bandırmaya giderken
Sol tarafta hastane
Yarimin mektubunu
Eylendirme postane (K.Ş. 25)

138. Bahçelerde Gülseren
Gülleri yere seren

Var mıdır benim gibi

Yarini ele veren (K.Ş. 25)

139. Karanfilin budama

Sefa geldin odama

Yarim beni seversen

Dünür yolla babama (K.Ş. 26)

140. Sarılım sarılırsın

Ne dedim darılırsın

Öldüğüme gam yemem

Ellere sarılırsın (K.Ş. 26)

141. Kuyu üstünde kuyu

Uyu sevdiğim uyu

Sana kimler içirdi

Yarim ayrılık suyu (K.Ş. 26)

142. Dağlar dağladı beni

Gören ağladı beni

Gidi zalimin oğlu

İpsiz bağladı beni (K.Ş. 26)

143. Oğlanın adı Tahsin

Okunur yedi yasin

Aceleyle can vermem

Söyleyin yarim gelsin (K.Ş. 26)

144. Ayağımda kundura

Yar gelir dura dura

Ben annemi kandırdım

Babamı kim kandıra (K.Ş. 26)

145. Ayağımdaki çoraplar

İzmir'dendir İzmir'den

Ölüm dahi ayırdı

Biz seninle gezmeden (K.Ş. 26)

146. Ay doğar aydır Allah

Bu sevda nedir Allah

Ya bana sevdiğimi

Ya bana sabır Allah (K.Ş. 27)

147. Susadım su isterim

Su vermez çaylar bana

Su değil benim derdim

Ben yarimi isterim (K.Ş. 27)

148. Su akar güldür güldür

Gel de yar beni güldür

Bir damlacık kanım akmaz

Öldürürsen sen öldür (K.Ş. 27)

149. Al gider ahla gider

Kızlar maraş'a gider

Bir elim yar boynunda

Bir elim boşta gider (K.Ş. 27)

150. Karanfil oylum oylum

Gelir selvi boylum

Selvi boylum gelince

Sel olur benim gönlüm (K.Ş. 27)

151. Başımdaki çemberin

Ben yaptım oyasını

Nasıl ellere vereyim

Ben çektim sevdasını (K.Ş. 27)

152. İn dereye dereye

Derelerde balık tut

Bana ah çekip durma

Git annene kafa tut (K.Ş. 27)

153. Şalvara bak şalvara

Şalvarın biçimine

Kurban olayım yarım

Sigara içimine (K.Ş. 27)

154. Senin annen alamaz

Dükkanlarda satıcı

Benim yare diyorlar

Yeşil gönen hafızı (K.Ş. 27)

155. İn dereye dereye

Dere çakıllı yarım

Her gördüğüne bakıyor

Gelgeç akıllı yarım (K.Ş. 27)

156. Bizim ordan geçiyor

Manyas arabaları

Darıldın mı sevdiğim

Kestin merabayı (K.Ş. 27)

157. Kamyon geliyor kamyon

Acaba posta mıdır

Benim yarım gelmedi

Acaba hasta mıdır (K.Ş. 7)

158. Oğlanın adı Dursun

Mektup yazsam okursun

Sana çektiğim sevda

İki gözüne dursun (K.Ş. 7)

159. Posta geliyor posta

Kocagöl postası

Sana dalgacı derler

Ben de onun ustası (K.Ş. 7)

160. Otur sevdiğim otur

Orası senin yerin

Ne düşünüyon yarım

Ne zamansa ben senin (K.Ş. 7)

161. Dağ ayrı duman ayrı

Taş ayrı çemen ayrı

Ayırdılar yarimden

Yanalım ayrı ayrı (K.Ş. 7)

162. Bir günde unutmam seni

Suda kurutmam seni

Dört sene görmesem

Yine unutmam seni (K.Ş. 7)

163. Saçlarımı uzattım

Kendim öreyim diye

Köy içinden yar sevdim

Her gün göreyim diye (K.Ş. 7)

164. Yelek örüyorum yelek

Deniz dalgası örnek

Örnek değil maksadım
Yolda yarimi görmek (K.Ş. 7)

165. Yelek örüyorum yelek
Deniz dalgası örnek
Senin gibi görmedim
İki tarafa dönek (K.Ş. 33)

166. Dağın duruşuna bak
Yarin gülüşüne bak
Ölsem ayrılmam derdim
Şu feleğin işine bak (K.Ş. 33)

167. Kulağındaki küpeni
Elmas diyorlar elmas
Bu bizim işimizi
Olmaz diyorlar olmaz (K.Ş. 33)

168. Asker kağıdı gelmiş
Oturup ağlayalım
Dalgayı bırak yarım
Ciddiye bağlayalım (K.Ş. 33)

169. Asker kağıdı gelmiş
Hemen diyorlar hemen
Körolası askerlik

Bizimi buldu hemen (K.Ş. 33)

170. Dere boyunda çınar

Hep kuşlar ona konar

Yarım gurbet ellerde

Yüreğim ona yanar (K.Ş. 33)

171. Oğlanın adı Üzeyir

Pancara attım zehir

Gizli gizli bak yarım

Alem ediyor seyir (K.Ş. 28)

172. Entarisi kırmızı

Yakasında yıldızı

Çifte yılanlar soksun

Yarımla yatan kızı (K.Ş. 28)

173. Bizim evin önü

Sıra sıra sardunya

Sevdiğimin mekanı

Yolüstü Almanya (K.Ş. 28)

174. Yozgatın örgüsü

Garip başın görgüsü

Arayıp ta bulmadım

O da Allah vergisi (K.Ş. 28)

175. Mısır ekim azmasın

Gelen geçen kazmasın

Ben yarimle konuştum

Allah günah yazmasın (K.Ş. 28)

176. Saatler vurdu beşi

Herkesin geldi eşi

Yüreğimde yanıyor

Bir ayrılık ateşi (K.Ş. 28)

177. Patlıcanı doğradım

Doğradım da vurmadım

Serbest gezdiğim için

Ben iftiraya uğradım (K.Ş. 28)

178. Karanfil deste gider

Kokusu dosta gider

Oğlan kızı görünce

Evine hasta gider (K.Ş. 29)

179. Bahçede büberiye

Gel beriye beriye

Sana gönül vermişim

Alamıyorum geriye (K.Ş. 29)

180. Kaynanayı napmalı

Kaynar kazana sokmalı

Yandım gelin dedikçe

Altına çıra sokmalı (K.Ş. 29)

181. Size geldik size geldik

Ah inci boncuk dize geldik

İki gözüm kaynanacığım

Ah biz seni üvmeye geldik (K.Ş. 31)

182. Bahçelerde yeşil bakla

Ah güvercinler atar takla

Ah benim kaynanacığım

Kesenin dibini yokla (K.Ş. 31)

183. Size geldik size geldik

İnci boncuk dize geldik

Ah benim damat beyciğim

Biz sizi üvmeye geldik (K.Ş. 31)

184. Tren geliyor tren

İçinde Zeki Müren

Yarım aşık ben kerem

Ölelim direm direm (K.Ş. 31)

185. Bandırma'nın yağından

Aldım zeytindalından
Dalga ile başladın
Yaktın ciğer bağrından (K.Ş. 30)

186. Duvar üstünde durdum
Turalı para buldum
Sen orada yan susuz
Ben kendime yar buldum (K.Ş. 31)

187. Bizim evin önünde
Ali'lerin evleri
Benden gizli sevdiğim
Severmişsin elleri (K.Ş. 31)

188. Güle kurutmam seni
Suda çürütmem seni
Senelerce görmesem
Yarım unutmam seni (K.Ş. 7)

189. Al entarim asılsın
Etekleri basılsın
Ben sevda yollarında
Sevgilim sen nasılsın (K.Ş. 33)

190. Sarı saman samanı
Kız ne bilir amanı

O yarlar ah ettikçe
Göge çıkar dumanı (K.Ş. 33)

191. Dağın yeşilliğine
Yandım yemişliğine
Acımıyon mu yarım
Bu benim gençliğime (K.Ş. 33)

192. İn dereye dereye
Dere kayar ben kaymam
Sözlerimde ciddiğim
Sen cayarsın ben caymam (K.Ş. 33)

193. İn dereye dereye
Dere boyuna yarım
Ne zamansa karışcam
Senin soyuna yarım (K.Ş. 33)

194. Ay doğar ayan beyan
Yollara düştüm yayan
Gül yüzlüm kömür gözlüm
Koynuna girdim uyan (K.Ş. 9)

195. Karadır kaşım benim
Talihsiz başım benim
Ya oldu ya olacak

Karışık işim benim (K.ř. 33)

196. Karanfili budama

Sefa geldin odama

Ayak yıkattır yarım

Dünür yolla babama (K.ř. 31)

197. Saatinin kordonu

Dokumadır dokuma

Almış yarı bir sevda

Nerde onda okuma (K.ř. 32)

198. Oğlanın adı Yücel

Konuşmaya gece gel

Ben ölürsem sevdiğim

Senin yüzünden ecel (K.ř. 32)

199. Nişanlıyım nişanlı

Nişan yüzüğüme bakın

Ayrılırsak sevdiğim

Beni unutma sakın (K.ř. 32)

200. Dereye geliyor diye

Dereden geçtim eve

Gönlümü sana verdim

Dönmüyor başka yere (K.ř. 32)

201. Ayvanın irisine

Ben yandım birisine

Beni çoban yapsınlar

Kızların sürüsüne (K.Ş. 32)

202. Şu dağların ardında

Kar mı olsam toprak mı

Yarimin yakasında

Gül mü olsam yaprak mı (K.Ş. 32)

203. Şu dağların ardı tiken

Yaktın beni gül iken

Allah ta seni yaksın

Üç günlük güvey iken (K.Ş. 32)

204. Ayağımdaki ayakkabı

Posiyettir posiyet

Ellere bakma diye

Yarim verdi vasiyet (K.Ş. 32)

205. Mandaları karaman

Kaybolursa aramam

Ben bir esnaf kızıyım

Çiftçilere yaramam (K.Ş. 32)

206. Başımdaki çemberin

Oyaları sallanır

Ben bir dalgacıyım

Gönül veren aldanır (K.Ş. 26)

207. Motor geliyor motor

Otur sevdiğim otur

Gönül kimi severse

Dünyada güzel odur (K.Ş. 32)

208. Motor geliyor motor

Motorun bacası yok

Kalkmış beni istemeye

Pantolonun paçası yok (K.Ş. 31)

209. Manyas'ın bayırını

Yar biçti çayırını

Benim yarı alanlar

Görmesin hayrını (K.Ş. 33)

210. Feracemin eni dar

Benden ayrılan yar

O benden ayrılmazdı

Onu bir ayıran var (K.Ş. 32)

211. Feracem asılmasın

Asılıp yırtılmasın
Beni yardan ayıran
Can verip kurtulmasın (K.Ş. 33)

212. Manyas'ın tarlaları
Dönümlüdür dönümlü
Herkes alsın yarini
Fani dünya ölümlü (K.Ş. 32)

213. Çapa kazıyorum çapa
Çapa beni dartıyor
Yari gördüğüm yerde
Sevdalarım artıyor (K.Ş. 8)

214. Mısır kazdım sıradan
Dolandı kara leylek
Yazın bir araya gelecek
Kışın ayırdı felek (K.Ş. 32)

215. Bahçeye gel bahçeye
Bahçenin ortasına
Gel yarım gül takalım
Ceketin yakasına (K.Ş. 7)

216. Yemek pişirdim yemek
Toprak tencaresinde

Gel yarim konuşalım
Poyraz penceresinde (K.Ş. 7)

217. Yüsüğüm var benim
Parmağıma dar benim
Acar oğlan içinde
Orta boylu yar benim (K.Ş. 7)

218. Ayakkabının halini
Yolda gördüm yarimi
Kalabalık içindeydi
Soramadım halini (K.Ş. 7)

219. Entarisi mor mine
Eller sarıyor beni
Nasıl eller sarmasın
Verem ettin yar beni (K.Ş. 7)

220. Ayva dibi beklerim
Vay benim emeklerim
Eller yarim dedikçe
Yanıyor yüreklerim (K.Ş. 8)

221. Kaya başında kuyu
Uyu sevdiğim uyu
Sana sarhoş diyorlar

İçtiğin üzüm suyu (K.Ş. 31)

222. Harman yeri yuvarlak

Yuvarlaktır yuvarlak

Ellerin yari gelmiş

Nerde bizim kuvalak (K.Ş. 27)

223. Penceresi perdali

Çiçek açmış zerdali

Annesi istemezmiş

Oğlu yaptım zirdeli (K.Ş. 27)

224. Pencerede tül perde

Perdenin ucu yerde

Yürek oynar can titrer

Yari gördüğüm yerde (K.Ş. 27)

225. Manici başı mısın

Cevahir taşı mısın

Sana mani söylesem

Cebinde taşır mısın (K.Ş. 27)

226. Mektup yazdım karadan

Dağlar kalksın aradan

Biz gibi aşıkları

Kavuştursun yaradan (K.Ş. 7)

227. Harmanı süpürmeli

Süpürüp oturmalı

Bizim yarlar yok burada

Tel urup getirmeli (K.Ş. 27)

228. Kahvenin telvelisi

Olmuşum yar delisi

Güzellerin içinde

Severim cilvelisi (K.Ş. 14)

229. Maniler neler söyler

Maniler gönül eğler

Maniler yar getirmez

Ancak bir gönül eğler (K.Ş. 33)

4.3.5. Ninniler**4.3.5.1. Ninnilerin İncelenmesi**

Ahmet Talat Onay'ın ifadeleriyle, ninniler, annelerimizin çocuklarını uyutmak için söyledikleri türkülerdir ki, sabit sekli ve bir edebi kıymeti yoktur. Bunlar, çocuğa karşı şefkat ve muhabbet terennüm eden güfteler ve daha doğrusu, çocuğu musiki ile uyutan nağmeler, bestelerdir (Onay, 1996, 217).

Ninnilerdeki ezgi, sakinleştirici, gevşetici ve uyku getiren bir ezgidir. Ninni söyleyen kadın, ya hazır şiir örneklerinden istifade eder ya da doğaçlama yoluna başvurur. Ninnilerde, kadınların kendilerini ve çocuklarını üzen durumlardan da serzenişte bulduklarına rastlanmaktadır. Bu yönü, ninnileri ağıtlara yaklaştırırken, içlerinde övgü sözlerine yer vermeleri ya da

bastan sona övgü niteliğinde olmaları, onları, ayrıca “alkış”lara da yaklaştırmaktadır (Aça, 2004, 274).

Derlediğimiz ninni metnlerinin hepsinin aynı özelliği taşıdığını söyleyemeyiz. Ninnilerin bazen bir iki mısraın tekrarı biçiminde olduğu da tespit edilmiştir.

4.3.5.2. Ninni Metinleri

Ninni-1

Huu huu dervişler

Hak yoluna gitmişler

Hak yolunda bir pınar

Ne soğulur ne diner

Bunu içen dervişler

Murada ermişler

Uyusun da büyüsün ninni

Mini mini yavruma ninni (K.Ş. 12)

Huuu huuu.

Ninni – 2

Dandini dandini danalı bebek

Elleri kolları kınalı bebek

Asmaya kurdum salıncak

Uyumadı gitti yumurcak

Eeee eeee (K.Ş. 33)

Ninni- 3

Hey develer develer

Peynirlidir pideler

Yedi yedi dedeler

Hani bize dediler

Oğluma uyku verdiler (K.Ş. 34)

Ninni -4

Huu huu huu Allah

Sen iyilikler ver Allah

Sen iyilikler verirsen

Yavrum yürür inşallah x2

Huu huu bebeğim

Huu huu meleğim

Huu huu kuzuma

Huu huu yavruma

Eeee eeee eeee (K.Ş. 18)

Ninni -5

Tahta kurdum ekmek açtım

Çocuk uyanınca şaştım

Yanan odundan vazgeçtim

Ninni oğluma ninni

Unu elekte eledim

Ben haktan dilek diledim

Tahta beşiğe beledim

Ninni oğluma ninni ninni (K.Ş. 10)

Ninni- 6

Dandini dandini danalı bebek

Elleri kolları kınalı bebek

Annesi huri, babası melek

Benim çocuğum şimdi uyucak (K.Ş. 32)

Ninni- 7

Bahçeye kurdum salıncak

Eline verdim oyuncak

Uyumadı gitti yumurcak

Benim yavrum şimdi uyucak.

Asmaya kurdum salıncak

Uyumadı gitti yumurcak

Şimdi de annesi gelecek

Yavrumun sütünü de verecek (K.Ş. 10)

Ninni- 8

Hu hu demişler

Bir fırın ekmeği yemişler

Benim de yavruma kalmamış

Hu bebeğim hu.

Uyusun da büyüsün hu (K.Ş. 9)

Ninni – 9

Annesi eşek sermez döşek

Babası deve gelmez eve

Dayısı katır bilmez hatır

Yengesi eşek sermez döşek

EE EEE EE EEE EEE (K.Ş. 32)

4.3.6. Atasözü ve Deyimler

4.3.6.1. Atasözü ve Deyimlerin İncelenmesi

Atasözleri, uzun bir sürecin, uzun bir yaşamın sonucunda oluşmuş, ait olduğu toplumun düşünce yapısını, ortak değerlerini yansıtan halk edebiyatı ürünleridir (Aksoy, tarihsiz, 15).

Dünyanın her dilinde atasözlerine ve deyimlere rastlanır. Atasözlerinin en önemli özelliği, dilin anlatım ve kullanım imkanlarını geliştirmesidir. Bunun içindir ki, söyleyişte güzel, anlatımda güçlü, kavramda önemli unsurlar içeren kalıplaşmış sözler halinde bulunurlar. Atasözleri, ilk söyleyeni belli olmadığı, unutulduğu veya pek çok kişi tarafından aynı biçimde söylenme imkanına sahip oldukları için halkın ortak malıdır. Bu yönüyle vecizeden ayrılır (Pala, 1999, önsöz).

Aydın Oy, atasözlerinin diğer halk edebiyatı ürünleri gibi bağımsız bir edebiyat türü olmadığını, türkü, masal, destan, koşma gibi türlerin içinde ya da günlük konuşmalarda söz arasında geçtiğini, böyle olmakla birlikte sanat gücü yönünden yüksek bir özellik kazanmış olmalarından dolayı ayrı bir türmüş gibi inceleme konusu olduğunu söylemektedir (Oy,1973, 53).

4.3.6.2. Atasözü ve Deyimler

1) Atasözü

- Tanyeri ağırınca sabah tez olur.
- Karşıdan davulun konyak gelir.
- Anıza bastım kara bastım.
- Kör ölür badem gözlü olur.
- Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
- Son pişmanlık fayda etmez.
- Sabreden derviş muradına ermiş.
- Hazıra dağlar dayanmaz.
- Güvenme varlığa düşersin darlığa.

- Geç olsun güç olmasın.
- Gözden ırak gönülden ırak.
- Aç koymak hırsız yapar, çok söylemek yüzsüz yapar.
- Bin bilen bir bilene danışır.
- Az yiyen her gün yer, çok yiyen bir gün yer.
- Zenginin ayıbı, fakirin hastalığı meydana çıkmaz.
- Lafın harmanı olmaz, derdin dermanı olmaz.
- Komşuda deve var, acın tısı eve var.
- Kara dayanma erir, eve güvenme olur.
- Yazın gölge hoş, kışın çuval boş.
- Bir çift kulak yüz dilin döküntüsünü toplar.
- Af dileyen, af edilenden daha asildir.
- Çocuklar şekerle, büyükler yeminle aldatılır.
- Kar kuytuda, para pintide eğleşir.

2) Deyim

- Canı çekmek.
- İçi kıyılmak.
- Gözü seğirmek.
- Gözü kalmak.
- Etekleri zil çalmak.
- Gözleri dolmak.
- Canı kalmak.
- İçi gitmek.
- Tüyleri diken diken olmak.
- Kanı donmak.

Derlediğimiz atasözleri ve deyimler günlük hayatta herkesin kullandığı sözlerdir. Herkesin bildikleri dışında yörede en çok kullanılanları buraya alınmıştır.

4.3.7. Bilmeceler

4.3.7.1. Bilmecelerin İncelenmesi

Bilmece, bir sözlü edebiyat türüdür. Halk edebiyatında sözlü olmak, üç ayrı niteliği içerir. Bunlardan biri, bilmecenin sözlü yaratılmış olması demektir. Hiçbir halk bilmecesi, kalemi ele alıp yazmakla ortaya çıkmaz. Bilmece, insanın zihninde, çoğu zaman bir gösterim anında yaratılır ve dil ile söylenir. Gösterimden önce insanın zihninde hazırlanan bilmeceler elbet vardır ama bu da sözlü olmak kuralını değiştirmez. Sözlü olmak, gösterimin sözlü yapıldığına da işarettir. Gösterime katılanlar ellerinde kitap taşımaz veya karşılığını bulmak için kitaba bakmaz. Sözlü olmak, yayılma isinin de insanlar ve kuşaklar arasında, ağızdan kulağa, sözlü aktarılmış olmasını da içerir (Başgöz-Tietze, 1999, 4).

Bilmeceler toplumun geçirdiği gelişime, yasayışa dair pek çok şeyi bünyesinde taşır, sosyal hayattan aldığı konuları kendine has üslubuyla kullanıma sürer. Bilmecelerde insan hayatını çevreleyen bütün nesnelere kullanılmaktadır (Çelebioğlu-Öksüz, 1979, 7).

Şükrü Elçin'in, Türk Bilmeceleri adlı çalışmasında konularına göre bilmeceleri sınıflandırmıştır (Elçin, 1970, 81-88).

Biz de derlemiş olduğumuz bilmeceleri bu sınıflamaya benzer bir şekilde sınıflandırdık:

- a) Tabiat ve tabiat hadiseleri ile ilgili bilmeceler
- b) İnsan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler
- c) Eşyalarla, aletlerle ilgili bilmeceler
- ç) Hayvanlarla ilgili bilmeceler
- d) Bitkilerle ilgili bilmeceler
- e) Yiyeceklerle ilgili bilmeceler

f) Dini, manevi ve diğer kavramlarla ilgili bilmeceler

g) Diğer bilmeceler

4.3.7.2. Bilmece Metinleri

- Penęe ayaklı, al dudaklı, güzel sesli, kırmızı fesli. (Horoz)
- İki dik dik, iki bak bak, iki tak tak, bir bir sancak. (Eşek)
- Çıldır çılsız, baldırı kılsız, başı sarı kız, bıyıksız hırsız. (Fare)
- Dumanı tüter, isterse gider, balık değildir, denizde yüzer. (Gemi)
- İki camdan pencere, bakıp durur her yere. (Gözlük)
- Altı mermer, üstü mermer, içinde herkes, bir güzel terler.

(Hamam)

- Şekere benzer tadı yok, gökte uğar kanadı yok. (Kar)
- Dam üstünde bitli yorgan. (Karga)
- Küçük küçük adamlar, başında şapkacıklar. (Kibrit)
- Dal ucunda durur, kırmızıya vurur. (Kiraz)
- Çarşıdan aldım kapkara, eve getirdim kıpkırmızı. (Kömür)
- Benim bir oğlum var kuyruğunu dik tutar. (Köpek)
- Ot yedim etlendim, süt içtim sütlendim, aç kapıyı ben geldim.

(koyun)

- Mer meracık, yer daracık, dört öküz bir danacık. (El)
- Şişik şişik, duvara yapışık. (Yastık)
- Altından tası, gümüşten ablası, bunu bilmeyen eşek sıpası. (Kol

saati)

- Bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca. (Dondurma)
- Bilmece bildirmece, el üstünde kaydırmaca. (Sabun)
- Dam üstüne darı saçtım, sayamadım eve kaçtım. (Yıldız)
- Yer altında kırmızı minare. (Havuğ)

- Ben ne idim ne idim, samur kürklü bey idim. Felek beni şaşırttı, kızgın küle düşürttü. (Kestane)

- Yol üstünde kırmızı bohça. (Domates)
- O onun içinde, oda onun içinde. (Ayna)
- Koşar gider izi yok, arkasında tozu yok. (Tren)
- Boynuzu var koç değil, kanadı var kuş değil. (Böcek)
- Kuyruklu kurbağa, ekin taşar ambara. (Fare)
- Ufak ufak odalar, birbirini kovalar. (Tren)
- Yarım kazık duvara yapışık. (Kulak)
- Dağda tak tak. (nacak)
- Suda şıp şıp.(Balık)
- Arşın ayaklı. (Leylek)
- Burma bıyıklı. (Kedi)
- Sopası sırtında ağız lokması. (Armut)
- Köşeden möşeden, Deli İbrahim çıktı köşeden. (Fare)
- Kuyunun içinde suyu, suyun içinde yılan, yılanın ağzında mercan.

(Gaz Lambası)

- Benim içimde sandığım var, içinde dört dilim ekmeğim var.

(Ceviz)

- Ben giderim o gider, arkamdan tın tın eder. (Gölge)
- Saksan saksan sakırdar, saka benim elimde, dört ağaç kımıldar,

kökü benim elimde.

- Ezan okur, namaz kılmaz. (Horoz)
- Kısacık boylu, kadife donlu. (Patlıcan)
- Dağda taktak (Ağaçtan araba)
- Suda şıpşıp (Balık)
- Arşın Ayaklı (Balıkçıl kuşu)

- Burma bıyıklı (Kunduz)

4.3.8. Tekerlemeler

4.3.8.1. Tekerlemelerin İncelenmesi

Şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir tekerlemeler. Bunun en önemli sebebi tekerlemelerin daha çok bilmece, asık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikayesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca diğer türlerden tamamen bağımsız olan tekerlemeler de vardır. Tekerleme türü daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpar. Tekerlemelerin anlatımlarındaki çocuksu üslupta bunun bir yansımasıdır (Duymaz, 2002, 9).

Tekerlemelerin bugün için anlamlarından çok, ifade biçimleri veya herhangi bir türe bağımlılıklarıyla ele alınmasının esas sebebi, bize göre kökenlerinden farklı bir fonksiyona yönelmiş olmalarıdır. Başka bir ifadeyle tekerlemeler, bugün kökenlerini oluşturan ortamdaki ve fonksiyondan uzaklaşmışlardır. Bu bakımdan da sadece anlamsız sözler yumağı olarak kalmışlardır (Duymaz, 2002, 13).

Tekerlemelerin, şaşırtma, eğlendirme ve keyiflendirmenin yanında masal, halk hikayesi gibi anlatı türlerinde dinleyiciyi anlatıya hazırlama, oyunlarda ebe seçimi, tarafların seçimi, doğa güçlerini harekete geçirme, doğa olaylarını kontrol altında tutma, özellikle de yanıltmaçlarda çocuğun dilini geliştirme gibi fonksiyonları vardır (Boratav, 1995, 135-137).

Derlediğimiz sekiz adet tekerlemenin, yedi tanesi oyun tekerlemesidir. Bir tanesi yağmur duasıyla ilgili bir tekerlemedir. Oyunla ilgili tekerlemeleri, Ali Duymaz'ın tasnifinde "Belirli Bir Oyun, Tören veya Metne Bağlı Tekerlemeler" başlığı altında değerlendirebiliriz. Aynı tasnife göre, tespit ettiğimiz oyun tekerlemeleri, "Ebe Seçimi ve Ebe Çıkarma Tekerlemeleri (Sayışmacalar)

kısmına dahil edilebilir. Bu tekerlemeleri çocuklar ebe seçimlerinde kullandıklarını söylemektedirler. Diğer tekerlemelerde de belli bir ahenk yapısı vardır, ancak akıcılığı sağlayan unsurları belli bir kalıba sığdırmanın imkanı yoktur. Sekil özellikleri sağlam değildir. Bu yüzden de duraklarda farklılıklar göze çarpar (Duymaz, 2002, 22).

Araştırma bölgemizde, görüldüğü gibi, tekerlemeler genellikle çocukların dilinde ebe seçimi ve ebe çıkarma sırasında, sayışmacalarda kullanılmaktadır. Çocuklar bu tekerlemeleri belirli bir ezgi ile söylerken, el, kol, vücut hareketlerini ve mimiklerini de devreye sokmaktadırlar. Çocuklar, günümüzdeki pek çok yeniliği de tekerleme sözlerinin arasına sokarak, mevcut olan tekerlemeleri içerik olarak değiştirmektedirler.

4.3.8.2. Tekerleme Metinleri

Tekerleme–1

Hu! Komşu komşu

Oğlun geldi mi?

Geldi.

Ne getirdi?

İnci, boncuk

Kime kime?

Sana bana.

Başka kime?

Kara kediye,

Kara kedi nerde?

Ağaca çıktı.

Ağaç nerde?

Balta kesti.

Balta nerde?

Suya düştü.

Su nerde?

İnek içti,

İnek nerde?

Dağa kaçtı.

Dağ nerde?

Yandı, bitti, kül oldu.(K.Ş. 5)

Tekerleme–2

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken. Annem düştü beşikten, babam düştü eşikten annem maşayı kaptı, babam meşeyi kaptı döndük evin dört köşesini. (K.Ş. 6)

Tekerleme–3

Arkama baktım üç adam birisi kör birisi topal birisi de çıplak. Ellerinde bir tüfek, kör adam çekti vurdu tavşanı, topal gitti yakaladı, çıplak aldı koynuna koydu. (K.Ş. 2)

Tekerleme–4

Bir köye gittik evin birinin bir duvarı yok, üç duvarı hiçten yok. Mutfakta üç kazan birinin dibi delik, birinin kenarları yok, birinin de altı hiçten yok. Koydular dibi delik kazana kaynattılar. Sonra yediler doymadılar, köylüye verdiler onlar da doymadılar. (K.Ş. 1)

Tekerleme – 5

Al kardeşim

Bal kardeşim

Ben yoruldum

Sen oyna

Oynamazsan küserim

Beybabama söylerim

Beybabam hasta

Çorbası tasta. (K.Ş. 10)

Tekerleme- 6

Kızın adı Hediye

Ekmek vermez kediye,

Kedi gider kadıya,

Kadının kapısı kilitli,

Hediye'nin başı bitli,

Hop hop altın top,

Bundan başka oyun yok. (K.Ş.11)

Tekerleme-7

Tapşini tapşini tamama

Kızlar gider hamama

Hamamın kapısı kilitli

Ahmet'in başı bitli. (K.Ş. 12)

Tekerleme- 8

Doğdum bebek oldum

Kendimi oyuncaklarda buldum

Yedi oldum okullu oldum, okur-yazar oldum

On beş oldum ergen oldum, sivilceli oldum

Otuz oldum yetişkin oldum, kendimi buldum.

Kırk oldum olgun oldum, içimde tam bir denge kurdum.

Altmış beş oldum yaşlı oldum, torunumla çocuk oldum.

Seksen oldum, yaşayan efsane oldum.

Yüz oldum, bir asır devirmiş oldum. (K.Ş. 13)

Tekerleme- 9

Paşa tası ile beş tas hoşaf içtim.

Kuzu kuzu me

Bin tepeme

Hedim Sidelim Hacı Dedeye

Hacı Dede hasta çorbası tasta

Mendili ipek

Hacı Dede melek. (K.Ş.14)

4.3.9. Alkış ve Kargışlar

4.3.9.1. Alkış ve Kargışların İncelenmesi

Türk edebiyatında en güzel örneklerini “Dede Korkut Kitabı”nda gördüğümüz alkış (“dua”) ve kargışlar (“beddua”, “ilenç”), Türk sözlü edebiyatının en yaygın; fakat, en az ele alınıp incelenen örneklerindedir. Genellikle bir arada ele alınan alkış ve kargışlar içerisinde alkış, iyi dileği ve dolayısıyla iyiyi ve güzeli yansıtan sözler olduğu için kötü dileği ve dolayısıyla kötüyü, çirkini ve öfkeyi yansıtan kargışlara nazaran daha çok dikkati çekmiştir (Aça, 2004, 153).

Şükrü Elçin, alkışlar için “dua”, kargışlar için “beddua” terimini kullanırken alkışların sadece hayır dua ve minnet duygularının ifadesi anlamına gelmediğini, aynı zamanda iyiyi ve güzeli meydana getirebilecek güçleri harekete geçirme arzusunun da bir ifadesi olduğunu belirtmiştir. Kargışları da şöyle tanımlamaktadır: “Beddua ise, duanın aksi ve zıddı olan lanet, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözlerdir. Kargış, insanın kendisine, ailesine, cemiyetine ve din gibi müesseselerine zararı dokunacak şahıslara, düşünce ve fikirlere karşı davranışların şiddetli bir tepkisidir (Elçin, 1998, 662-663). Ali Duymaz da alkışları sihirle bağlantılı olarak değerlendirmiş, insanların bu sözleri doğaya hükmetmek için kullandıklarını ancak din ve kültür değişiklikleri nedeniyle alkışların asıl fonksiyonlarından uzaklaşıp estetik bir hal aldığını belirtmektedir (Duymaz, 2002, 50).

4.3.9.2. Alkış ve Kargış Metinleri

1) Alkışlar

- 1) Allah ne muradın varsa versin.
- 2) Allah tuttuğunu altın etsin.
- 3) Allah akıl fikir versin.
- 4) Allah seni gelecek kazadan beladan korusun.
- 5) Allah kabul etsin.
- 6) Allah gönlüne göre versin.
- 7) Allah uzun ömürler versin.
- 8) Allah seni sevdiklerine bağışlasın.
- 9) Allah kavuştursun.
- 10) Allah bir yastıkta kocatsın.
- 11) Allah olmayanlara da versin.
- 12) Allah bereket versin.
- 13) ölmüşlerin ruhuna değsin.
- 14) Su gibi aziz ol.
- 15) Su gibi ömrün olsun.
- 16) Ziyade olsun.
- 17) Allah senden razı olsun.
- 18) Allah seni kahretmesin.
- 19) Allah hidayete erdiresin.
- 20) Allah kara kaşlı kara gözlü bir sevgili versin.

2) Kargışlar

- 1) Allah seni kahretsin.
- 2) Allah cezanı versin.
- 3) Allahın cezası.

- 4) Allah belanı versin.
- 5) Allah seni bildiği gibi yapsın.
- 6) Allah'ından bul.
- 7) Taş olursun.
- 8) Allah seni davul, beni de tokmak etsin; gmbrtye bak.
- 9) Gz olanın gözü çıksın.
- 10) Yerin dibine batsın.
- 11) Zehir zıkkım olsun.
- 12) Zıkkımın kökü.

5. SONUÇ

Manyas, Bizans zamanından kalma bir yerleşim yeridir. Fakat Bizans zamanında Eski Manyas denilen yerde yerleşim vardır. Yeni Manyas ise 1860'lı yıllarda Osmanlı'nın son dönemlerinde Kafkasya'dan gelen Çerkezler ve Tatarların gelmesiyle kurulmuştur. O tarihlerde 25 hane Romanya'dan gelen Tatarların bir kısmı da Kafkasya'dan gelmiştir. Bu yüzden Manyas'ın ilk adı Tatar köyüdür. Manyas hakkındaki genel bilgiler ve tarihçesi hakkında çalışmamızın ilk bölümünde; ilk çağlardan başlayarak günümüze kadar olan durumu anlatılmaya çalışılmıştır. Manyas hakkında bilgileri verirken köyleri ayrı tutmayı düşünemeyiz. Bu yüzden köylerde yaşayanların etnik kökenleri hakkında bilgi verilmiştir.

İlçenin bugünkü nüfusuna baktığımızda ise Tatarların varlığı devam etmektedir. Fakat bu oran yüzde otuzlarda kalmaktadır. Ve sonradan gelip buraya yerleşen Çerkez, Manav, Muhacir, vs. ile bugünkü Manyas'ın etnik durumu birbirine karışmış durumdadır. Gelenek ve göreneklerde de ayrılık gözetilmeden ortak bir payda oluşturulmuştur.

Çalışmamızı yaparken herhangi bir etnik grubun gelenek ve göreneklerine bağlı kalınmamıştır. Genel olarak çalışma amacımız olan Manyas halk edebiyatı ve folklor ürünleri olmasından anlaşılacağı üzere ele alınan sözlü kültür ürünleri bugün ilçe ve köy halklarının ortak olarak sergiledikleri davranış biçimleridir.

Aynı kültür değerlerinin varlığını sürdürdüğü coğrafyalarda, yeniliğin, teknolojinin daha genel bir ifadeyle modernizme dayattığı yeni değerlerin çağlar boyu varlığını sürdürmüş kültür öğelerini, değer yargılarını, gelenekleri, erozyona uğratması muhtemeldir.

Yukarıda sıraladığımız ortak kültür değerlerinin çağlar içinde varlığını sürdürmesi, bir nevi modernizme direnmesi sayesinde geniş coğrafyalarda yaşayan topluluklar, bağlarını koruyabilmiş, geleneğe yaslanmaya devam etmiştir. Modernitenin süsü olan teknoloji, aynı coğrafyadaki köşelere farklı seviyelerde ulaşırsa da geleneği değiştirememiş, sadece tatbikî farklılıklar oluşturmuş; hayatı kolaylaştırmıştır.

Günümüzde genel olarak bütün yörelerde aynı özellikler gösteren folklor uygulamalarında Manyas'ta da bu geleneklerin giderek kaybolduğu gözlenmiştir. Araştırma alanındaki kişilerle görüşürken onların da bu özelliğe dikkat çektikleri görülmüştür. Eskiden her şeyin daha farklı olduğu konusundaki görüşlerini dile getirmişlerdir. Halk arasındaki inanışlar bakımından Anadolu'daki her hangi bir yöreden çok da farklı özellikler görülmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun dışında ise herhangi bir farklılık göstermeyen mutfak kültürüne değinilmemiştir.

Bu çalışma, günümüzde yaşayanlar arasında az çok bilinen inanış ve adetlerin ileriki yıllarda tamamen ortadan kalkma tehlikesine karşı yazılı bir kaynak olabilme amacını taşımaktadır. Çünkü şu anda bile halktan sadece belirli yaşın üzerindeki kimselerin bildiği bazı adetler gençler tarafından bilinmemekle birlikte çağ dışı diyerek öğrenme isteklerinin de yok olduğu görülmektedir. Sonuçta her şeyin tek düzeleştiği dünyamızda herhangi bir temele dayanmadan sadece büyüklerimiz öyle yapa gelmiş diye hiçbir davranış süreklilik göstermemektedir.

Bu yüzden bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar ileriki yıllarda, halk arasında geçmişten gelen ve bir ritüel özelliği taşıyan inanmalarla ilgili hiçbir şey bulamama tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirler. İşte bu noktada yaptığımız çalışmanın bir faydası olma ihtimalini görebiliriz.

Bu alandaki çalışmaların devam etmesi ve hayatımızda büyük önem taşıyan halk inanışlarının unutulmaması kültür tarihimiz açısından önemlidir. Bu çalışmanın da bu amaca hizmet etmiş olması verilen emeklerin karşılığının alınması olacaktır.

Bu itibarla, geleneklerin belirlendiği tezlerin, monografik incelemelerin çağımızın yıkıcı unsurlarına karşı duruşunu dikkate alarak alan çalışmalarına hız vermemiz gerekmektedir.

Halk edebiyatının hemen bütün türlerine ait metinler Manyas merkez ilçeden tespit edilmiştir. Bu türler içinde en çok malzemeye rastlanan mani, türkü ve ağıt olmuştur. Masal anlatma geleneğinden bahsedemeyiz, eskiden masal anlatan kişilerin de artık bu masalları hatırlayamadıklarını söyleyebiliriz. Derlenen masallar da motif ve formel unsurlar açısından zayıf

bir haldedir. Efsane metinleri arasında çoğunluğu köy isimlerinin efsaneleri oluşturmaktadır. Derlenen metinler arasında en fazla mani metinleri bulunmaktadır. En az malzemenin bulunduğu türler ise, tekerleme ve ninnidir. Manyas bölgesinde ağıt söyleme geleneği olmadığından bu türe ait herhangi bir örnek bulunmamıştır.

Âşık tarzı şiir geleneğine dair usta-çırak ilişkisi içinde yetişmiş, âşık tarzında şiirler söyleyen herhangi birine rastlanmamıştır. Âşık tarzı şiir geleneğinin olmadığı bir coğrafyada halk hikâyeciliğinin de olmaması son derece doğaldır.

Manyas'ta halk edebiyatı ürünlerinin genel yapısında yerel unsurların dışında farklılaşan bir husus yoktur. Bu yerel unsurların yanı sıra masal tipleri dünya masal tip kataloglarında yer almaktadır. Ayrıca masalların bir çok varyantı da Anadolu'da tespit edilmiştir.

Manyas ve köylerinde halkbilimine dair inanış ve uygulamalar herhangi bir ayrılık göstermektedir. Ancak etnik köken farkı dolayısıyla eskiden sergilenen bazı uygulamalar bugün kullanılmamaktadır. sergilenen inanış ve pratikler, Türk kültürünün hakim olduğu pek çok coğrafyada bilinmekte ve uygulanmaktadır. Hayatın üç geçiş safhasını oluşturan "Doğum, Düşün ve Ölüm"e ait pek çok inanışı ve pratiği tespit etmiş bulunuyoruz. Bunlar arasında düşün sırasında yapılmakta olanlar, ölünün gömüldüğü gün yapılan uygulamalar, doğum sırasında dikkat edilen inanışlar bunların arasında dikkat çeken unsurlardır.

Manyas'ta doğum, düşün, ölümle ilgili uygulamalarının bazı yerel unsurlar dışında diğer bölgelerden farklı olmadığı yapılan mukayese çalışmalarında görülmüştür. Mutfak kültürüyle ilgili özelliklere yer verilmemiştir.

Manyas'ın coğrafi konumu sebebiyle içe kapalı bir ilçe olarak düşünülmektedir. Fakat bir araya gelen farklı etnik yapılar zaman içerisinde kaynaşmıştır. Göç eden topluluklar geldikleri yerlerdeki inanışlarını devam ettirememişlerdir. O yüzden günümüzde sergilenen pratik ve inanışlar, bugün Anadolu'da gördüklerimizden farklı değildir.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

1. Adı: Cavide Akdemir, Yaş:60, Meslek: Emekli, Öğrenim: İlkokul, Manyas.
2. Adı: Gülay Akman, Yaş: 39, Meslek: İşçi, Öğrenim: Lise, Manyas.
3. Adı: Kamile Altıntaş, Yaş: 75, Meslek: Emekli, okuma-yazması yok, Kocagöl Köyü, Manyas.
4. Adı: Kezban Aydın, Yaş:88, Meslek: Emekli, okuma-yazması yok, Peynirkuyu Köyü, Manyas.
5. Adı: Zühtüye Çapar, Yaş: 58, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: ilkokul, Kızık Köyü, Manyas.
6. Adı: Mebrure Coşkun, Yaş: 55, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Manyas.
7. Adı: Mürvet Değirmencioğlu, Yaş: 56, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Akçaova Köyü, Manyas.
8. Adı: Nezihe Değirmencioğlu, Yaş: 50, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Akçaova Köyü, Manyas.
9. Adı: Fatma Dinç, Yaş: 52, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Manyas.
10. Adı: Hatice Duman, Yaş: 86, Meslek: Emekli, okuma yazması yok, Koçoğlu Köyü, Manyas.
11. Adı: Mümine Enver, Yaş: 62, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Manyas.
12. Adı: Faize Eser, Yaş: 32, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: Ortaokul, Koçoğlu Köyü, Manyas.
13. Adı: Hamit Eser, Yaş: 38, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: Ortaokul, Koçoğlu Köyü, Manyas.

14.Adı: Güler Genç, Yaş: 65, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Yeniköy, Manyas.

15. Adı: Feruze Genç, Yaş: 33, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: ortaokul, Yeniköy, Manyas.

16. Adı: Sami Güngör, Yaş:49, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: İlkokul, Koçoğlu Köyü, Manyas.

17.Adı: Makbule Honca, Yaş: 62, Meslek: Emekli, Öğrenim: İlkokul, Haciosman Köyü, Manyas.

18. Adı: Kezban Kahraman, Yaş: 54, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: İlkokul, Koçoğlu Köyü, Manyas.

19. Adı: Gülseren Karadoğan, Yaş: 80, Meslek: Ev Hanımı, okuma yazması yok, Manyas.

20. Adı: Ruhsat Kılıç, Yaş: 58, Meslek: Esnaf, Öğrenim: İlkokul, Manyas.

21.Adı: Acepke Kurt, Yaş: 50, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: İlkokul. Kurafa Köyü, Manyas.

22. Adı: Münevver Özbay, Yaş: 63, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Manyas.

23.Adı: Gülşen Özdemir, Yaş:45, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: Ortaokul, Manyas.

24. Adı: Aynur Özer, Yaş: 40, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: Ortaokul, Manyas.

25.Adı: Elfida Özkan, Yaş: 84, Meslek: Ev Hanımı, Okuma-yazması yok, Akçaova Köyü, Manyas.

26. Adı: Fevziye Özkan, Yaş: 57, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Akçaova Köyü, Manyas.

27.Adı: Feriha Savaş, Yaş: 73, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: ilkokul, Akçaova Köyü, Manyas.

28. Adı: Emine Seviç, Yaş: 60, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Manyas.

29. Adı: İnciser Şafak, Yaş: 73, Meslek: Ev Hanımı, Okuması-yazması yok, Manyas.

30. Adı: Ahmet Terzioğlu, Yaş: 82, Meslek: Emekli Öğretmen, Öğrenim: Lise, Manyas.

31. Adı: Şerife Uslu, Yaş:66, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Manyas.

32.Adı: Hamiyet Yıldız, Yaş: 54, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: ilkokul, Akçaova Köyü Manyas.

33.Adı: Selvet Yıldız, Yaş: 54, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: ilkokul, Akçaova Köyü, Manyas.

34.Adı: Zülbiye Yıldız, Yaş: 62, Meslek: Ev Hanımı, Öğrenim: İlkokul, Akçaova, Manyas.

35.Adı: Nedime Yılmaz, Yaş: 45, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: İlkokul, Koçoğlu Köyü, Manyas.

36. Adı: Huriser Yurtsever, Yaş:65, Meslek: Çiftçi, Öğrenim: İlkokul, Manyas.

KAYNAKÇA

- Aarne, Antti, Stith Thompson. (1928), **The Types of the Folktale**. Helsinki.
- Acıpayamlı, Orhan. (1974), **Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Aça, Mehmet. (1999), “Kazak ve Kırgız Türklerinde Defin Sonrası Bazı Uygulamalar ve As Verme (As Toyu),” **Milli Folklor Dergisi**, Ankara. C. 6, S. 43, Güz.
- Aça, Mustafa. (2005), **Balıkesir Yöresi Doğum Sonrası İnanış Ve Uygulamalar**. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Akalın, L. Sami. (1993), **Türk Folklorunda Kuşlar**, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Alptekin, Ali Berat. (2002), **Taşeli Masalları**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artun, Erman. (1978), **Tekirdağ Folklor Araştırması**. İstanbul: Tem Ofset.
- Aksoy, Ömer Asım. (tarihsiz), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I Atasözleri Sözlüğü**. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Başgöz, İlhan, Andreas Tietze. (1999), **Türk Halkının Bilmeceleri**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Batur, Suat. (1998) **Açıklamalı–Örneklili Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Boratav, Pertev Naili. (1973), **100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, Pertev Naili. (1995), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çelebioğlu, Amil, Yusuf Ziya Öksüz. (1979), **Türk Bilmeceler Hazinesi**. İstanbul: Ülker Yayınları.

- Çetin, İsmet. (1997), “Türkiye’de Halk, Folklor ve Halk Edebiyatı Terimleri”, **Millî Folklor**, S.36, s.24.
- Çobanoğlu, Özkul. (1999), **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**. Ankara: Akçağ Yayınları
- Devellioğlu, Ferit. (1998), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet. (1969), **Halk Şiirinde Türler**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duymaz, Ali. (1989), “**Bingöl Efsaneleri (İnceleme-Metinler)**”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Duymaz, Ali. (2002), **İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Şükrü. (1970), **Türk Bilmeceleri**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Şükrü. (1990), **Türkiye Türkçesinde Maniler**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Elçin, Şükrü. (1998), **Türk Halk Edebiyatına Giriş**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (1997), **Dede Korkut Kitabı I Giriş-Metin-Faksimile**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergun, Metin. (1997), **Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi I-II**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökalp, Ziya. (1329), “Halk Medeniyeti-I: Başlangıç”. **Halka Doğru Dergisi**, S. 14, 10 Temmuz 1329, s.30-32.
- Günay, Umay. (1987), “Folklor Nedir?”. Ankara: **Türk Folkloru Araştırmaları**, s.23-30.

Güngör, Tahir. (2007), **Konar Göçer'den Eker Biçer'e Koçoğlu Köyü Manyas Balıkesir**. İstanbul: Zafer Matbaası.

Güven, Emine (1987), **Balıkesir- Gönen- Beyoluk Köyü Monografyası**. Necatibey Eğitim Fakültesi. (Yayımlanmamış lisans tezi).

Kaya, Doğan. (1999), **Anonim Halk Şiiri**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Köprülü, Fuat. (1914), Yeni Bir İlim: Halkıyyat-Folklor. **İkdam Gazetesi**.

Manyas'ın Tarihçesi. (1986), Manyas'ın Sesi Gazetesi, S. 123-127
Manyas'ın Sesi Matbaası.

Manyas Hakkında Genel Bilgiler/Coğrafi Konum, www.manyas.org.
Sitesinden 22.05.2009 tarihinde alınmıştır.

Oğuz, M. Öcal. (2001), **Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Oğuz, M. Öcal, Aça, Mehmet, v.d. (2004), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**.
Ankara: Grafiker Yayınları.

Onay, Ahmet Talat. (1996), **Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i**. Ankara:
Akçağ Yayınları.

Oy, Aydın. (1972), **Tarih Boyunca Türk Atasözleri**. İstanbul: Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları.

Örnek, Sedat Veyis. (1995), "Türk Halk Bilimine İlişkin Genel Bilgiler".
Ankara: **Türk Halk Bilimi**, s.15-29.

Örnek, Sedat Veyis. (1979), **Anadolu Folklorunda Ölüm**. Ankara: Ankara
Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Öztelli, Cahit. (2002), **Evlerinin Önü Türküler**. İstanbul: Özgür Yayınları.

Kazancı, Sadi-M. Ekrem Üzümeri, Selami Dinçer. (1957), **Türkiye Ansiklopedisi**, C. V. Ankara.

Sakaoğlu, Saim. (1980), **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalođu**. Ankara: Kùltür Bakanlığı Yayınları.

Sakaoğlu, Saim. (1999), **Masal Araştırmaları**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sakaoğlu, Saim. (2002), **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Salman, Mustafa (1949). "Manyas Hamamlı Köyüne Hıdrellez Bayramı". 23-24 Mayıs 1949, **Balıkesir Postası**, s.4.

şemsettin Sami.(1999), **Kamus-ı Türki**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

şahin, Halil İbrahim. (2004) **Balıkesir şepni Kùltürü**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Tan, Nail. (1995), **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**. İstanbul: Halk Kùltürü Yayınları.

Temel Türkçe Sözlük, Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kamus-ı Türki, C. 2, İstanbul 1985: Tercüman Gazetesi Tesisleri.

Togan, Zeki Velidi. (1981), **Umumi Türk Tarihine Giriş**. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Türkçe Sözlük, (2005) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkdoğan, Orhan. (1991), "Türkiye'de Bazı Rus Azınlık Gruplarının Sosyo-Kùltürel İncelemesi", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı 53, İstanbul, s.12-16.